

**ÖZBEK ŞARKILARININ SÖZ VARLIĞI
ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA
(AKTARMA-İNCELEME-SÖZLÜK)**

Rahmon ERNAZAROV
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Doç. Dr. Ahmet KARAMAN
Temmuz, 2020
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZBEK ŞARKILARININ SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE BİR
ÇALIŞMA
(Aktarma-İnceleme-Sözlük)

Hazırlayan
Rahmon ERNAZAROV

Danışman
Doç. Dr. Ahmet KARAMAN

AFYONKARAHİSAR 2020

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Özbek Şarkılarının Söz Varlığı Üzerine Bir Çalışma (Aktarma-İnceleme-Sözlük)” adlı çalışmanın tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2020

Rahmon ERNAZAROV

ÖZET

ÖZBEK ŞARKILARININ SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA (Aktarma-İnceleme-Sözlük)

Rahmon ERNAZAROV

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI**

Temmuz, 2020

Danışman: Doç. Dr. Ahmet KARAMAN

Bu çalışmada çeşitli Özbek şarkılarında bulunan, söz varlığını oluşturan öğeler incelenmiştir.

Çalışma giriş ve sonuç kısmı hariç üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında çalışmanın amacı, önemi ve yönteminden bahsedilmiştir. Birinci bölümde Türk ve Özbek kültüründe şarkı konularına yer verilmiştir. İkinci bölümde Özbek Türkçesine ait çeşitli şarkı sözleri ve bu şarkıların aktarması yapılmıştır. Üçüncü bölümde Özbek Türkçesine ait çeşitli şarkıların söz varlığına yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ortaya çıkan bulgulardan sonuçlar elde edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Türk kültürü, Özbek kültürü, Özbek Türkçesi, şarkı, söz varlığı.

ABSTRACT

A STUDY ON THE VOCABULARY OF UZBEK SONGS (TRANSLATION-ANALYSIS-LEXICON)

Rahmon ERNAZAROV

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF CONTEMPUARY TURKISH DIALECTS AND
LITARATURES**

July, 2020

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ahmet KARAMAN

In this study, the elements of lexicology found in various Uzbek songs were examined.

The study consists of three parts, except the introduction and the conclusion. In the introduction, the purpose, importance and method of the study are mentioned. In the first part, song topics in Turkish and Uzbek culture are included. In the second part, various lyrics of Uzbek Turkish and the transfer of these songs are given. In the third part, the lexicology of various songs belonging to Uzbek Turkish takes part. Results were obtained from the findings in the conclusion section.

Keywords: Turkish culture, Uzbek culture, Uzbek Turkish, Songs, Vocabulary.

ÖN SÖZ

Ana Türkçenin bir lehçesi olan Özbek Türkçesi kadim bir geçmişe sahiptir. Özbek Türkçesi yalnızca Özbekistan'da değil Kırgızistan, Kazakistan, Afganistan ve Tacikistan'da yaşayan Özbekler tarafından da kullanılır. Bu yüzden de geçmişten bugüne kadar korunarak gelen Özbek Türkçesi, Türk milletinin dil, örf-adet, gelenek-görenek ve kısacası bir kültür elçiliği görevini yerine getirmektedir. Karahanlı ve ağırlıklı olarak Çağatay Türkçesinin devamı niteliğinde olan Özbek Türkçesi, edebî ve kültürel yönden çok zengindir. Özbek Türkleri, kendilerine has olan edebî ve kültürel değerlerine ait eserleri kullandıkları lehçenin estetik ve karakteristik yapısına uygun bir şekilde ortaya koymuşlardır. Bundan dolayı da yaratıcılık maharetlerini güçlendirmişler ve aynı zamanda Özbek Türklerini tanıtmaya, kendilerini temsil eden bir sanat ortaya koymaya çalışmışlardır. Türkistan bölgesinin değişik savaflara sahne olması da dil, din, kültür, sanat ve edebiyat üzerinde değişimlere sebep olmuştur. Özbek Türkleri, kendilerini Çağatay Hanlığının varisi olarak görmüşlerdir. Bu yüzden de Ali Şir Nevaî'nin, Hüseyin Baykara'nın ve Babür Şah'ın torunları nitelendirmesini de kendilerine yakıştırmışlardır. Bu görüş Özbek Türklerinin kültür, edebiyat ve sanat anlayışlarını da oldukça geliştirmiş ve güçlendirmiştir. Bu görüşe dayanan eserler ise edebiyat ve sanat değeri yüksek yani, estetik açıdan zevk verme özelliğine sahip olmuşlardır.

Bu çalışma süresince, bilgi, birikim, maddi ve manevi desteğini her daim yanımda hissettiğim, kıymetli hocam ve tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Ahmet KARAMAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamda, bilgi, birikim desteğini esirgemeyen kıymetli hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Erhan SOLMAZ' a ve yüksek lisans eğitimim boyunca her konuda öneri ve eleştirileriyle desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen bölüm hocalarıma en içten duygularıyla teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Beni bu yaşa kadar yetiştiren, her türlü imkânı sağlayan, türlü zahmetlere katlanan ve bu çalışmam boyunca maddi-manevi desteklerinden dolayı aile fertlerime en kalbi duygularıyla teşekkürlerimi sunarım.

Rahmon ERNAZAROV
2020, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ÖZBEK TÜRKÇESİ TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM TÜRK VE ÖZBEK KÜLTÜRÜNDE ŞARKI

1. TÜRK KÜLTÜRÜNDE ŞARKI	4
2. ÖZBEK KÜLTÜRÜNDE ŞARKI.....	9

İKİNCİ BÖLÜM ÖZBEK TÜRKÇESİNE AİT ŞARKI SÖZLERİ VE AKTARMASI

1. ANNE KONULU ŞARKILAR	13
1.1. ONAM.....	14
1.2. ONAMNING DUOSI.....	16
1.3. ONA	18
1.4. OTAM	20
1.5. ASKAR ONASI	22
1.6. ONA	25
1.7. OTANG ROZI BO'LMASA	29
1.8. ONA SABRI.....	31
2. DÜNYA KONULU ŞARKILAR	33
2.1 BER ALLOHIM.....	34
2.2. KETAMAN	37
2.3. YOLG'ON DUNYO	39
2.4. BU DUNYO	41
2.5. DUNYO.....	42
2.6. DUNYO.....	44
2.7. ODAM BO'LAYLIK	46
3. UKDE KONULU ŞARKILAR	49
3.1. MASXARABOZ	49
3.2. QIZG'ALDOG'IM	53
3.3. YIG'LAYVERMA	55
3.4. GO'DAK	57
3.5. MUSOFIR	59
3.6. TUN.....	64
3.7. YOSHLIK.....	67
3.8. AYOL QILSA XIYONAT	69
3.9. AYOL MAKRI.....	71
4. ANA VATAN (TOPRAK) KONULU ŞARKILAR.....	73

4.1. SOHIBQIRON	74
4.2. O'ZBEGIM.....	77
4.3. VATAN UCHUN	83
4.4. QISHLOG'IM	86
4.5. ULUG'IMSAN VATANIM.....	87
4.6. HUR O'ZBEKISTON	93
5. AŞK KONULU ŞARKILAR	95
5.1. XOTIRALAR	96
5.2. MENSIZ	97
5.3. İKKI DARAXT	99
5.4. UCHRASHMADIK	102
5.5. YUR MUHABBAT.....	104
5.6. FARG'ONADA BIR QIZ BOR	106
5.7. SOG'INIB KELDİM.....	107
5.8. TONG SHAMOLI.....	109
5.9. BEVAFO	111
5.10. DIL YARASI.....	113
5.11. SOG'INDİM.....	115
5.12. YOMG'IR.....	117
5.13. MING YIL.....	120
5.14. BAXTLI	122
5.15. ESHIGINGDAN.....	124
5.16. YURAGIMDASAN	126
5.17. SIZ O'SHAMU	128
5.18. BU HAYOT.....	130

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM SÖZ VARLIĞI

1. ANNE VE KADINLA İLGİLİ SÖZ VARLIĞI.....	134
2. DUYGULARLA İLGİLİ SÖZ VARLIĞI.....	135
3. EVRENLE İLGİLİ SÖZ VARLIĞI	138
4. AKRABALIKLA İLGİLİ SÖZ VARLIĞI	140
5. İNSAN VÜCUDU İLE İLGİLİ SÖZ VARLIĞI	140
SÖZLÜK KISMI	142
SONUÇ	173
KAYNAKÇA.....	176
ÖZGEÇMİŞ	178

ÖZBEK TÜRKÇESİ TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

<i>Kiril Alfabeti</i>	<i>Latin Alfabeti</i>	<i>Transkripsiyon Alfabeti</i>
А а	A a	Ä ä – A a
Б б	B b	B b
Д д	D d	D d
Е е	E e – Ye ye	E e – Ye ye
Э э	E e	E e
Ф ф	F f	F f
Г г	G g	G g
Х х	H h	H h
И и	İ i	İ i
Ж ж	J j	C c
К к	K k	K k
Л л	L l	L l
М м	M m	M m
Н н	N n	N n
О о	O o	Å å
П п	P p	P p
Қ қ	Q q	Ḳ ḳ
Р р	R r	R r
С с	S s	S s
Т т	T t	T t
У у	U u	U u - Ü ü
В в	V v	V v
Х х	X x	Ḫ ḫ
Й й	Y y	Y y
З з	Z z	Z z
Ў ў	O' o'	O o - Ö ö
Ғ ғ	G' g'	Ġ ġ
Ш ш	Sh sh	Ş ş

Ч ч	Ch ch	Ç ç
Ю ю	Yu yu	Yu yu – Yü yü
Я я	Ya ya	Ya ya -Yä yä
Ё ё	Yo yo	Yâ – yâ
Ц ц	Ts ts	Ts ts – Ts ts
Ъ ъ	’	‘
нг	ng	ng – ŋ – ñ

GİRİŞ

İnsanoğlu ilk sesleri anne karnında algılamaya başlamıştır. Daha sonrasında ise algıladığı bu sesleri beyninde değerlendirerek karşılık vermiştir. İnsan, doğumundan ölümüne kadar da sesler ile iç içe yaşamıştır. Sesler doğrultusunda sistematik bir şekilde yapılan müzik ise insandaki duyguları hareketlendirmiş, yani sese bir karşılık verilmiştir. Müzik duyguların dili olmakla birlikte aynı zamanda, duyguları harekete geçiren bir araçtır. Budan dolayı müzik insani ruhen ve bedenen etkileyen, hem psikolojik hem sosyolojik bir sanattır. Fransızca “*musique*” kelimesinin Türkçedeki karşılığı olan “*müzik*” kelimesi Türkçe Sözlük’te “*Birtakım duygu ve düşünceleri belli kurallar çerçevesinde uyumlu seslerle anlatma sanatı, musiki; Bu biçimde düzenlenmiş seslerden oluşan eserlerin okunması veya çalınması.*” şeklinde tanımlanmaktadır (2005: 1446). Türk halklarının müziklerine baktığımızda müziklerinde her Türk boyunun kendine ait kültür izlerini taşımaktadır. Bu nedenle Türk halkları kültürlerinin önemli bir ögesi olan müziğe önem vermeli ve bu çok kıymetli kültür hazinesini geliştirmelidir.

Türkiye dışında yaşayan Türklerin zengin bir musikileri vardır. Dilde olduğu gibi musikide de bizim tarih boyunca unuttuğumuz birçok şeyleri onlar muhafaza etmişlerdir. Azeriler, Kazaklar, Kırgızlar, Özbekler, Türkmenler tarihleri ve yaşayış tarzları icabı, eski halk kültürüne ait unsurları bizden daha iyi korumuşlardır. Onların musikilerini dinlerken, içimizde adeta çok uzaklarda kalmış anayurda eski cedlere ait duygular ve özlemler uyanır. Dünyanın musikisi dinlenen ve çalınan Türkiye’de, bizim soyumuzdan olan insanların musikilerine yabancı kalmamızı izah etmek çok güçtür. Bu dar görüşlülüğü artık bırakmalı, Türkiye dışındaki Türklerin edebiyatları gibi musikilerine de kapılarımızı açmalıyız (Kaplan, 1983: 73).

Dîvan şiirine Türkler tarafından kazandırılan ve estetik bir özellik taşıyan şarkı ise; insanın duygularını daha iyi bir şekilde ifade edebilmesi için ve sözlerinin çeşitli enstrümanlar aracılığıyla sistemli bir şekilde bestelenmesi ile oluşturulan bir duygu kaynağıdır. Arapça kökenli olan “*şarkı*” kelimesi, Türkçe Sözlük’te “*Tonlama değişiklikleriyle çeşitli duygular uyandıran uyumlu, ezgili insan sesleri dizisi, klasik Türk müziğinde aşk üzerine söylenen, nakaratı ve ara nağmesi olan parça, ezgi, müzik parçası, melodi, liet ve Divan edebiyatında, bestelenmek için dörtlükler biçiminde ve uyaklı olarak yazılmış olan şiir biçimi*” şeklinde tanımlanmaktadır (2005: 1850). Şarkı, bir topluluğun, bir milletin, bir coğrafyanın, tüm değişiklikleri yansıtan bir kültürün, bir

yaşam tarzının temsilcisi olmakla birlikte, bu unsurlara kaynaklık eden bir zenginlik ve kültür varlığıdır. Şarkı, aynı zamanda ritmiyle, enstrümanlarıyla, sözleriyle, ölçüsüyle, tonuyla, diliyle vb. unsurlarıyla millî kimliğin sembollerinden biridir. Özbek Türklerinin kendi duygularını tamamıyla kendi şarkılarının içinde estetik bir yapıda yansıtması ve şarkıların Özbek kültürüne ait kendine has bir yapısının olması da incelemeyi gerektiren başlıca özelliklerden biridir. Bu yapı içerisinde yer alan söz varlığı da Özbek kültürünü temel bir şekilde yansıtmaktadır. “*Söz varlığı*”, Türkçe Sözlük’te “*Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, vokabüler, kelime hazinesi*” şeklinde tanımlanmaktadır (2005: 1807). Özbek Türklerinin bu zengin kültür varlığını, yani duygu ve düşüncelerini, estetik kaygısını, sanata olan bakış açılarını şarkılara nasıl yansıttıklarını ortaya koyabilmek için “Özbek şarkılarının söz varlığı”nı araştırarak yansıtmaya çalışacağız.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmamızın amacı zengin Özbek kültürü içinde önemli bir yere sahip olan Özbek şarkılarının söz varlığını inceleyip onları tanıtmaktır. Çalışmada yer alan şarkıların çeşitli konularda olmasına dikkat edilmekle birlikte “vatan, anne, sevgi, aşk, kadın, dünya, ukde” temalı şarkılar sayıca daha çoktur. Bunun nedeni Özbek şarkılarında bu temaların daha çok işlenmiş olmasıdır. Bu çalışma ile Özbek dili ve kültürü içinde çok önemli bir yere sahip olan şarkılardaki zengin sözvarlığını tespit ederek Özbekçeye ve Özbek kültürüne katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Çalışmamızın Yöntemi

Bu çalışmamızda belirlediğimiz Özbek şarkıları Türkiye Türkçesine aktarma yapılarak şarkılar üzerinde kültür konuları incelenmiştir. Sözlük bölümünde kelimelerin transkripsiyonlu biçimi ayrıç içinde gösterilmiştir.

Çalışmanın Önemi

Özbek Türkleri, edebiyat olarak köklü bir geçmişe sahiptir. Uzun yıllar bağımsızlık mücadelesi verirken aynı zamanda kültürlerini de korumayı başarmışlardır. Bu zorlu süreçte kültürlerini gelecek nesillere aktarmak için yazdıkları eserlerde bu kültürel unsurları işlemişlerdir.

Şarkılar, Özbek Türklerinin kültürel zenginliklerini yansıtan önemli öğelerden biridir. Bu çalışma ile zengin bir kültür birikimine sahip olan Özbek Türkleri ile Anadolu insanı arasındaki ortaklıklar da belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Araştırma alanımız sanal ağdaki <https://uz.lyricsus.com/> adresinde yayımlanan çağdaş Özbek şarkılarından seçmelerle sınırlı olmuştur. Söz varlığını en iyi şekilde ortaya koyacak çeşitli konulardan şarkılar seçilmiştir. Bu şarkılar transkribe edilip Türkiye Türkçesine aktarılmış ve anlam yönünden incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK VE ÖZBEK KÜLTÜRÜNDE ŞARKI

1. TÜRK KÜLTÜRÜNDE ŞARKI

Dil, kendi kural ve kanunları çerçevesinde değişen ve gelişen canlı bir varlıktır. Temele bakıldığında da iletişimin omurgasıdır aynı zamanda. İnsanoğlu, hayatı boyunca kendini ifade etme ve iletişim kurma gereği duymuştur. Bu gereklilikleri de yerine getirmek için resimler, heykeller, yazılar, sesler vb. unsurları oluşturmuşlardır. Zaman geçtikçe de gelişen beşerî sanat alanlarının kendine ait dilleri de meydana gelmiş ve bundan dolayı da kültürün oluşumu kaçınılmaz olmuştur.

Dil, bir millete ait olan tarihin, kültürün, maddi ve manevi bütün değerlerin milli bir vesikasıdır. Türkçe Sözlük'te dil "*İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban, düşünce ve duyguları bildirmeye yarayan herhangi bir anlatım aracı*" şeklinde tanımlanmaktadır (2005: 526).

Dil, bir milletin kültürel değerlerinin başında gelir. Bundan dolayı ona büyük önem vermek gerekir. Aynı dili konuşan insanlar "millet" denilen sosyal varlığın temelini teşkil ederler. Dil, duygu ve düşünceyi insana aktaran bir vasıta olduğu için, insan topluluklarını bir yığın veya kitle olmaktan kurtararak aralarında "duygu ve düşünce birliği" olan bir cemiyet, yani "millet" haline getirir (Kaplan, 1983: 45).

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus konuları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir (Ergin, 2013: 3).

Dil, insana, ait olduğu gerçek dünyadan ayrı ve onun kanunlarına bağlı olmayan yapay bir dünya kurma ve tabiata tarihi katma imkânı veren, toplumsal uzlaşılara dayalı saymacalar sistemi ve ses anlam ilişkisi bütünüyle nedensiz olan, seslerden örülü ortak iğretilemeler toplamıdır (Karaağaç, 2013: 45).

Duygu, düşünce ve dileklerimiz anlatmaya yarayan imlerin daha çok, ses imlerinin hepsine birden dil denir. Dil, temeli yaratılıştaki bulunan bir yeti ile toplumsal uyaşmalardan doğmuştur. Başka bir deyişle: Dil, düşünceleri anlatmaya yarayan bir

imler dizgisidir. Onun için de yazıyla, resimle, körler alfabetiyle, simgesel törenlerle, nezaket biçimleriyle, süel haberleşme imleriyle karşılaştırılabilir (Gencan, 1979: 1).

Dil, insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaretler sistemidir (Banguoğlu, 1974: 9).

Fransızca “*culture*” kelimesinin Türkçedeki karşılığı olan “*kültür*” kelimesi Türkçe Sözlük’te “*Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü. Muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi.*” şeklinde tanımlanmaktadır (2005: 1282).

Kültür, Latince kökenli bir sözcük olup dilimize Fransızcadan girmiştir. Latince “*cultura*” toprağa bir şeyler ekip ürün almak, üretmek anlamındadır. Ancak geçen zaman içinde bu sözcük farklı anlamlar da içermeye başladı. Özellikle, medeniyet sözcüğüyle eş anlamlı olarak kullanıldı. Bundan ayrı olarak irfan, hars, ekin kavramları da kültür ile aynı anlamı verecek biçimde sosyo-kültürel hayatta yerini aldı (Kırkpınar, 2011: 11).

“Kültür” kelimesi edebiyat kelimesine nazaran daha geniş bir mana taşır. Edebiyat dışındaki bütün güzel sanatlar, resim, musiki, dans, heykel, mimari, ilh. Kültür sahasına girdiği gibi, güzel sanatların dışında insanoğlunun elinden çıkma eşya, yiyecek, içecek, elbise, silah, alet vesaire de kültür sahasına girerler. (Kaplan, 1983: 11)

Kültür deyince ilk akla gelen şey “dil” dir. “Dil” millet denilen sosyal varlığı birleştiriyor. Onlar arasında duygu ve düşünce akımı vücuda getiriyor. Milletler duygu ve düşüncelerini yazıya geçirince daha sağlam bir birlik meydana geliyor. Zira yazı sayesinde duygular ve düşünceler hem zaman hem de mekân içinde yayılıyor (Kaplan, 1983: 28). Kültür denilince sadece dil ve edebiyat değil, musiki, resim, dans, mimari gibi sanatlar da söz konusudur (Kaplan, 1983: 29). Türklerin nasıl kendilerine has bir dilleri ve edebiyatları varsa musikileri, resimleri, dansları ve mimarileri de mevcuttur. Bunlar da binlerce yıllık gelenek meydana getiriyor ve ilmi araştırma konusu teşkil ediyorlar. Kültür denilince sadece bunlar değil, aile ve hukuk sistemleriyle çalışma tarzı, üretim tüketim, ulaşım şekilleri de kasdolunuyor (Kaplan, 1983: 30).

Türk milleti de dili, töresi, dini, hukuku, düşüncesi ve hâdiseler karşısındaki husûsî davranışları ile asırlardan beri yaşamakta olduğuna göre bir millî Türk kültürü mevcut demektir.

1. Kültür, karakter bakımından "husûsî", medeniyet "umûmî'dir.

2. Medeniyet, "kültür"lerden doğar.

3. Bir kültürün varlığı bir milletin mevcudiyetini veya bir topluluğun varlığı bir kültürün mevcudiyetini gösterir (Kafesoğlu, 2015: 16).

Diğer bir yandan da kültüre şekil veren ve katkı sağlayan dindir. Dinin insan hayatına etki etmesi ve kültürde değişikliklere sebep olması göz önünde tutulmaktadır. Dinin ilk önce Arap coğrafyasında yayılmasından dolayı farklı kültürlerden, yani Arap kültüründen kendi kültürümüze girmiş kültürel değerler de bulunmaktadır.

Kültür aslında herhangi bir toplumun dininin vücut bulmuş bir şeklidir (Kaplan, 1983: 17). Allah'ın emirlerinin dil ile ifade edilmiş olması, Arapçada dil ile ilgili birçok kültür faaliyeti ve unsurunun doğmasına sebep olmuştur. Kur'an daha peygamberin zamanından itibaren ezberlenmiş ve onun doğru ve güzel olarak okunması değer verilen bir iş sayılmıştır. İslam toplumunda Kuran'ı bütün olarak doğru ve güzel okuyanlara karşı daima saygı gösterilmiştir. Kuran'ın doğru ve güzel olarak yazılması da değer verilen ayrı bir iş sayılmıştır. Hafızlık gibi hattatlık da asırlar boyunca devam eden, işlenen güzel ve mükemmel hale getirilen birer kültür faaliyeti olmuştur. Arap harfleri bırakıldıktan sonra Türkiye'de hat sanatının yok oluşu, din ile kültür arasında münasebeti gösteren bir örnektir. Türkiye'de ve başka İslam ülkelerinde gelişen mimari ve musiki ile diğer güzel sanat eserleri, içinde yaşanan zaman ve mekânı kendilerine has şekil mana ve hayallerle süslemişlerdir. İslam dini olmadan bunların hiçbirinin var olmasına imkân yoktu (Kaplan, 1983: 18).

Kültürü yoğun olarak üzerinde barındıran musiki, yapıldığı bölgedeki insanların örf ve adetlerini, gelenek ve göreneklerini, yaşam tarzlarını vb. dinleyiciye aktarır. Bununla birlikte şarkı da aynı görevi üstlenmektedir.

Şarkı: 4, 5, 6, 8 mısralı kıtaların bestelenmesinden meydana gelmiş bir formadır (Özkan, 1998, s.87).

Arapça şark kelimesine nisbet ekinin getirilmesiyle oluşan şarkîden (Doğu'ya ait) geldiği kabul edilmektedir. Kelimenin kökeni hakkında "çağırarak, yüksek sesle

söylemek, bağırarak” anlamındaki çağırğıdan türediğı yolunda bir başka yorum varsa da bu fonetik bakımdan mümkün görülmemektedir. Ayrıca Anadolu ağızlarında ve bazı Türk lehçelerinde “ır/yır/cır” (şarkı, türkü) ve “ırlamak/yırlamak/cırlamak” (şarkı, türkü söylemek) kelimeleri yer almaktadır. Şarkının bir musiki formunu ve nazım şeklini ifade etmek üzere ilk defa ne zaman ortaya çıktığı bilinmemektedir. Edebiyat terimi olarak şarkı, bazan bestelenmiş her türlü eserin manzum metnini belirten Farsça “güfte” (söylenmiş) kelimesiyle aynı mânada kullanılmakla birlikte güfte anlam bakımından daha kapsamlı olup her türlü mûsiki eserinin sözlü kısmını ifade etmektedir. Şarkıyyât, özellikle XIX. yüzyıldan itibaren divanların sonunda bulunan, çoğı dört mısralı ve nakaratlı, bu formda bestelenecek manzumelere ayrılmış bölümlerin başlığında yer almıştır (İslam Ansiklopedisi, 38. Cilt, 351-359).

Şarkı: Divan Edebiyatı şairlerince yazılan ve millî bir şiir şekli olan şarkı, halk edebiyatımızdaki türkü ve koşma türlerinin tesiri ile meydana gelmiştir. 17. yüzyıldan itibaren hızla yayılmış, yazımı diğer şiir şekillerinden daha kolay olduğu için gerçek şairlerin yanında heveskârların da duygularını ifade ettikleri bir tür olmuştur. Edebî alanda gelişen, yaygınlaşan şarkı; giderek musiki alanında da etkili olmaya başlamıştır. Devrin Kâr, Beste, Ağır Semâî ve Yürek Semâî gibi en sanatlı ve orijinal ürünlerini vermiş olan önemli bestecileri de şarkı şeklinde bazı denemeler yapmışlardır.

Şair Nedim’in büyük kabiliyeti ve zarif üslubu ile çok gelişen şarkı daha sonra Enderunlu Fazıl, Enderunlu Vasıf, Şeyh Galip, İzzet Mola gibi büyük şairlerle devam etmiştir. 18. yüzyıl Lale Devri bestekârları, klasik beste formları yanında şarkı şeklinde besteler yapmaya da geniş yer vermeye başlamışlardır. Böylece Nedim’in şiirde yarattığı halka inme, mahallileşme, halkın zevk ve heyecanlarını göz önünde tutma temayülü bestekârlara sirayet etmiştir (Körükçü, 1998: 178-179).

Şarkı, halkın dilinde doğmuş, hece sayısına dayanan milli vezin ile nazmedilen ve muhtelif şekillerinde, bilhassa türkü, aynı zamanda da türkmanı, varsağı, koşma kayabaşı, mani ve tuyuğ gibi şekillerde görülen Türk halk türküsüne mukabil şarkı, bir sanat kaidelerine göre tertip ve edebi olarak nazmedilmiş, kemiyete istinat eden Fars Arap aruzuna az-çok uyan türküdür; yanı şarkı, edebî hüviyet kazanmış türküdür. Halk türküsünden hareketle şarkıya geçişte, bilhassa nazım şekli olarak şarkı teşekkül ederken istihale geçiren unsurun, klasik şairlerin sanat malzemeleri arasında öteden beri yer verdikleri murabba olduğu söylenebilir. (Halk türküsünden hareketle şarkıya geçişte, bilhassa nazım şekli olarak şarkı teşekkül ederken istihale geçiren unsurun,

klasik şairlerin sanat malzemeleri arasında öteden beri yer verdikleri murabba olduğu söylenebilir.)

Türk halk müziği muhtevası, hayalleri ve cümle yapısı itibariyle serbest ve kayıttan azade olduğu halde şarkı, bilhassa şen bir aşk teranesi olup bir takım sanat kaidelerine göre nazmedilmiş şiiri tevafuk ettiği gibi vezin, dil ve muhteva bakımından da an'anevi gazele bağlı kalır.

Şarkı inşad edilmek, okunmak için vücuda getirilmiş olan gazelden terennüm edilmek için nazmedilmiş olmasıyla ayrılır. Gazelin tek kafiyeli beyit sistemine mukabil, şarkının hususiyeti türküden alınmış kıta şeklini haiz olmasıdır. Mutad olduğu üzere üçüncü mısraları en tesirli kısım olması gereken her ayrı kıta gazelin kafiyesini hatırlatan bir veya nadiren iki mısralık nakaratla bağlanmıştır. Kafiye örgüsü şekli mutad olarak şöyledir: aaab-cccb-dddb- veya aaaa-bbba-cccaa...

Şarkının dili seçkin zümre dilidir; bunda şive hususiyetlerine yer verilmez; kafiye halk türküsünde olduğundan daha çok riayet edilir. Pek tumturaklı elfazdan kaçınılmış olmakla beraber, halkın kolayca anlayabileceği seviyeden fazla edebidir.

Halk türküsü ile şarkı arasında mutavassıt olarak halk şairlerinin ve sufilerin, bilhassa, ozanların halefi olan aşıklerle, bu mutavassıt şeklin, bu biraz edebî ve terennüme müsait raks türküsünün yayılmaya çok müstaid bir edebî şekil olduğunu erkenden fark ederek, onu zikir refakatinde kullanabilen tekke şairlerinin bulunduğu farzedilebilir. Bununla beraber klasik şairlerin divanlarında şarkının resmen yer alması uzun zamanı gerektirmiştir. Halk için yazan şairlerin divanlarının bile nadiren şarkıları ihtiva etmeleri, klasik olmayan şekilleri bir tarafa bıraktıran edebî taassubla kâfi derecede izah olunabilir.

Divanında şarkıların yer aldığı ilk şairin Nazîm (ölm. 1107=1695) olduğu söylenebilir. Şarkı, Sultan Ahmed III. (1703-1730) ile başlayan halk zevkine imtiyaz tanıma ve İran şiirini taklidi terketme devresi sayılan geçiş devrinin bariz nazım şeklini teşkil eder. Nedim (ölm. 1143=1730) ve Enderuni Osman Vasif (ölm. 1240=1824/1825) şarkı şeklindeki şiirin belli başı mümessilleridir.

Taşbasması ve matbu müteaddit şarkı mecmualarının mevcudiyeti şarkının hâlâ büyük bir rağbet gördüğüne delalet eder (İslam Ansiklopedisi, 11. Cilt, 1979: 346-347).

Şarkı, biçim bakımından murabbaya benzer. Dörtlüklerden kurulur, şarkılarda da temel uyak her uyak her dörtlüğün dördüncü dizesinde yinelenir. Genellik uyak düzeni şöyledir: aaaa – bbba – ccca – ddda...

Bu temel uyak kimi zaman ilk dörtlüğün ikinci dizesinde de olur. Bu durumda ilk dörtlüğün ikinci ve dördüncü dizeleri, öteki dörtlüklerin dördüncü dizesi olarak yinelenir ki buna nakarat denir. Uyak düzeni şöyledir: a a^a a aⁿ - b b b aⁿ - c c c aⁿ - d d d aⁿ ...

Nakaratsız şarkılarda vardır. Uyak düzeni şöyle olur: b a b a – c c c a – d d d a – e e e a

İlk dörtlüğün üçüncü dizisi uyaksız olan şarkılar da vardır: Böyle şarkıların uyak düzeni şöyledir:

a a x a – b b b a – c c c a – d d d a...

a a x aⁿ – b b b aⁿ – c c c aⁿ – d d d aⁿ...

Şarkı biçimi Türk edebiyatında doğmuştur. Bestelenmek için yazılır. Bundan dolayı bent sayısı azdır.

Bestelenecek şarkılar, müzik ulullerine uyan kalıplarla özellikle mefûlü mefâilü mefâilü faülün kalıbıyla yazılır. Müzikte, şarkıların üçüncü dizilerine miyan ya da miyan-hane adı verilir. Sözü ve bestenin en dokunaklı yeri bu dizeye denk getirilir.

Divan edebiyatında en güzel şarkıları Nedim yazmıştır. Nedim'in şarkılarının dili, gazel ve kasidelerine göre çok sadedir. Şarkılarda konu genellikle aşk, sevgili, içki ve eğlencelidir (Dilçin, 1992: 214).

2. ÖZBEK KÜLTÜRÜNDE ŞARKI

Özbek müzik kültürü çok eski tarihlere dayanmaktadır. Asırlar boyunca da gelişimini sürdürmüştür. Müzik örnekleri ilk ve orta çağ kaynaklarında ortaya çıkmaya başlamıştır. Tarihsel abideler, duvar resimleri, çeşitli seramik eşyalarda görülen sanat eserleri buna tanıktır. Bu eserler Orta Asya memleketlerinde kültür, sanat ve diğer hayat faaliyetleriyle birlikte gelişmiştir. İnsanın müzikle olan ilgisi, müzik hakkındaki ilk bilgileri Avesta adlı eserde geçmektedir. Daha sonra müzik ve dansla ilgilenen usta sanatçıların oluşturduğu eserler ortaya çıkmıştır.

Orta Asya halkları ve onların siyasi tarihi hakkında bilgiler içeren Avesta adlı kitap bu alanda ilk ve temel kaynak olarak kabul edilmektedir. Avisto'da halk şiiri ve müzik eserlerinin yanında Orta Asya halk kültürü de yer almaktadır. (bkz. N. Yuldasheva ve N. Raxmatova, 2016: 5).

Orta Asya'da İslam dininin yayılması müzik sanatına engel olmamış aksine müzik sanatının yükselmesine destek olmuştur. Müslüman imamlar halkı yönetebilmek için müziğin gücünü etkili bir silah olarak kullanmışlar ve dolayısıyla müziğe dinî yönden izin vermişlerdir. Orta Asya müziği, teorik olarak özellikle IX. yüzyıldan itibaren yükselmeye başlamıştır. Bu yıllardan başlayarak müzik hakkında risaleler (kitaplar) yazılmıştır. Özellikle IX. yüzyılda yazılan Farabi'nin "Kitop ul-musikaul-kabir" (Büyük Müzik Kitabı), İbn Sina'nın "Kitop-uş-şifo" (Şifa Kitabı), "Kitop-unnacot" (Kurtuluş Kitabı), "Donishnoma" gibi eserler bu durumun kanıtıdır. Müzik ile şiir vezninin uyumu, seslerin bağlantısı, ritim hakkında bilgiler Farabi ve İbn Sina eserlerinde açıkça gösterilmiştir. (bkz. N. Yuldasheva ve N. Raxmatova 2016: 15)

Kadim ve zengin bir kültüre sahip olan Orta Asya halkı, dünya bilim ve kültürüne önemli bir katkı sağlamıştır. Arkeolojik kazılarda bulunan eserler de Orta Asya'da oluşturulan müzik kültürünün zenginliğini ve uzun bir geçmişe sahip olduğunu doğrulamaktadır. Ancak, Arap fethi sırasında (VII-IX yüzyıllar), diğer kültürel anıtlarla birlikte, müzikle ilgili yazılı kaynakların büyük bir kısmı yakılmış ve kaybolmuştur. Bu nedenle, sadece Orta Asya halklarının son bin yıldaki kültürüyle ilgili yazılı kaynaklar günümüze ulaşabilmiştir. Dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında halkın Maveräünnehir ve Horasan'daki kurtuluş mücadelesi yoğunlaşmıştır. Yerel halkların işgalcilere ve ayaklanmalara karşı şiddetli direnişinin bir sonucu olarak, Arap Halifeliği'nin yönetimi devrilmiş ve sırasıyla Tahirî ve sonra Samanî devletleri kurulmuştur. Bu dönemde bilim, kültür ve sanatın gelişmesi için ortam yaratılmıştır. Orta Asya'daki bazı bilim adamları Orta Çağ'da bilimsel çalışmaları ile dünyaca ünlü oldular. Diğer bilim dallarında ölümsüz bilimsel eserler yaratan el-Farabi, İbn Sina, el-Harezmi gibi birçok büyük bilgin, müzik teorisi üzerine bilimsel çalışmalar yaparak Doğu müziğinin gelişmesine katkı sağlamışlardır. Bu bilim adamları Doğu halklarının müziğinin oluşmasında belirleyici bir rol oynamışlardır (<http://hozir.org/ozbekiston-respublikasi-oliy-va-orta-maxsus-talim-vazirligi-ur.html?page=2>).

"Özbek klasik müziği" ve "Özbek makamları" kavramları aslında Özbek müziğinin iki yönünü temsil eder. "Klasik" terimi genellikle mükemmelleştirilmiş yani

bir bütünü bölümlerinin orantılı bir ilişkide bulunduğu müziğe uygulanırken, “akademik” müzik teorik ve bilimsel bilgi geleneğine dayanır (Matyakubov, 2016: 60).

Arapça “makam” kelimesi de etimolojik olarak “yer” veya “istasyon” anlamına gelir. Tasavvuf sözlüğünde makam genellikle hâl kelimesinin tam anlamıyla “[ruhsal] devlet” anlamında kullanılır. Fark şudur ki, hâl, gerçeğe ulaşan ruhun kalıcı, daha akışkan bir hâlidir, makam belirli bir adımdır, Tanrı'ya giden yolda bir istasyondur (Matyakubov, 2016: 61).

Özbek müziğinde Şaşmakam dinamik sisteminin özet tablosu:

- Rost Uşşok, Navruzi Sabo, Panjgoh
- Buzruk Nasrullohi (Rahovi), Uzzol, Muhayar Chorgoh
- Navo Bayat, Orazi Navo, Khusayni Navo
- Dugoh Chorgoh, Orazi Dugoh, Dugoh Khusayni
- Segoh Hijoz, Navruzi Ajam, Navruzi Horo
- Irok Muhayar Irok, Navruzi Türk, Zebo pari (Matyakubov, 2016: 80).

Orta Asya’da Avrupa eğitim yapısına dayanan ilk müzik okulu 1918 yılının Nisan ayında Türkistan Halk Üniversitesinde bir bölüm şeklinde açıldı. 1918 yılının Temmuz ayında ona Türkistan Halk Konservatuarı adı verildi. Söz konusu okulun görevlileri esas itibarıyla Avrupa müziği temsilcilerinden ibaretti. Bu durumu dikkate alan yerli aydınlar 28 Mart 1919 yılında Konservatuarın kendilerine ait eski şehir bölümünü açtılar. (Naşa Gazeta: 28 Mart 1919) Böylece millî müzik mirasını araştırma ve teşvik etme merkezi meydana geldi. 1919 yılında Semerkant ve Fergana şehirlerinde, 1920 yılında Fıtrat’ın girişimiyle Buhara’da Doğu Müzik Okulu açıldı. 1924’te Türkistan Halk Konservatuarı’nın adı Taşkent Müzik Teknik Okulu olarak değiştirildi (Irzayev, 2014: 60). 1928 yılında o dönemde Özbekistan’ın başkenti olan Semerkant’ta Müzik ve Dans Sanatı Bilimsel Araştırma Enstitüsü açıldı. Enstitünün esas amacı Özbek millî müziği mirasını araştırmak ve onu yeni nesillere ulaştırmaktan ibaretti (Irzayev, 2014: 60). Şûralar, nüfuzunu sağlam tutabilmek için ilk önce yerli halkın müzik mirasına, folkloru ve çalgılarına daha çok önem verdi. Bu amaç doğrultusunda Özbek halkının müzik mirasını Ninni, Yâr-Yâr, Leper, Ağıt, Sedir’ den itibaren destanlara ve makam sanatına kadar derinlemesine araştırmaya başladılar (Irzayev, 2014: 61).

Gerçekten makam sanatı millî müzik mirasının en büyük ve eşsiz parçasıdır. Düşünür Fitrat, “*Özbek Musikisi Hakkında*” adlı makalesinde (1928) bu konuda gururla: “... bu, öyle bir müziktir ki sadece klâsik kısmında üç yüzü aşkın ezgi korunmuştur; bu, öyle bir müziktir ki bugün yaklaşık on beş çalgının sahibidir; bu, öyle bir müziktir ki onun incelemeye değer nazariyesi, usulü vardır; onu övenler doğru söylerler” diye tarif etmişti (Irzayev, 2014: 65). Uzmanlara göre makamlardaki Dügah, Segah, Çargah, Pençgah adlı örneklerin kökeni Avesta’ya dayanır. Dugah iki, Segah üç, Çargah dört, Pençgah da beş esas perdeye dayanır ve kendinde Zerdüştlarin yaptığı beş defalık ibadetteki ahenkleri bulundurur. Ayrıca Yekgâh da olup, onun yeri Harezmi Rast makamında hissedilir. Buna dayanarak, “gah”ların Zerdüşti ibadet törenlerine ait dinî methiyelerin, yani “gat”ların temelinde meydana geldiği kaydedilir. Makamlar yıl geçtikçe gelişerek büyümüş ve onun ilk şekli “On İki Makam”a, daha sonra da “altı makam”a (Şaşmakam) birleştirilmiştir. Onu Harezmi makamı ve Taşkent-Fergana makam sanatıyla birlikte düşünürsek muazzam bir yapıyı karşımızda görürüz (Irzayev, 2014: 65).

Özbek halkı müzik mirasının diğer türü de *Büyük şarkı* ya da *Petniseki*’dir. İki ya da üç sanatçı tarafından çalgı eşliğinde icra edilen bu tür şarkılar Özbek halkının profesyonel müzik sanatının orijinal türüdür. Büyük şarkı mersiye, nevha ve diğer merasım şarkıları, ayrıca da aruz vezninde yazılan gazellerin eski okunuş kuralları temelinde ortaya çıkmıştır. Bu sanatın ne zaman ve nasıl bir ortamda ortaya çıktığına dair kesin bir karara varılmamış ise de onun eskiden Zereşan, Taşkent, özellikle de Fergana vadisinde çok yaygın olduğu bilinmektedir (Irzayev, 2014: 66).

Özbek müzik mirasının en önemli parçası ozanlık sanatıdır. Özellikle Surhanderya vilayetinin Şirabad ozanlık ekolü sadece ülkede değil, Türkmenistan ve Tacikistan’da da ün salmıştı. Tarihte Baba Şair, Şirnazar Bahşi gibi ozanların her biri 40-50 kadar büyük hacimli destanı ezbere biliyordu. Ayrıca Bahşi Müziği ve Çobanca dairesine ait 100’ü aşkın müziği çalmışlardır. Şûra yönetiminin ilk yıllarında bu destanlar onların ağzından yazıldı. Yalnız müzik kısmı ihmal edildiği için tarih içinde yok olup gittiler. Özellikle Stalin’in yasaklama siyaseti sırasında büyük sanatçılar ve onların eserleri yok edilmişti (Irzayev, 2014: 67). Son dönemlerde Şûra ideolojisinin dayanak noktası olan çağdaş müzik dallarında (bestecilik, opera ve bale sanatı) da gerilimler yaşandı. Bunun esas nedeni eğitimin millîlikten uzak tutulmasıydı (Irzayev, 2014: 68).

İKİNCİ BÖLÜM

ÖZBEK TÜRKÇESİNE AİT ŞARKI SÖZLERİ VE AKTARMASI

1. ANNE KONULU ŞARKILAR

Bu kutsal sözü duyduğumuz zaman kalbimizde beklenmedik bir şekilde şefkat ortaya çıkar. Her zaman ruhumuza annenin güzel ve şefkatli çehresi yansır. Damarlarımızda samimiyet ve iyilik deniz gibi dalgalanır. Anne demeye başladığımız zaman dilimiz de gönlümüz de benzersiz bir sevgiyle dolar.

Özbek şarkılarında anne ulu bir insandır. Mesela, ağlayan bir bebeği etraftaki kimse susturamazken annesinin bağırına basışıyla birlikte susması aralarındaki güçlü sevgi bağının göstergesidir. Anne kokusu onu huzurla uyutur.

Annenin özelliklerinden yine bir örnek verecek olursak: ateşler içinde yatan hasta bir çocuğa doktorun verdiği ilaçlar elbette tesir gösterir ancak annesinin şefkat dolu elini elinde ve kalbinde hissedenden çocuk daha çabuk iyileşir.

Anne o kadar güçlü ve iradeli biridir ki, her zaman kendisinde benzersiz güç, sabır bulabilen nadir şefkat sahibidir.

Bazen anneler ömrü uzun ve kuvvetli sağlam ağaçlara benzetiliyor. Ya da iradesi büyük dağlara, şefkati nehirler ve denizlere benzetilir. Bu benzetmelerin hepsi bir gerçektir. Tabiat analarla birdir, analarla birlikte adım atarlar. Tabiat şefkat göstermede, şefkatli olmada analardan ders alır. O yüzden tabiat ana diyoruz. Toprağın bizi beslemesi hayatta kalmamızı sağlaması da ona toprak ana dememiz için güçlü sebeptir.

Dünyada ne kadar millet varsa, o kadar da anne vardır. Her bir milletin evladı annesini sever, değer verir saygı gösterir. Anne Afrika'da da anne Amerika ve Hindistan'da da Asya, Avrupa ve Antarktika'da da annedir. Dünya halkları içinde anneleri sevmek, değer vermek, saygı göstermek konusunda bütün dünya Türkleri her zaman ön saflarda gelmiştir. Bizim gibi anneyi başına kaldıran, omuzlarında taşıyan millet çok az bulunabilir.

1.1. ONAM

Hayotda oz yashab, ko'p azob ko'rdim,
Gohida yiqildim, gohida turdim.
Sevgidan ham, do'stdan ham birvarakay kuydim,
Dedingiz: "Jon bolam, saqlama dilda g'am."

Mehrning narxi yo'q, do'stlarning soni,
Minnatli bo'larkan o'zganing noni.
Lekin ota-onangga kelmas ekan maloli,
Bo'zlab qolma yo'qotgach hidlab ro'moli.

Mehribonim onam,
Beozorim onam,
Beg'uborim onam,
Onajonim, onam.

Nomarddan ulfat qilib, boshimga kulfat qilib,
Davlat ketganda oldim kimga kimligim bilib.
Kecha soyamga salom berib yurgan kimsalar,
Andishasiz yurganda ortimdan g'iybat qilib.

Boshim toshga tekkanda, chekkanimda nadomat,
Tangridan erta-yu kech so'ragan menga omad,
Onam! Duolaringiz sabab omad quchog'in ochib,
Davru-davronim keldi, yo'qchilik nari qochib.

Aslida siz ekansiz mening baxtu-omadim,
Quyoshdek porlab turing boshimda nurlar sochib,
Onam, onam, onam.

Ichim to'lib aytdim-da gapning xonasin,

Bunchalar ham mo'rt bo'lar odam bolasi?
Eng yaxshiy inson ham dod-faryod qilib,

Yig'larkan hayotdan o'tsa onasi.
Mehrning narxi yo'q, do'stlarning soni,

Minnatli bo'larkan o'zganing noni.
Lekin ota-onangga kelmas ekan maloli,
Bu dunyoda jannatim, omon bo'lsin joni. (Sardor Rahimxon)

Anam

Hayatta az yaşayıp, çok azap çektim
Gâh yıkıldım, gâh kalktım.
Sevgiden de dosttan da bir anda yandım
Dediniz, evladım, saklama gönlünde gam

Şefkatin değeri yok, dostların sayısı,
Mihnet olurmuş başkalarının ekmeği,
Lakin anne babana gelmezmiş endişesi,
Feryat etme kaybedince koklayarak başörtüsünü

Mihribanım anam,
Masum anam
Safdilim anam
Anneciğim, annem,

Namertle arkadaş olup, başıma felaket getirdin,
Zenginlik gittiğinde kime kim olduğumu bildim,
Dün gölgeme selam veren insanlar,
Endişesiz yaşarken ardımdan gıybet edip.

Başım taşa değdiğinde, pişmanlık duyduğumda
Allah'a gece gündüz dua eden bana şans için
Anam! Dualarınız sebep mutluluk kucağını açıp,
Benim devrim geldi, fakirlik uzağa gidip

Aslında sizmişsiniz benim bahtım ve şansım,

Güneş gibi parlayıp durun, başımda nurlar saçıp,
Anam, anam, anam.

İçim dolup dedim de sözün özünü,
Bu kadar güçsüz olur mu insanoğlu?
En acımasız insan da feryat edip
Ağlayacak hayattan geçse anası.

Şefkatin değeri yok, dostların sayısı,
Minnnet olurmuş başkalarının ekmeği,
Lakin anne babana gelmezmiş endişesi,
Bu dünyada cennetim, sağ olsun canı. (Sardor Rahimxon)

Anam şarkısında esas olarak anaların evladına olan sevgisi anlatılır. Şarkıda evlat dilinden okura seslenir. Hayatta çok zorluklar yaşayan bir insanın anne ve babasından başka kimseden gerçek bir dostluk görmediğini söyler.

Şarkıda evlat olarak seslenen şair hayatta anne babasız bir insan için hayatın çok acımasız olacağını, anne ve babası hayatta olanların bu acılardan korkmaması gerektiğini, çünkü anne ve babanın duası onu her türlü felaketten kurtaracağını anlatır.

1.2. ONAMNING DUOSI

Bir kuni go'zallar qarg'aydi meni,
Qarovsiz muhabbat uchun qarg'aydi.
Men pinak buzmayman, hadik tortmayman,
Onamning duosi meni asraydi.

Bir kuni do'stlarim qarg'aydi meni,
Sotilgan sadoqat uchun qarg'aydi.
Sulaymon g'oridan topmasman panoh,
Onamning duosi meni asraydi.

Bir kuni qo'shiqlar qarg'aydi meni,
Yolg'on qo'shiqlarim meni qarg'aydi.

Men baribir qo'rqmay kuylayveraman
Onamning duosi meni asraydi.

Yetar, men na jamshid na hotamtoyman,
Na orzusi poymol bo'lgan xumoyman.
Sofligu ma'sumlik haqqi-hurmati
Bir kuni o'zimni o'zim qarg'ayman.

Sofligu ma'sumlik haqqi-hurmati
Bir kuni o'zimni o'zim qarg'ayman.
Bir kuni o'zimni o'zim qarg'asam,
Onamning duosi meni asraydi.
Onamning duosi meni asraydi. (Oxunjon Madaliyev)

Anamın Duası

Bir gün güzeller beddua edecek bana,
Hoş olmayan muhabbet için beddua edecek.
Moralimi bozmayacağım, korkmayacağım,
Annemin duası beni koruyacak

Bir gün dostlarım beddua edecek bana,
Satılan sadakat için beddua edecek.
Süleyman'ın mağarasından bulamam kurtuluş
Anamın duası beni kurtaracak

Bir gün şarkılarım beddua edecek bana,
Yalan şarkılarım bana beddua edecek
Ben hiç korkmadan söyleyeceğim,
Anamın duası beni koruyacak.

Yeter ben ne Cemşid ne Hatamtay'ım,
Arzusu yok olan Huma'yım.
Paklık ve masumluk hakkı hürmetine
Bir gün kendi kendime beddua edeceğim

Paklık ve masumluk hakkı hürmetine
Bir gün kendi kendime beddua edeceğim
Bir gün kendi kendime beddua edersem,
Anamın duası beni koruyacak, (Oxunjon Madaliyev)

Anamın duası şarkısı okura “anne”yi, annenin evladı için ettiği duayı, Allah’tan evladı için istediklerinin kabul edildiğini anlatır. Şarkıda annenin duasının evladı her türlü bela ve beddualara karşı koruduğunu belirtir.

Şarkıda, Süleyman mağarasında bile kurtuluş olmadığını ama ana duasının Süleyman Mağarası’ndan bile daha korunaklı olduğu vurgulanarak ana kutsallaştırılmıştır.

Hatta şarkıda:

*“Bir gün kendi kendime beddua edersem,
Anamın duası beni koruyacak,”*

kendi kendine beddua etse bile anasının kurtaracağını söyleyerek ana duasının gücünü vurgular.

Anamın Duası adlı şarkıda Süleyman, Cemşid, Hatamtay gibi tarihî şahsiyetlerden ve huma gibi efsanevî kuştan bahsedilerek telmih sanatı yapılmıştır.

1.3. ONA

Onaginam, senday yaqin do’st yo’q ekan,
Mehringga-ku, umuman gap-so’z yo’q ekan.
Sen qilgan bu duolar-u tilagingning,
Oldida bosh egaman sof yuragingning.

Qani bitta mo’jiza ro’y bersa edi,
Yo bir sehr qo’llarimdan kelsa edi.
Onajonim, ko’zlaringda nur bo’lardim,
Mehribonim, yo’llaringda gul bo’lardim.

Onaginam, kel, poyingga men tiz cho’kay,

Meni boqqan qo'llaringdan, kel, bir o'pay.
Bag'ringga bosh qo'ysam, g'amlar chekinadi,
Yuragimdan g'am-alamlar to'kiladi.

Qani bitta mo'jiza ro'y bersa edi,
Yo bir sehr qo'llarimdan kelsa edi.
Onajonim, ko'zlarida nur bo'lardim,
Mehribonim, yo'llaringda gul bo'lardim.

Qani bitta mo'jiza ro'y bersa edi,
Yo bir sehr qo'llarimdan kelsa edi.
Onajonim, kim bo'lsam ham bu dunyoda,
Mehribonim, sening uchun qul bo'lardim.

Onaginam, senday yaqin do'st yo'q ekan,
Mehringga-ku, umuman gap-so'z yo'q ekan.
Onajonim, tilagim bor alohida:
Asrasin yo Rabbim seni panohida. (Dildora Niyozova)

Ana

Anacigim, senin gibi yakin dost yok,
Şefkatine, hiç sözüüm yok.
Senin ettiğin bu dualar ve dileğin
Önünde baş eğirim saf yüreğinin

Hani bir mucize olabilseydi,
Ya da bir sihir ellerimden gelseydi.
Anacım gözlerinde nur olurdu,
Mihribanım, yollarında çiçek olurdu.

Anacigim, gel, ayağına ben baş koyayım,
Bana bakan ellerinden, gel, bir öpeyim.
Bağrına baş koysam, gamlar gider,
Yüreğimden gamlar, elemeler dökülür.

Hani bir mucize olabilseydi,
Ya da bir sihir ellerimden gelseydi.
Anacığım gözlerinde nur olurdu,
Mihribanım, yollarında çiçek olurdu.

Hani bir mucize olabilseydi,
Ya da bir sihir ellerimden gelseydi.
Anacığım, kim olsam da bu dünyada,
Mihribanım, senin için kul olurdu.

Anacığım, senin gibi yakın dost yok,
Şefkatine, hiç sözüm yok.
Anneciğim, dileğim var ayrıca
Korusun seni rabbim bundan gayrı. (Dildora Niyozova)

Anam şarkısında insana hayatında hiçkimsenin anası gibi yakın dost olamayacağı anlatılmıştır. Ananın şefkati dünyada tarif edilemeyecek kadar güzel bir duygudur. Şarkının devamında:

*Hani bir mucize olabilseydi,
Ya da bir sihir ellerimden gelseydi.
Anacım gözlerinde nur olurdu,
Mihribanım, yollarında çiçek olurdu.*

anasının gözlerine ışık, yollarına çiçek olabilme arzusu dile getirilmiştir.

1.4. OTAM

Suyanganim, tog'im, derdi sizni onam,
Yashnab turgan bog'im, derdi sizni onam.
Bu dunyoda, hatto, aziz otamdan ham,
Mening yaxshirog'im, derdi sizni onam.

Siz men uchun beminnat bir olamdırsiz,
Onam shunday bino qo'ygan otamdırsiz.
Siz men uchun beminnat bir olamdırsiz,

Onam shunday bino qo'ygan otamdursiz.

Siz yonimda boyligimsiz, kimdan kamman?

Duoyingiz bilan elda mukarramman.

Xonadonim chirog'isiz, shul sababdan

Ko'cha-ko'yda yurganimda xotirjamman.

Goho shodon, goho dardli nolamdursiz,

Onam shunday bino qo'ygan otamdursiz.

Goho shodon, goho dardli nolamdursiz,

Onam shunday bino qo'ygan otamdursiz.

Ota desam, yayragaydir zabonlarim,

Siznikidir surgan davru-davronlarim.

Sizni quchib, bobom, deya erkalasa,

Quvonaman, jonim qizim, o'g'lonlarim.

Onam, onam, onam suygan odamdursiz,

Onam shunday bino qo'ygan otamdursiz.

Opam, singlim, onam suygan odamdursiz,

Onam shunday bino qo'ygan otamdursiz.

Onam shunday bino qo'ygan otamdursiz... (Ozodbek Nazarbekov)

Babam

Dayanağim, dağim, derdi size anam,

Güzelleşen bahçem, derdi size anam.

Bu dünyada, hatta, aziz babamdan da,

Benim en sevdiğim insan derdi size anam.

Siz benim için minnetsiz bir alemsiniz,

Anamın çok saygı duyduğu babamsınız.

Siz benim için minnetsiz bir alemsiniz,

Anamın sonsuz güvencim dediği babamsınız.

Siz yanımda servetimsiniz, kimden eksikim?

Duanız ile toplumda saygınlım

Ailemin bir nurusunuz, o yüzden

Sokaklarda yürüdüğümde rahatım.

Bazen mutlu, bazen de dertli feryadımsınız,

Anamın güvencim dediği babamsınız.

Gah memnun, gah da dertli feryadımsınız,

Anamın böyle saygı duyduğu babamsınız.

Baba desem, zevk alır sözlerim,

Sizin sürdürdüğünüz devir ve devranlarım

Sizi kucaklayıp, dedem, diye şımartsa,

Sevineceğim, canım kızım, oğullarım.

Anam, anam, anamın sevdiği adamsınız,

Anamın böyle saygı duyduğu babamsınız.

Ablam, kız kardeşim, anamın sevdiği adamsınız,

Anamın böyle saygı duyduğu babamsınız.

Anamın böyle saygı duyduğu babamsınız... (Ozodbek Nazarbekov)

Babam şiirinde babanın nasıl değerli bir insan olduğu, ana tarafından evladına anlatılıyor. Ana, evladına babaya nasıl saygı gösterileceği konusunda öğütlerde bulunuyor. Şairin anası, kocasına nasıl güvenle baktığını, ona inancının ne kadar yüksek olduğunu, hatta kendi babasından bile daha çok sevdiğini evladına söylemiştir.

1.5. ASKAR ONASI

Subhidamdan ko'z ochib,

Ko'rgani rangli surat.

Ko'ziga surtar o'pib,

Yig'lay olmaydi faqat.

Ko'ngliga sig'may dunyo,

Hatto ro'zg'or tashvishi.
Yo'l poylaydi bir ayol,
Kelar deb yo'qlar kishi.

Onajonginam, deb kelsa bir bor,
Keyin hatto jonini berishga tayyor.
Intizor yurak, dil to'la armon,
Faqat shirin xotira dardiga darmon.

O'ylamay desa bo'lmas,
Qo'ymas o'rgangan ko'ngil.
Bag'rida bo'ldi axir
Roppa-rosa o'ttiz yil.

O'zidan o'tganini (hech qachon)
Hech kimga ko'rmas ravo.
Dard ezar yuragini,
Bedavo u, bedavo.

Aylanar ko'z o'ngida
So'nggi bor ko'rgan kuni,
Abadiy uyqudagi
Sevimli farzandini.

Go'yoki undan meros
Ozod yurt va tinch osmon,
Bir ayol faxri bugun
Vatan uchun qahramon! (Sardor Rahimxon)

Asker Anasi

Sabahtan göz açıp,
Gördüğü renkli resim.
Gözüne sürer öpüp,
Ağlayamayacak fakat.

Gönlüne sığmaz dünya,
Hatta aile işleri.
Yol bekler bir kadın,
Gelecek diye yoklar kişi.

Annecim, diye gelse bir defa,
Sonra hatta canını vermeye hazır.
İntizar yürek, gönül dolu ukde,
Yalnız tatlı hatıra derdine derman.

Düşünmem dese olmaz,
İzin vermez alışan gönül.
Bağrında oldu ne yapsın
Tam tamına otuz yıl.

Kendi yaşadıklarını
Kimseye görmez reva.
Dert ezer yüreğini,
Devasız, o devasız.

Dolaşır göz önünde
Son defa gördüğü gün,
Ebedi uykudaki
Sevimli evladını.

Sanki ondan bir miras
Özgür yurt ve sakin gök,
Bir kadın iftiharını bugün
Vatan için kahraman! (Sardor Rahimxon)

Asker anası adlı şarkıda, vatan için savaşarak şehit olan askerin anasının duygularının şahlandığı, annenin şehit olan oğlunun yolunu her sabah umutla gözlediği anlatılmaktadır. Ananın oğlu için çok fazla dert çektiğini ve bu derdin

devasiz oldugunu şair anlatıyor. Ananın şehit olan oğlunu son kez gördüğü anın her gün gözünde canlandığını, gözünün önünden bir an olsun gitmediğini görmekteyiz. Şarkının sonunda şehitlerin ölmeyeceği, bu özgür vatanın onlardan miras kaldığı ve şehitlik mertebesinin şehit anası için bir iftihar olduğu ifade edilmektedir.

1.6. ONA

Yuragimning dard tolasi,
Qalbimning mungli nolasi,
Ko'zlarim sog'inch jolasi – onam.
Hasratlarin ichga yutgan,
Dardin aytolmay berkitgan,
Mening kelishim zor kutgan – onam.
Onam, onam.

Yuzlari yorug' oyligim,
Mening yo'qotgan boyligim,
G'animatim, chiroyligim – onam.
Yayrab, quvnab yurmaganim,
Davru davron surmaganim,
E, so'nggi dam ulgurmaganim – onam,

Dardu sitam birlan qarib,
Ko'zlari meni axtarib,
Vidolashmay ketgan g'arib – onam.
Omonatgina mehmonim,
Yolg'izim, tanho insonim,
So'nggi so'zlari armonim – onam.
Onam...

Boshida tuhmat toshlari,
Baloyu kulfat toshlari,
Toshdan qattiq bardoshlari – onam.
Umri sokin g'amginginam,

Endi manguga jimginam,
Yuvoshginam, mo'minginam – onam.

Yuzlari yorug' oyligim,
Mening yo'qotgan boyligim,
G'animatim, chiroyligim – onam.
Topmoq yo'qotmoqdir, yo'qotmoq – topmoq,
Sen so'lib, men yashnab, to'lishimga boq.
Sensiz topganimdan ko'proq yo'qotdim,

Sen meni yupatding, seni yig'latdim,
Sen meni yaratding, seni tugatdim,
Uyalmay ona deb kelishimga boq.
Sog'inch haqda she'rlar yozdim o'zimcha,
Mendan peshonangda dog'lar tizimcha.

O'g'ling bo'lmay o'lay, attang, ming attang,
Qiz tug'sang netardi, ko'proq qiz tug'sang?
Tirgak bo'lolmadim bitta qizingcha,
Uyalmay shoirman deyishimga boq.
Joningdan aylanay, turgil jonajon,
Yo'l qarab bo'ldimi jigarginang qon?

Boqma ko'zlarimga bemajol, hasta,
Mening topganlarim gulmi bir dasta?
Yo'qotganim senmi endi, onajon?
O'z etimni o'zim yeyishimga boq.
Bilsang yuragimni bir alam elar,
Buyursang qo'limdan kelmaydi nelar,

Ayt, pichan yig'aymi, o'tin yoraymi?
Yerni haydayinmi, ko'k ag'daraymi?
Itdek oyog'ingga suykalgim kelar,
Uchib-uchib mana qo'nishimga boq.

Hech narsa kerakmas, bolam hech deysan,
Endi kech deysanda, endi kech deysan,

Yuzimni bosaman muzday yuzingga,
Onajon, zor qilib ketma izingga.
O'lim oldida ham g'amimni yeysan,
Menchi jim taqdirga ko'nishimga boq.
She'rim bitdi, xayr do'stlar, xush qoling,
Bedil yashamakka o'rganmang mendek.

Boring, volidangiz ko'nglini oling,
Ertaga kech qolib o'rtanmang mendek. (Botir Qodirov)

Anne

Yüreğimin dert örgüsü,
Kalbimin bunlu feryadı
Gözlerim özlem gözyaşı, annem.
Hasretini içine atan,
Derdini söyleyemeyip gizleyen,
Benim gelmemi dört gözle bekleyen, annem.
Annem, annem.

Yüzleri aydın nurluyum,
Benim kaybolan servetim,
Ganimetim, güzelliğim, annem.
Zevk alarak gezmeyenim,
Devir devran, sürmeyenim,
E, son anda yetişemediğim, annem,

Dert ve zulümle yaşlanıp,
Gözleri beni arayıp,
Vedalaşmadan giden garip, annem.
Emanetim misafirim,
Yalnızım, yalnız insanım,

Son sözlerini söyleyemediğim, annem.

Annem...

Başında iftira taşları

Bela ve felaket taşları,

Taştan serttir sabırları, annem.

Ömrü sakın mahzunum,

Şimdi ebediliğe sükûnetim.

Sakinliğim, alçakgönüllü, annem.

Yüzü, gözü parlak ayım

Benim kaybolan servetim,

Ganimetim, güzelliğim, anam.

Bulmak kaybetmektir, kaybetmek-bulmak

Sen solarken, benim olgunlaşmama bak.

Sensiz bulduğumdan daha çok kaybettim,

Sen beni avuttun, ben seni ağlattım,

Sen beni yarattın, ben seni bitirdim.

Utanmadan anne diye gelişime bak.

Özlem hakkında şiirler yazdım kendimce,

Benden alınanda lekeler çokça

Oğlun olmayıp öleydim, yazık, bin yazık,

Kız doğursan ne olurdu, çok kız doğursan?

Destek olamadım tek bir kızın gibi,

Utanmadan şairim deyişime bak.

Canını seveyim, kalk canım,

Yol beklerken oldu mu ciğerin kan?

Bakma gözlerime halsiz, hasta,

Benim bulduklarım çiçek mi bir deste?

Kaybettiğim şimdi sen misin, anneciğim?

Kendi etimi yiyişime bak.

Bilsen yüreğimi bir elem eler,
Emretsen elimden gelmezdi neler,
Söyle, ot toplayım mı odun yarayım mı?
Toprağı sürüp göğü aktarayım mı?

Köpek gibi ayağına dolaşasım gelir
Uçup uçup işte konmama bak.
Hiçbir şey gerekmez, çocuğum hiçbir şey diyorsun,
Şimdi geç diyorsun, şimdi geç diyorsun,
Yüzümü basamam buz gibi yüzüne,
Anneciğim, ağlatıp gitme yoluna

Ölüm karşısında da gamımı yiyorsun,
Benimse sessizce kadere razı olduğuma bak
Şiirim bitti, hoşça kalın dostlar, hoş kalın,
Gönülsüz yaşamaya alışmayın benim gibi
Gidin, validenizin gönlünü alın,
Yarın bir gün gecikip yanmayın benim gibi. (Botir Qodirov)

Anne adlı bu şarkı; kendi arzu ve heveslerine kapılarak annesini unutan, onun hizmetinde bulunmayan, sonunda her şeyi anlayan ama o zaman geldiğinde her şeyin geç olduğunu fark eden evladın yaşadığı pişmanlığı dile getirmiştir. Şair, anneyi tarif ederken onun evladına karşı çok şefkatli olduğunu, yaşlandığı zaman bile ölümün eşiğinde oğlunu düşündüğünü söyler. Şair, şarkının devamında annesinin dayanılmaz acılar ve ıstıraplar çektiğini ama bütün acılara sabırla göğüs gerdiğini söyler:

Başında iftira taşları
Bela ve felaket taşları,
Taştan serttir sabırları, annem.

1.7. OTANG ROZI BO'LMASA

Boshingni devorga urib qolasan,
Husni-xulqing agar raso bo'lmasa.

Ko'kargan bo'lsangda so'lib qolasan,
Onang agar sandan rizo bo'lmasa,
Otang agar sandan rizo bo'lmasa.

Gerdayib yursangda, tagingda oting,
Qanchalar ulug'vor bo'lmasin zoting,
Bir puldir mehirsiz o'tkazgan oning,
Onang agar sandan rizo bo'lmasa,
Otang agar sandan rizo bo'lmasa.

Kun kelar, qalbingda armon to'ladi,
Tavbang o'tmay, ranging somon bo'ladi,
Bolangdan qaytgani yomon bo'ladi,
Onang agar sandan rizo bo'lmasa,
Otang agar sandan rizo bo'lmasa.

Oxiring voy bo'lib, g'aflat toparsan,
Odamlar ko'zida nafrat toparsan,
Xudoyimdan qandoq rahmat toparsan,
Onang agar sandan rizo bo'lmasa,
Otang agar sandan rizo bo'lmasa?
Ota-onang sandan rizo bo'lmasa...(Sardor Mamadaliyev)

Baban Razi Olmasa

Başını duvara vuracaksın,
Huyun suyun eğer düzgün olmazsa.
Çimlenmiş olsan da solacaksın,
Anan eğer senden razı olmazsa,
Baban eğer senden razı olmazsa.

Böbürленerek yürüsen de, altında atın,
Ne kadar muhteşem olsa da zatın,
Değersizdir şefkatsiz geçirdiğin her anın
Anan eğer senden razı olmazsa,

Baban eğer senden razı olmazsa.

Gün gelir, kalbine ukde dolacak,
Tövben geçmeden, rengin saman olacak,
Çocuğundan gördüğün kötü olacak
Anan eğer senden razı olmazsa,
Baban eğer senden razı olmazsa.

Sonun kötü olup, gaflet bulursun
İnsanlar gözünde nefret bulursun,
Tanrımdan nasıl rahmet bulursun,
Anan eğer senden razı olmazsa,
Baban eğer senden razı olmazsa.

Baban anan senden razı olmazsa... (Sardor Mamadaliyev)

Baban Razı Olmasa adlı şarkıda, anne ve babanın ne denli kutsal insan oldukları ortaya çıkar. Baba ve anne razı olmazsa evladın Allah'tan rahmet bulamayacağı açıklanır. Eğer anne ve baba evlattan razı olmazsa evladın ne hâle düşeceği şarkıda bize anlatılıyor. Bir insan en yüksek makamlara gelse bile anne baba rızasını almadığı takdirde onun insani olarak makamının düşük olacağı anlatılıyor. Anne baba rızasını almanın evlat için ne kadar değerli olduğu gözler önüne seriliyor.

1.8. ONA SABRI

Oh ursam, ohimdan osmon qo'zg'alar,
Dardim ko'tarmaydi, zamin tebranar.
Tanamda omonat jonim to'lg'onar,
Ona, sabringizga, ota, sabringizga
Suyanay biroz.

Omad sahosidan sarobga chopdim,
Taqdirim shu ekan, qayga ham qochdim?
Bu dardmand yurakni kimga ham ochdim?
Ona, sabringizga, ota, sabringizga

Suyanay biroz.

Ko'zinga tor kelib gohi keng olam,
Toshlarda qolibti-ya ko'ksimda nolam.
Ko'zdagi yoshimni ko'rmasin bolam,
Ona, sabringizga suyanay biroz.

Yasharman g'oyibdan kutib bir xabar,
Men o'zim zar qadrin bilmagan zargar.
Kechiring, dil ozor bo'lsam ham agar,
Ona, sabringizga, ota, sabringizga
Suyanay biroz. (Dildora Niyozova)

Ana Sabrı

Ah çeksem ahımdan gök titrer
Derdimi çekemez yer titrer
Tenimde emanet canım çırpınır
Ana, sabrınıza, baba, sabrınıza
Dayanayım biraz

Şans sahrasından seraba koştum
Kaderim böyleyken, nereye kaçtım?
Bu dertli yüreği kimlere de açtım
Ana, sabrınıza, baba, sabrınıza
Dayanayım biraz

Gözüme dar gelip bazen geniş âlem
Taşlarda kalmış ya göğsümde nalem
Gözümdeki yaşı görmesin balam
Ana, sabrınıza dayanayım biraz
Yaşarım gaipten bekleyip bir haber
Ben kendim altın kıymetini bilmeyen sarraf
Bağışlayın, gönül kederlense de eğer
Ana, sabrınıza, baba, sabrınıza

Dayanayım biraz. (Dildora Niyozova)

Ana Sabrı adlı şarkıda hayatımızın meşakkatli, zor ve sarp yamaçlarla dolu olduğu anlatılır. Doğal engeller, bazı güçlükler, beklemediğimiz olaylar bizi yorar ve yıpratır. Fakat insanı ayakta tutan şey sevgidir. Bu sevginin en kıymetlisi ise anne ve baba sevgisidir. Annelerin hiçbir şeyle kıyaslanmayacak muhteşem merhametinin, bütün güçlüklerle karşı sabrının, dirayetinin ve inancının evladı ayakta tutan en kıymetli nitelik olduğu şarkıda anlatılmaktadır.

2. DÜNYA KONULU ŞARKILAR

Dünya insanlar için gelip geçici bir mekândır. İnsanoğlu bu mekânı doğumundan ölümüne kadar kullanmaktadır. Dünya, kimi insanın inanç sistemine göre yalan, kimi insaninkine göre de tek gerçek yerdir. Gerçek ya da yalan olsa bile dünyanın şartları, iyi hâlleri, kötü hâlleri, dünyanın insan hayatına olan baskısı, yalan ya da tek gerçek oluşu, zalimliği de şarkılar üzerinden insanlara yansıtılmıştır.

İnsan bu dünyanın nasıl oluştuğunu merak ederken bu dünyaya nasıl ve neden geldiğini sorgulamıştır. Hayata başladığında da bu zorluk âlemine geldiğine bir sebebinin olduğunu ya da sıradan bir varoluş olarak değerlendirmiştir. Dünyanın şartlarının insanoğluna olan baskısı, insanların hayatlarını değiştirme, güzelleştirme yani estetiği arama gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Bu yüzden de insan dünyanın dertlerini, sıkıntılarını, hayatın zorluğunu, çile dolu olmasını, adaletsizliğini, boş ya da dolu oluşunu, iyiliğini, güzelliğini, estetik yapısını şiirlerle ve şarkılar eşliğinde estetik bir zevk ile anlatmayı seçmiştir. Bu dünyevi meselelerin anlatımını da müzikteki notalar ile birleştirerek insana dert, sıkıntı olacak şeyler olsa bile bir estetik seviye yakalanmak istenmiştir.

2.1 BER ALLOHIM

Ta'magirni tortqilab
Nafsi qo'yimas, deydilar
Nokas o'zi to'ysa ham
Ko'zi to'yimas, deydilar

Yolg'on dunyo bu dunyo,
Arzon dunyo bu dunyo
Ne-ne hokim, beklardan
Qolgan dunyo bu dunyo

Orzularim uchtasin,
Uchtasinmas o'ntasin,
O'ntasinmas hammasin
Ber Allohim, ber, ber.

Uzat deysan, ber deysan,
Hech qo'ymading odamzod.
Tuya to'ydi, fil to'ydi,
Sen to'ymading, odamzod.

Kiprikdan ham qisqadir
Mol-u dunyo yo'llari.
Ibrat bo'lsin Iskandar
Ochiq ketgan qo'llari!

Orzularim uchtasin,
Uchtasinmas o'ntasin,
O'ntasinmas hammasin
Ber Allohim, ber, ber.

Shukr qilar hattoki
Qumursqa-parrandalar.

Shukr deysan sen qachon,
Xom sut emgan bandalar?

Uzat deysan, ber deysan,
Hech qo'ymading odamzod.
Tuya to'ydi, fil to'ydi,
Sen to'ymading, odamzod.

Orzularim uchtasin,
Uchtasinmas o'ntasin,
O'ntasinmas hammasin
Ber Allohim, ber, ber. (Yulduz Usmonova)

Ver Allah'im

Tamahkârı çekiştirerek,
Nefsi izin vermez dediler
Açgözlü kendi doysa da,
Gözü doymaz dediler.

Yalan dünya bu dünya,
Ucuz dünya bu dünya,
Sultanlardan beylerden
Kalan dünya bu dünya

Arzularımın üçünü,
Üçünü değil onunu,
Onunu değil hepsini
Ver Allah'im, ver ver.

Uzat dersin, ver dersin,
Hep istedin insanoğlu.
Deve doydu, fil doydu,
Sen doymadın, insanoğlu

Kirpikten de kısadır
Mal ve dünya yolları
İbret olsun İskender
Açık giden elleri!

Arzularımın üçünü,
Üçünü değil onunu,
Onunu değil hepsini
Ver Allah'ım, ver ver.

Şükreder hatta
Karıncı ve kuşlar
Şükredeceksin sen ne zaman,
Çiğ süt emen kullar

Uzat dersin, ver dersin,
Hiç son vermedin insanoğlu.
Deve doydu, fil doydu,
Sen doymadın, insanoğlu.

Arzularımın üçünü,
Üçünü değil onunu,
Onunu değil hepsini
Ver Allah'ım, ver, ver. (Yıldız Osmanov)

Ver Allah'ım şarkısında şair esas olarak insanoğlunun nefsinden bahseder. Hiç kimseye sır olmayan insanoğlunun nefsinin kulu olmasının karşı gelinen en çok karakterlerden biri olması şairi de tabii etkilemiştir.

Bunda şairin söylemek istediği önemli noktalar şunlardır:

- İnsanın karnı doysa bile gözü doymaması;
- Bu dünyanın yalan yani geçici ve ucuz olduğu;
- Bu dünyanın Şah İskender gibi sultan ve beylere bile yâr olmadığı ve dünyanın hiç kimseye kalmayacağı;

- Bu dunyada buyuk canlilar doysa bile kucuk bir insaninsa doymadigi;
- Allah'in shukreden kulunu sevdiği, Allah'in verdiği nimetlere karınca ve kuşların bile şükrettiği hâlde bazı kulların şükürsüzlüğü anlatılmıştır.

2.2. KETAMAN

Ketaman bu yerdan bosh olib,
 Majnunni siylagan sahroga.
 Ketaman ko'zimga yosh olib,
 Yulduzlar vatani – samoga.

Bo'lmasa, harsangga bog'lanib,
 Cho'kaman tubi yo'q ummonga.
 Yoki ko'k kaptarga aylanib,
 Uchaman Ko'hi Qof tomonga.

Yoki ko'k kaptarga aylanib,
 Uchaman Ko'hi Qof tomonga.
 Do'st tutib tongdagi shabnamni,
 So'ng singib ketaman tuproqqa.

Ketaman yig'latib onamni,
 "Borsa kelmas"dan ham yiroqqa.
 Ketaman yig'latib onamni,
 "Borsa kelmas"dan ham yiroqqa.

Ketaman, baribir ketaman,
 Suymasang suykalib netaman?!
 Ketaman, baribir ketaman,
 Shu mening eng so'nggi qarorim.

Suymasang suykalib netaman,
 Alvido, suykli dildorim!
 Ketaman... ketaman, baribir ketaman,

Suymasang suykalib netaman?!
Ketaman, baribir ketaman,
Shu mening eng so'nggi qarorim.
Ketaman... ketaman... ketaman...(Oxunjon Madaliyev)

Gideceğim

Gideceğim bu yerden başımı alıp,
Mecnun'a ikram eden sahraya
Gideceğim gözlerim yaşlanıp
Yıldızlar vatanı semaya.

Olmasa taşlara bağlanıp
Dalacağım dipsiz denize
Ya da mavi güvercine dönüşüp,
Uçacağım Kafdağı'na

Ya da mavi güvercine dönüşüp,
Uçacağım Kafdağı'na
Dost olup sabahki çiğ ile
Sonunda karışıp gideceğim toprağa.

Gideceğim ağlatarak anamı,
Gidilip de gelinmez uzaklara
Gideceğim ağlatarak anamı,
Gidilip de gelinmez uzaklara

Gideceğim ne olursa olsun gideceğim.
Sevmesen sarılıp n'edeceğim?
Gideceğim ne olursa olsun gideceğim,
Şu benim en son kararım.

Sevmesen sarılıp ne yaparım,
Elveda kıymetli sevgilim!
Gideceğim... gideceğim, mutlaka gideceğim.

Sevmesen sarılıp ne yaparım?

Gideceğim ne olursa olsun gideceğim,

Bu benim en son kararım

Gideceğim... gideceğim... gideceğim. (Oxunjon Madaliyev)

Gideceğim şarkısı şairin isyanı olarak da görülür. Çünkü şarkıda şair sıkıntılarından kurtulmak için bulunduğu yerden uzaklara gitmek istediğini söyler.

Şairin “gideceğim gözlerim yaşlanarak, yıldızlar vatanı semaya” dediği o semanın öteki dünya olabilmesi de dinleyicinin aklına tabi gelir. Şairin gözlerim yaşlı olarak gideceğim demesine bakılırsa demek ki şairin hayatta sıkıntılı bir durumdaki söyleyici kahraman olduğu ortaya çıkar.

Yine bir satırda şair taşlara bağlanıp denize dalacağını söyler. Bu satıra bakılırsa şarkının kahramanı olan şair suya girdikten sonra o sudan bir daha çıkmak istemediğini, denizde taşlara bağlanarak ölmek istediği öğrenilir.

Şairin okurun dikkatini çeken bir yönü de güvercin olarak insanların bulunamayacağı Kaf dağına gitmek isteğidir. Şairin bu satırlarından artık bu hayattaki kötülüklerden bıkmış durumda olduğu görülür.

2.3. YOLG'ON DUNYO

Yolg'on dunyo, qahri qattiq, shafqati yo'q,
Yuragingga solib qo'yar bir siqim cho'g'.
Do'sting so'zi – ko'kragingga qadalgan o'q,
Bu dunyodan vafo kutma, bolaginam.

Yo'llaringda kimlar bugun zor kutarlar,
Yo davlating, yo shoningga ko'z tikarlar.
Lekin bugun yo ertaga unutarlar,
Bu dunyodan vafo kutma, bolaginam.

Kulib turib, sovuq quchar do'st deganing,

To'rt tomondan qoning ichar do'st deganing.
O'lmasingdan kafan bichar do'st deganing,
Bu dunyodan vafo kutma, bolaginam.

Ikki do'st bor: biri Alloh, biri ona,
Biri boshing, biri ruhingga parvona.
Ikkisin deb mayli, yasha darveshona,
Boshqasidan vafo kutma, bolaginam,
Bu dunyodan vafo kutma, bolaginam. (Tohir Mahkamov)

Yalan Dünya

Yalan dünya, gazabı çok, şefkati yok,
Yüreğine salar bir avuç kor.
Dostun sözü – göğsüne saplanan ok,
Bu dünyadan vefa bekleme, evladım.

Yollarında kimler bugün muhtaç beklerler,
Ya devletine ya şanına göz dikerler.
Fakat bugün ya da yarın unuturlar,
Bu dünyadan vefa bekleme, evladım.

Gülerek, soğukça sarılır dost dediğin
Dört yerden kanını içer dost dediğin
Ölmeden önce kefen biçer dost dediğin
Bu dünyadan vefa bekleme, evladım

İki dost var: biri Allah, biri ana,
Biri başına, biri ruhuna pervane.
İkisi için peki, yaşa derviş gibi
Başkasından vefa bekleme, evladım,
Bu dünyadan vefa bekleme, evladım. (Tohir Mahkamov)

Yalan Dünya şarkısı aslında en güzel hakikatleri dinleyiciye anlatan güzel bir şarkıdır. Burada şair bu dünyanın yalan olduğundan, dost diye bildiklerininse aslında

dost olmadıklarından bahsederken, bu dünyadaki iki gerçek dostun olduğundan da bahseder. Bu, şairin şu iki satırından anlaşılabilir:

“İki dost var: biri Allah, biri ana,
Biri başına, biri ruhuna pervane.”

Şiirin bu satırları okurun kalbine dokunur ve okura asıl gerçeği vurgular.

2.4. BU DUNYO

Bu dunyo arzimas fido bo'lishga,
Bandasan, urinma Xudo bo'lishga!
Har neki taqdirdir – Allohdan bo'lar,
Shohmisan, tayyor tur gado bo'lishga!

Boylikka inonma, omonatdir u,
Baxt qushin kutmagil, hikoyatdir u.
Chinakam davlat-u obro' istasang,
Sabru-toqat, mehnat, qanoatdir u.

Chinakam davlat-u obro' istasang,
Sabru-toqat, mehnat, qanoatdir u.
Yor vasli jilvagar, o'tib ketadi,
Nafs yomon, hiylagar yutib ketadi.

Mard bo'lg'in, mardlarga kuladi to'le,
Egilsang, bu zamon tepib ketadi.
Bu dunyo arzimas fido bo'lishga,
Bandasan, urinma Xudo bo'lishga!
Xudo bo'lishga...(Muhridin Xoliqov)

Bu Dünya

Bu dünya değmez feda olmaya,
İnsansın, kalkışma Tanrı olmaya!
Her şey ki kısmettir – Allah'tan gelir,
Şah mısın, hazır ol yoksul olmaya!

Malına güvenme, emanettir o,
Talih kuşunu bekleme, hikayedir o.
Gerçek bir servet ve onur istersen,
Sabır, emek, kanaattir o

Gerçek bir devlet ve onur istersen,
Sabır, tahammül, emek, kanaattir o
Yar vuslatı cilveli, gelip geçer,
Nefis kötü, hileci yutup geçer.

Mert ol, mertlere güler kısmet,
Eğilsen, bu zaman tepip geçer.
Bu dünya değmez feda olmaya,
İnsansın, kalkışma Tanrı olmaya!
Tanrı olmaya! (Muhridin Xoliqov)

Bu Dünya şarkısında şair insanoğluna bu dünyanın geçici olduğunu, bu dünyadaki her şeyin insana vefa göstermediğini, sadece Allah'a güvenmek, sadece Allah'tan istemek ve her şeyi sadece Allah'tan beklemek gerektiğini söylemektedir.

İnsanoğluna böbürlenmemesi gerektiğini anlatmak isteyen şair, dinleyiciye Allah olmaya kalkışmamak gerektiğini hatırlatır. Dinleyici şarkıda kendine manen bir destek alırken bir yandan da bu dünyada mert olmak gerektiğini ve dünyanın hep mertlerin yüzünü güldürdüğünü de hatırlar.

2.5. DUNYO

Zavol nima bilmaydi,
Quyun sellar yulmaydi,
Egasi bor bodomlar
Bu dunyoda so'lmaydi.

Goh qora, goh oq inson,
Ezgulik qil, oh, inson,

Riyosi bor raqamlar
Bu dunyoda unmaydi.

Imkoning osmon qadar,
Iymondan bergin xabar,
Safosi bor qalamlar
Bu dunyoda sinmaydi.

Dilda ko'pdir firog'ing,
Yoniq qolar chirog'ing,
Farzandi bor odamlar
Bu dunyoda o'lmaydi.

O'qimagin bo'z bola,
O'zga xayol tuz bola,
Vafosi bor sanamlar
Bu dunyoda bo'lmaydi. (Mahmud Namozov)

Dünya

Zeval nedir bilmeyecek,
Hortum seller almayacak
Sahibi olan bademler
Bu dünyada solmayacak.

Gah kara, gah ak insan,
İyilik yap, ah insan,
Riyası var sayılar
Bu dünyada büyümeyecek.

İmkânın gökyüzü gibi,
İmandan ver haber
Sefası olan kalemler
Bu dünyada kırılmaz

Gönülde çoktur ayrılığın
Yanıp durur ışığın,
Çocuğu olan insanlar
Bu dünyada ölmez.

Okuma sen hey çocuk,
Başka hayal kur çocuk,
Vefalı olan güzeller
Bu dünyada olmaz (Mahmud Namozov)

Dünya adlı bu şarkı metninin birinci mısrasında şair yok olmaktan bahsetmektedir. Sonraki mısralarda şair insanın ara sıra iyi olduğundan ara sıra kötü olduğundan bahseder. Fakat iyilik yapmasını ve ikiyüzlülük yapmamasını öğütler. Şair insanın ibadet etmesinin öneminden söz eder. İbadet edenlerin gönlünün ferah olduğunu neşeli olduğunu söyler. Sonraki kıtalarda ayrılıp kovuşmalara göre gönülün aydınlanıp kararmasından yani ayrılıp kovuşmaya göre mutlu veya kederli olabilmekten bahsedilmiş. Aynı zamanda çocuğu olan insanların bu dünyada hep neşeli mutlu olabileceğinden bahseder.

Sonraki kıtada insanın sevdiklerine bağlı olması öğütlenmiştir. Şair sevdiklerine bağlı olmayan insanlara sitem etmiştir.

2.6. DUNYO

So'zim tingla, dunyo bir muddat,
Bunchalar ham ishlaring g'alat?
Yaxshilarni g'amlarga ko'mib,
Yomonlarga qilding muruvvat.

Dunyo, dunyo, bir kam dunyosan,
Kimni xo'rlab, kimni suyasan, yorug' dunyosan.
Dunyo, dunyo, nohaq dunyosan,
Qadamingni qandoq qo'yasan, nohaq dunyosan.

Bo'lsa agar ko'zlaring ochiq,
Qilmishingga bir-bir boqib chiq.
Dunyo bo'lsang, keng bo'lgin dunyo,
Va barchaga teng bo'lgin, dunyo!

Dunyo, dunyo, bir kam dunyosan,
Kimni xo'rlab, kimni suyasan, yorug' dunyosan.
Dunyo, dunyo, bir kam dunyosan,
Qadamingni qandoq qo'yasan, yorug' dunyosan.

Nokaslarni bor qiladursan,
Kimki haq so'z – xor qiladursan
Egrilarga eshmisan, so'zla,
Nechun g'alatkor qiladursan?

Dunyo, dunyo, bir kam dunyosan,
Tarozingni qanday qo'yasan, yorug' dunyosan.
Dunyo, dunyo, bir kam dunyosan,
Kimni xo'rlab, kimni suyasan, achchiq dunyosan.
Dunyo, dunyo, haqsiz dunyosan,
Qadamingni qandoq qo'yasan, nohaq dunyosan! (Yulduz Usmonova)

Dünya

Sözümü dinle, dünya bir kez,
Bu kadar mı işlerin garip?
İyileri gamlara gömüp,
Kötülere ettin iyilik.

Dünya, dünya eksik dünyasın,
Kimini hor görüp, kimini seversin, ışıltılı dünyasın
Dünya, dünya haksız dünyasın,
Adımını nasıl atsan da haksız dünyasın.

Olsa eğer gözlerin açık,
Yaptığına dön bir bak da gör.
Dünya isen, geniş ol dünya,
Ve hepsine eşit ol, dünya!

Dünya, dünya eksik dünyasın,
Kimini hor görüp, kimini seversin, ışıltılı dünyasın.
Dünya, dünya eksik dünyasın,
Adımını nasıl atmışsın, ışıltılı dünyasın.

Alçakları yaşıyorsun,
Kim ki doğru sözlü – hor görüyorsun
Eğrilere eş misin, söyle,
Neden tuhaf davranıyorsun?

Dünya, dünya eksik dünyasın,
Terazini nasıl kurmuşsun, ışıltılı dünyasın.
Dünya, dünya eksik dünyasın,
Kimini aşağılayıp kimini seversin, acı dünyasın.
Dünya, dünya haksız dünyasın.
Adımını nasıl nasıl atarsın, haksız dünyasın! (Yulduz Usmonova)

Şair bu şarkıda sitemkâr bir üslup kullanarak iyi ve kötü insanların hak etmediği muameleyi eleştirmiştir. Bütün insanların eşit olması gerektiğinden söz etmiştir. Kötü insanların, yalan söyleyen insanların bu dünyada güzel karşılandığından, fakat iyiyi ve doğruyu söyleyen insanların hor görüldüğünden yakınır. Şair kısaca haksızlıklara karşı durulması gerektiğini anlatmak istemiştir.

2.7. ODAM BO'LAYLIK

Odam bo'lib keldik, odam bo'laylik,
Elu-yurt dardiga malham bo'laylik.
Hey, odam bo'lib keldik, odam bo'laylik,
Elu-yurt dardiga malham bo'laylik.

Zulmat xonalarin yoritmoq uchun,
Mash'al bo'lolmasak, bir sham bo'laylik.
Hey, odam bo'lib keldik, odam bo'laylik,
Elu-yurt dardiga malham bo'laylik.

Dunyoga keldim-u dunyo topmadim,
Ziyoga talpinib, ziyo topmadim.
Soyadagi guldek itoatdaman,
Kelish-u ketishdan ma'no topmadim.

Dunyoda bildimki Vatan yagona,
Tinchi bor har uy ham tillo ostona.
Soyadagi guldek itoatdadir,
Odam o'z yurtidan bo'lsa begona.

Hey, odam bo'lib keldik, odam bo'laylik,
Elu-yurt dardiga malham bo'laylik.
Agar bo'lmay desang jahonda gumroh,
Qavmu-qarindoshdan xabar ol goh-goh.

Lekin ota-onadan xabar olmaslik
Gunohlar ichinda eng oliy gunoh.
Seni birov bilsa, birov bilmaydi,
Hatto bilganlar ham parvo qilmaydi.
Sen ham parvo qilmay baxt gashtini sur,
Baxt ham birda kulsa, birda kulmaydi. (Ravshan Komilov)

İnsan Olalım

İnsan olarak geldik, insan kalalım,
Vatan millet derdine şifa olalım.
Ey, insan olarak geldik, insan kalalım,
Vatan millet derdine şifa olalım.

Karanlık odalarını aydınlatmak için
Meşale olamazsak, bir mum olalım.
Ey, insan olarak geldik, insan kalalım,
Vatan millet derdine şifa olalım.

Dünyaya geldim ama dünya bulmadım,
Işığa koşup ışık bulmadım.
Gölgedeki gül gibi emrindeyim.
Geliş ve gidişten mana bulmadım.

Dünyaya geldim ama dünya bulmadım,
Huzurlu her evde altın kapı
Gölgedeki gül gibi emrindeyim.
İnsan öz yurduna olsa yabancı.

Ey, insan olarak geldik, insan kalalım,
Vatan millet derdine şifa olalım.
Eğer olmayayım desen dünyada azmış,
Eş dosttan haber al ara sıra.

Lakin anne babadan habersiz olmak
Günahlar içinde en büyük günah.
Seni biri bilse, biri bilmeyecek,
Hatta bilenler de dikkat etmeyecek,
Sen de dikkat etmeden baht neşesini sür.
Baht da bir gülse bir gülmeyecek. (Ravshan Komilov)

İnsan Olalım adlı şarkıda şair ilk kıtada vatana, millete hayırlı bir insan olabilmekten bahseder. İnsanlığın mayasında aydınlık ve umudun olması gerektiğini, dinleyicilere; okuyarak, düşünerek, kalem tutarak halkı aydınlatması ve halka ışık tutması gerektiğini önerir. Eşine, dostuna, akrabasına bağlı olması gerektiğini ve en büyük günahın anne ve babadan habersiz yaşam sürmek olduğunu ifade eder.

3. UKDE KONULU ŞARKILAR

İnsan doğumundan ömrünün son gününe kadar arzu, heves ile yaşar. Çocukluğumuzda “büyüyünce ne olacaksın?” sorusuna cevap vermişizdir. Kimisi doktor, kimisi polis, kimisi savcı olacağım diye cevap vermiştir. Bazıları ise en zor mesleklerden biri olan öğretmenlik yolundan gitmeyi arzu etmiştir. Temiz, saf çocuklukta arzu edilen isteklere bazıları erişir bazıları erişemez. Biz denizdeki yelkenlersek, takdir ise rüzgârdır. Rüzgâr, gücü ile yelkenlerimizi istediği yere sürebilir. Sonra istemediğimiz bir şeyi yapmak zorunda kalırsak, arzularımız gerçekleşmezse kalbimizde bir ömürlük ukde olarak mühürlenir. İnsanların düşmanı olan ukde kalbimizin kenarında bizimle birlikte bir ömür yaşar.

Mesela, sevdiğine kavuşamayanlar çoktur. Bu da insanın yüreğinde bir ukde bırakır. Bu ispat edilmiş bir gerçektir. Hayatın her bir kapısını çalarak açarsanız bir ukdeye denk gelirsiniz. Meslek konusunda da sevgi konusunda da yeterince ukdelere denk gelirsiniz. Bundan dolayı da aslında insanda sürekli bir gönül kırıklığı ve ümitsizlik olabilir. Hayatın gerçek yüzü ve acımasız tavrı insanı istemediği yerlere götürebilir. Bu plansız savrulma insanlar için belki iyi sonuçlara yol açacak belki de kötü bir hayal kırıklığı olacaktır.

3.1. MASXARABOZ

Kulganimga ishonmang
Dilda qayg’u bir talay.
Kulib-kulib yengarman
Dardlarimni harqalay.

Kulganimga ishonmang
G’amni aldab yuraman.
Garchi holim neligin
O’zim yaxshi bilaman.

Kulganimga ishonmang
Kuldim dunyo ishidan.
Tosh chiqadi boy bergan
Kambag’alning oshidan

Kulganimga ishonmang
Alamlarga to'laman.
Xudo xohlagan kuni
Kulib turib o'laman.

Men kim, oddiy bir masxaraboz,
Kuldiraman juda ham soz,
Kulmang, do'stlarim, siz bir nafas,
Men ham odam, masxaraboz emas.

Faqat Tangrim shundek yaratdi,
Sizni bizlarga lol qilib qaratdi,
Hazil – tagi zil, haq so'zni yaratdi,
Bizni, do'stlarim, masxaraboz deb atabdi.

Hayotning o'zi katta tomosha,
Har kimning libosi o'ziga yarasha,
Hayotning o'zi katta tomosha,
Har kimda niqob o'ziga yarasha,

Tangrim niqoblar ulashgan chog'i
Bizga tekkani masxaraboz niqobi.
Men kim, oddiy bir masxaraboz,
Kuldiraman juda ham soz,

Kulmang, do'stlarim, siz bir nafas,
Men ham odam, masxaraboz emas.
Kimdir u deydi, kimdir bu deydi,
Hamma menga bir kuldir deydi,

Bir axmoq gapi ma'qul tushsa,
Masxaraboz sho'rlik kaltak yeydi.
Men kim, oddiy bir masxaraboz,
Kuldiraman juda ham soz,

Kulmang, do'stlarim, siz bir nafas,
Men ham odam, masxaraboz emas.
Siz ham odam, masxaraboz emas,
Biz ham odam, masxaraboz emas. (Tohir Mahkamov)

Palyaço

Güldüğüme inanmayın
Gönülde hüznün pek çok
Gülüp gülüp yenerim
Dertlerimi ne de olsa.

Güldüğüme inanmayın-
Gamı aldatırım dururum
Gerçi halimin nasıl olduğunu
Kendim iyi biliyorum.

Güldüğüme inanmayın-
Güldüm dünya işine.
Taş çıkar, zenginin verdiği
Fakirlerin aşından

Güldüğüme inanmayın
Elemlere dalıyorum.
Allah'ın istediği gün
Gülerek öleceğim.

Ben kimim, sadece bir palyaço,
Güldüreceğim çok da güzel,
Gülmeyin, dostlarım, siz bir an
Ben de insanım, palyaço değilim.

Fakat Allah böyle yarattı,
Sizi bizlere hayretle baktırdı,
Şaka – kötü, hak sözü yarattı,

Bize, dostlarımız, palyaço demiş.

Hayatın kendisi büyük eğlence,
Herkesin elbisesi kendine münasip,
Hayatın kendisi büyük eğlence
Herkesin maskesi kendine münasip,

Allah'ım maskeleri paylaştığı zaman
Bize nasip olanı palyaço maskesi.
Ben kimim, basit bir palyaço,
Güldüreceğim çok da güzel,

Gülmeyin, dostlarım, siz bir an
Ben de insanım, palyaço değilim.
Kimi o der, kimi bu der,
Herkes bana bir güldür der,

Bir ahmak sözü makul olsa,
Palyaço biçare dayak yer.
Ben kimim, basit bir palyaço,
Güldüreceğim çok da güzel,

Gülmeyin, dostlarım, siz bir an,
Ben de insanım, palyaço değilim,
Siz de insan, palyaço değil,
Biz de insan, palyaço değil. (Tohir Mahkamov)

Palyaço şarkısında şair, ne kadar mutlu görünmeye çalışsa da aslında mutsuz olduğunu, onu asıl mutlu gösteren şeyin sahte bir maskeden ibaret olduğunu anlatır. İnsanların gözünde onun işi insanları güldürmektir. Fakat kendisinin de bir insan olarak düşünülmesi gerektiğini, kendisinin de acılarının, sıkıntılarının olabileceğini insanların bunu göz önünde bulundurmasını istemektedir. Şaire göre bu dünyada hiç kimsenin asıl amacı sadece başkalarını mutlu etmeye çalışmak olmamalıdır. İnsanların da yüzündeki

maskeyi  ıkarmasını, d nyaya ciddi bir g zle bakması gerektiğini  g tleyen  arkı kahramanın haykırışından ibarettir.

3.2. QIZG'ALDOG'IM

Qizg'aldog'im, qirdan bo'lak koshonang yo'q,
Kokil yoysang, yerdan bo'lak toshoynang yo'q,
O'ksib-o'ksib turganingda o'zim borib,
Peshonangdan o'pay desam, peshonang yo'q.

O'ksib-o'ksib turganingda o'zim borib,
Peshonangdan o'pay desam, peshonang yo'q.
Qizg'aldog'im, qizg'aldog'im, qizg'aldog'im.
Sen yig'lasang, boshing silab, yomg'ir yog'ar,

Sening uchun ko'kda chaqmoq bulut sog'ar,
Hech kimsaga ishonmaydi seni bahor,
Begoyimsan, ammo beging, hamxonang yo'q.
Hech kimsaga ishonmaydi seni bahor,

Begoyimsan, ammo beging, hamxonang yo'q.
Qizg'aldog'im, qizg'aldog'im, qizg'aldog'im.
Yoningga men borolmasam, kech gunohim,
Bir yo'qlab qo'y, men dunyodan o'tgan chog'im,

Qabrim uzra hilpirab tur, qizg'aldog'im,
Muhammaddan bo'lak do'sti devonang yo'q.
Qabrim uzra hilpirab tur, qizg'aldog'im,
Muhammaddan bo'lak do'sting devonang yo'q.

Qizg'aldog'im, qizg'aldog'im, qizg'aldog'im,
Qizg'aldog'im, qizg'aldog'im, qizg'aldog'im.
Muhridin Xoliqov

Lale Gülüm

Lale gülüm, kırdan başka sarayın yok,
Kakül döksen, yerden başka taş aynan yok,
Gamlı gamlı olduğunda kendim varıp,
Alnından öpeyim desem alnın yok.

Gamlı gamlı olduğunda kendim varıp,
Alnından öpeyim desem alnın yok.
Lale gülüm, lale gülüm, lale gülüm.
Sen ağlasan, başını okşayıp, yağmur yağar,

Senin için gökte şimşek bulut sağlar,
Hiç kimseye inanmaz seni bahar,
Kadınsın, ama eşin, hayat arkadaşın yok.
Hiç kimseye inanmaz seni bahar,

Kadınsın, ama eşin, hayat arkadaşın yok.
Lale gülüm, lale gülüm, lale gülüm.
Yanına ben varamasam, affet günahımı,
Bir uğra, ben dünyadan geçtiğim zaman,

Mezarımda salınıp dur, lale gülüm,
Muhammet'ten başka dost ve sevenin yok
Mezarımda salınıp dur, lale gülüm,
Muhammet'ten başka dost ve sevenin yok
Lale gülüm, lale gülüm, lale gülüm.
Lale gülüm, lale gülüm, lale gülüm. (Muhridin Xoliqov)

Lale Gülüm şarkısı Özbek şarkılarının en güzel örneklerinden biridir. Muhridin Halikov'un şarkı olarak söylediği bu şiir Özbek halkının gönlünde derin bir yer almaktadır.

Bu şarkıda şair Lale Güle seslenirken onun yanına gelemediği için özür diler. Kendisinin vefat ettiği anda gelmesini, mezarında bu Lale Gülünün bulunmasını istemektedir. Bu şarkıda tabi ki Lale Güle bir sembol olarak görülür.

3.3. YIG'LAYVERMA

Yig'layverma, yoshing art,
Qiy nab ezar dard hasrat.
Baxtingni o'ylab albat,
Bir kuni otang kelar,
Bir kuni onang kelar.

Dilni azobdan qutqar,
Qalbingni darddan ko'tar.
Yig'lama, bolajon, yetar
Ayriliqda qiynalib,
Yurma g'amga iymanib,

Ishon yig'lab yolvorib
Bir kuni otang kelar
Bir kuni onang kelar.
Mehrga tashna murg'ak
Baxtni his etmas go'dak,

Bu kunlaring bir ertak,
Yurak – bag'ring bo'lip qon,
Ayriliqdan dil giryon.
Qadringni bilib, ishon
Bir kuni otang kelar,

Bir kuni onang kelar.
O'pib ko'z-u qoshingdan
Silab asta boshinhdan,
Faqat ishongin rostdan
Yetimmasan kuyinma,

Yo'q mehrni hech kutma.
Bolaginam , unutmam:

Vatan otang bo'lar,
Vatan onang bo'lar. (Zohirshoh Jo'raev)

Ağlama

Ağlama yaşını sil,
Eziyet edip ezer dert, hasret.
Bahtını düşünüp elbet,
Bir gün baban gelecek,
Bir gün annen gelecek.

Gönlü azaptan kurtar,
Kalbini dertten kurtar.
Ağlama, evladım, yeter
Ayrılıkta azap çekip,
Yürüme gamdan sıkılıp,

İnan, ağlayıp yalvarıp
Bir gün baban gelecek,
Bir gün annen gelecek.
Şefkate susamış çocuk
Mutluluğu hissetmez çocuk,

Bu günlerin bir masal,
Yürek-bağrın olup kan,
Ayrılıktan gönül yaşli.
Değerini bilip, inan
Bir gün baban gelecek,

Bir gün annen gelecek.
Öpüp göz ve kaşından
Okşayıp yavaşça başından,
Fakat inan gerçekten
Yetim değilsin dövünme,

Yok şefkati hiç bekleme.
Evladım, hiç unutma:
Vatan baban olur,
Vatan anan olur. (Zohirshoh Jo'raev)

Ağlama adlı şarkı metninde yetimhanede büyüyen çocukların umutsuzluğa kapılmaması gama kedere düşmemesi gerektiği anlatılmaktadır. Güzel günlerin elbet geleceği vurgulanmaktadır. Şair, yetimhanede kalan çocukların ileride anne ve babasına kavuşabilme olasılığının olduğunu ve bunun aksi olması durumunda anne ve babaları ile kavuşamayan çocuklara vatanın anne ve babalık yapacağını belirtmektedir.

3.4. GO'DAK

Derazadan qarab turar murg'ak ko'zlar,
“Onam kelib qolarmi?” deb yig'lar ko'zlar.
Yetimning ko'z yoshini kim artar endi?
O'zi yig'lab, yana o'zi tinar ko'zlar.

Qaydan bilar axir bola,
Degan so'zi faqat “ona”,
Ostonasi bo'lmaguncha
Bahor nima bayram nima?

Otang bilan kezar shayton,
Onangdan-ku ketgan iymon.
Erkalaydi kelgin desang,
Oyni degin onajon.

Erkalaydi kelgin desang,
Oyni degin onajon.
Ezma diling, ezilma,
Bo'ldi kutma, bolajon.

Toshdan mehr izlama,
Bo'ldi endi yig'lama,
Manzili yo'q kimsadan
Qo'ygin, manzil so'rama!

Hali senga oftobning yog'dulari taralar,
Qodir Xudo ashkida sen uchun baxt yaralar.
Derazadan qarab turar murg'ak ko'zlar,
“Onam kelib qolarmi?” deb yig'lar ko'zlar... (Botir Qodirov)

Bebek

Pencereden bakıp durur bebek gözler,
“Annem gelecek mi?” diye ağlar gözler.
Yetimin gözyaşını kim siler şimdi?
Kendi ağlar yine kendi durur gözler.

Nerden bilsin ya çocuk,
Dediği sözü sadece “ana”,
Kapısı olmayınca
Bahar nedir, bayram nedir?

Baban ile gezer şeytan,
Annenden de gitmiş iman.
Şımarırdı gel desen,
Ayı çağır anneciğim.

Şımarır gel desen,
Ayı çağır anneciğim.
Ezme gönlünü, kahrolma,
Yeter bekleme, evladım.

Taştan şefkat arama,
Yeter şimdi ağlama,
Adresi yok kimseden

Boş ver adres sorma.

Bir gün sana güneşin ışıkları saçılır,
Kadir Allah aşkında senin bahtın açılır
Pencereden bakıp durur bebek gözler,
“Anam gelecek mi?” diye ağlar gözler. (Botir Qodirov)

Bebek adlı şarkı metninde de yetimhaneye bırakılan çocukların kısmetinden bahsediliyor. Anne ve babadan ayrı kalan çocukların ne kadar temiz kalplere sahip oldukları ve sürekli olarak özlem duydukları bir gerçektir. Bu çocukların kendilerini anne ve babasız savunmasız hissettikleri de şarkıda vurgulanır. Çocuklarını umursamayan, sokağa atan, gözetmeyen, ilgilenmeyen anne ve babanın çocuğuna yaptığı kötülükler de şarkıda vurgulanmıştır.

*Baban ile gezer şeytan,
Annenden de gitmiş iman.*

Anne ve babanın ailesine sahip çıkmasının ve önemsemesinin temelinde çocuklarına bakması ve onları yetiştirmesi yatmaktadır.

3.5. MUSOFIR

Qoshing qora, ko'zlaring qora,
Yulduzisan qaysi osmonning?
Eslolmasang, o'zim eslatay
Bolasisan O'zbekistonning!

Qachon kelding bu yerga o'zi,
Ne maqsadda daydib yuribsan?
Anchagina ulg'ayibsan-ku,
Qorayibsan, ozib-to'zibsan.

Jilg'alarsiz daryo quriydi,
Daryoyingni qo'yma unutib.
Yur, barini eslaymiz birga,
Aylantiray qo'lingdan tutib.

Yodingdami beshiging, o'g'lim?
Undan hali hiding ketmagan.
Mahallangning yo'liga qara
Bundan hali izing ketmagan.

Qara, onang tandir yonida,
Yopayapti sen uchun kulcha.
Etagidan ajralmasdingku,
Sog'intirding sen uni buncha?

Akang bilan uchirgan varrak
Boq, osmondan tusholmayapti.
Opang seni sog'inib yig'lab,
Tishlaganin yutolmayapti.

Oxirgi bor qachon eshitding
To'ylardagi yor-yorni, o'yla?
Bor, xayolan, do'stlaring bilan
O'rtaq tush, quloq yoz, o'yna.

Eh, hayit bayramini sog'inib,
Oqizdingku ko'zing yoshini.
Senga asrab charchadi yangang
Arafaning shirin oshini.

Qara, o'sha tanish choyxona,
Choylashib gasht qilar keksalar.
Ko'rding, otang kulolmayapti,
Yo'lga qarab, seni axtarar.

Ammang, xolang, amaking, tog'ang
Tarqatyapti sumalaklarni.
Nahot sog'inmading, jon bolam,
Navro'zdagi kamalaklarni?

Qara, buving qaddi bukilib,
Ushoqdayin bo'lib qaribdi.
Bir ko'rishga ulgurmikansan?
Xastalanib, yotib qolibti.

Bolam, deysan tilingda ming bor,
Qo'lingda dast ko'tarolmaysan.
Kechirsa ham bir kun ayoling,
Sen o'zingni kechirolmaysan.

Musofirning qadri bo'lmaydi,
Musofirning qabri bo'lmaydi,
Musofirning musofirlikdan
O'tadigan dardi bo'lmaydi.

Tish qayrama, yomon dema hech
Seni katta qilgan Vatanni.
Kim deydilar eshigini tepib,
Beshigini buzgan odamni?

Yashnamaydi novda ildizsiz,
Tomiring suv ichgan yerga bor.
Otang qurgan yo'llarni yashnat,
Uy yoniga yana bir uy sol.

Yaxshilik qil, yurtingni yashnat,
Qo'ldan berma shunday imkonni.
Sen hech kimdan kam emassan, bil,
Bolasisan O'zbekistonning! (Botir Qodirov)

Misafir

Kaşın kara, gözlerin kara
Yıldızısın hangi göğün?
Hatırlayamazsan, ben hatırlatayım

Çocuğusun Özbekistan'ın!

Ne zaman geldin buralara, sen
Ne amaçla serseri geziyorsun?
Biraz da büyümüşsün ya
Kararmışsın, yıpranmışsın.

Susuz ırmak kurur.
Irmağını hiç unutma
Yürü, hepsini hatırlarız birlikte,
Gezdireyim elinden tutup.

Aklında mı beşiğin, oğlum?
Ondan hâlâ kokun gitmemiş
Mahallenin yoluna bir bak
Ondan hâlâ izin gitmemiş

Bak, anan tandır yanında,
Hazırlıyor senin için ekmek
Eteğinden ayrılmazdın ya,
Özlettirdin sen onu bu kadar?

Ağabeyin ile uçurduğun uçurtma,
Bak, gökten inemiyor.
Ablan seni özleyip ağlayarak,
Dişlediğini yutamıyor,

En son ne zaman duydun
Düğünlerdeki “Yar Yar”ı, düşün?
Git hayalî dostların ile
Ortaya geç, ellerini kaldır, oyna.

Eh, bayramlarını özleyip,
Akıttın ya gözünün yaşını.

Sana saklayıp yoruldu yengen
Arifenin tatlı aşını.

Bak, Şu eski tanıdık çayhane,
Çay içip keyiflenir yaşlılar.
Gördün, baban gülemiyor,
Yola bakıp, seni arıyor.

Halan, teyzen, amcan, dayın
Paylaşıyor sümelekleri¹.
Ne garip ki, özlemedin canım oğlum,
Nevruzdaki gökkuşasını?

Bak, nenenin beli bükölüp,
Zayıflamış, yaşlanmış.
Son kez görebilecek misin?
Hastalanmış, yatağa düşmüş.

Çocuğum, dersin dilinde bin defa,
Eline hiç alamıyorsun.
Affetse de bir gün kadının,
Sen kendini affedemezsin.

Misafirin değeri olmayacak,
Misafirin mezarı olmayacak,
Misafirin misafirlikten
Daha büyük derdi olmayacak.

Diş bileme, kötü deme hiç
Seni büyüten vatanına.
Ne derler kapısını kapatıp,
Beşğini bozan adama?

---

¹Sümelek: Buğdaydan yapılan yöresel bahar tatlısı.

Güzelleşmez filiz köksüz,
Kökün su içtiği yere git.
Babanın kurduğu yolları geliştir,
Evin yanına yine bir ev kur.

İyilik yap, yurdunu güzelleştir,
Elinden kaptırma böyle imkânı
Sen hiç kimseden eksik değilsin, bil
Çocuğusun Özbekistan'ın. (Botir Qodirov)

Misafir adlı şarkının sözlerinde derin bir anlam vardır. Şair, metin kahramanına yâd ellerde gezerek ailesini, çoluğunu çocuğunu, vatanını unutmaması gerektiğini öğütler. Geçim sıkıntısından dolayı yurt dışında çalışan işçilere bir çağrı olarak yazılmış olan bu şarkıda şair, işçilerin memleketlerine geri dönmesini ve yakınları ile tekrar bir araya gelmesini söylemiştir.

3.6. TUN

Tun menga berar azob,
Sen quyoshim, botmagin.
Shu azobda uxlasam,
Yolvoray, uyg'otmagin.

Hamma meni sotganda,
Sen ham meni sotmagin.
Tun menga berar azob,
Sen quyoshim, botmagin.

Gulga qo'lim uzatsam,
Tikanlari sanchildi.
Yorim ko'nglim yolg'ondan
Ado bo'ldi, yanchildi.

Zulmatga qo'yma meni,
Ularday sen ham endi.
Tun menga berar azob,
Sen quyoshim, botmagin.

Yolg'izdirman dunyoda,
Mening sirdoshim yo'qdir.
Yorning har yolg'oniga
Chidar bardoshim yo'qdir.

Endi mening ko'ksimda
Yonar quyoshim yo'qdir.
Tun menga berar azob,
Sen quyoshim, botmagin.

Shu azobda uxlasam,
Yolvoray, uyg'otmagin.
Qaro tunlar qahrini
Kim ham bilar mendayin?

Yolg'on vafo zahrini
Kim ham bilar mendayin?
Sening hech botmasliging
Kim ham tilar mendayin?

Tun menga berar azob,
Sen quyoshim, botmagin. (Gulsanam Mamazoitova)

Gece

Gece bana verir azap,
Sen güneşim, batma.
Bu azapta uyusam,
Yalvarırım, uyandırma

Hepsi beni sattığında,
Sen de beni satma.
Gece bana verir azap,
Sen güneşim, batma.

Güle elimi uzatsam,
Dikenleri saplandı.
Kırık gönlüm yalandan
Tükendi ezildi.

Zulmete koyma beni,
Onlar gibi sen de şimdi
Gece bana verir azap,
Sen güneşim, batma.

Yalnızım ben dünyada,
Benim sırdaşım yoktur.
Sevgilinin her yalanına
Sabredecek gücüm yoktur.

Şimdi benim gönlümde
Yanacak güneşim yoktur.
Gece bana verir azap,
Sen güneşim, batma.

Bu azapta uyusam,
Yalvarırım, uyandırma
Kara geceler kahrını
Kim bilecek benim gibi?

Yalan vefa zehrini
Kim bilecek benim gibi?
Senin hiç batmamamı
Kim dileycek benim gibi?

Gece bana verir azap,
Sen güneşim, batma. (Gulsanam Mamazoitova)

Gece adlı şarkıda şair, güneşi tek dayanağı olarak görmektedir. Güneşin batmasından ve karanlıkta kalmaktan korkmaktadır. Hayatın ve tanıdığı insanların güven vermemesinden yakınmaktadır. Hayatı boyunca çektiği zorlukları gece gibi karanlığa benzetmiştir. Şair çektiği zorlukları anlatırken geceyi bir sembol olarak görmüş:

*Gece bana verir azap,
Sen güneşim, batma.*

Şair, hayatın zorluklarının kendisini yıprattığını, gönlünü aydınlatacak güneşin yokluğunu yani içinin karanlık olduğunu anlatmaktadır. Daha önce yaşamış olduğu zorlukları artık çekmemeyi dilemektedir. Bu yüzden tek dayanağı olan güneşin batmamasını istemektedir.

3.7. YOSHLIK

Kechagidek yodimda bari,
Armonlari qiynab o'tadi,
Qaytib ketgan bahor singari
Yoshlik bizni tashlab ketadi.

Yoshlik, yoshlik,
Yoshlik bizni tashlab ketadi.
Kimga yoqib baxt chirog'ini,
Kimga tutib ishq sharobini,

Qalbga solib so'ng firog'ini,
Yoshlik bizni tashlab ketadi.
Yoshlik, yoshlik,
Yoshlik bizni tashlab ketadi.

Yuzlaring gul, so'zlaring asal,
Go'zal bo'lgin, bir umr go'zal,
Chiroyingga bitguncha g'azal,

Yoshlik bizni tashlab ketadi.

Bo'y egilib, oqaradi soch,
Yomon hislar yuragimdan qoch,
Davr ekan, do'stlar, neiloj,
Yoshlik bizni tashlab ketadi.

Yoshlik, yoshlik,
Yoshlik bizni tashlab ketadi. (Xurshid Rasulov)

Gençlik

Dünkü gibi aklımda hepsi
Ukdeleri zorlayıp geçer,
Dönüp giden bahar gibi
Gençlik bizi bırakıp gider.

Gençlik, gençlik
Gençlik bizi bırakıp gider.
Kime yakıp baht ışığını.
Kime tutup aşk şarabını.

Kalbe salıp son feryadını
Gençlik bizi bırakıp gider.
Gençlik, gençlik
Gençlik bizi bırakıp gider.

Yüzlerin gül sözlerin bal,
Güzel ol, bir ömür güzel
Güzelliğine yazınca gazel
Gençlik bizi bırakıp gider.

Bel bükülüp ağarır saç
Kötü hisler yüreğimden kaç,
Devir imiş, dostlar çaresi

Gençlik bizi bırakıp gider.

Gençlik, gençlik

Gençlik bizi bırakıp gider. (Xurshid Rasulov)

Gençlik adlı şarkıda gençliğin yaşamın en önemli dönem noktalarından biri olduğu vurgulanmaktadır. İnsanın gençlikte her şeyi yapabilme gücünün bulunduğunu anlatır. Fakat gençliğin çok hızlı geçtiğini ve kimseye yâr olmadığı anlatılır. Her şeyin gençlikte güzel olduğu, yaşlanınca beden ve ruh açısından da insanın çöktüğü anlatılmaktadır. İnsan için en değerli zamanın gençlik çağları olduğu doğrudur ama gençliğin de kalıcı olmadığı acı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

3.8. AYOL QILSA XIYONAT

Yurgan yo'li malomat,
Kelganda ham qiyomat,
Farishtalar ham qochar
Ayol qilsa xiyonat.

Oy yuziga dog' tushar,
Ko'ngliga siyoh tushar,
Yuvilmas gunoh tushar
Ayol qilsa xiyonat.

Erkak egib yurar bosh,
Yeganlari bo'lmas osh,
Sevgan yori qalamqosh,
Ayol qilsa xiyonat.

Qaro bo'lar kun yuzi,
Kuyib ketar yulduzi,
Baxtsiz bo'ladi qizi
Ayol qilsa xiyonat.

Aytib turar nigohi,
Shayton bo'lar hamrohi,
Ollohga yetmas ohi
Ayol qilsa xiyonat.

Yurgan yo'li malomat,
Kelganda ham qiyomat,
Farishtalar ham qochar
Ayol qilsa xiyonat. (Xurshid Rasulov)

Kadın Etse İhanet

Yürüdüğü yol melamet,
Geldiğinde de kıyamet,
Melekler de kaçar
Kadın etse ihanet.

Ay yüzüne leke düşer,
Gönlüne kara düşer,
Yıkanmaz günah düşer
Kadın etse ihanet.

Erkek eğip yürür baş,
Yedikleri olmaz aş,
Sevdiği yâri kalemkaş,
Kadın etse ihanet.

Kara olur gün yüzü,
Yanıp durur yıldızı,
Mutsuz olur kızı
Kadın etse ihanet.

Söyleyip durur bakışı,
Şeytan olur yoldaşı,
Allah'a ulaşmaz ahı

Kadın etse ihanet.

Yürüdüğü yol melamet,

Geldiğinde de kıyamet,

Melekler de kaçar

Kadın etse ihanet. (Xurshid Rasulov)

Kadın Etse İhanet adlı şarkıda kadın ihanetinin ne kadar kötü ve çirkin bir olay olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Şair burada mübalağa sanatını da kullanmıştır. Kocalarına ihanet eden kadından meleklerin bile kaçacağı, bundan sonra yoldaşının da şeytan olacağı söylenmiştir. Gönüllerinin kararacağı, güzelliklerinin solacağından ve gireceği günahlardan da bahsedilmiştir. Yaptığı ihanetin yüzünden belli olmasını, kızının da mutsuz olmasına sebep olabileceği vurgulanmaktadır:

Kara olur gün yüzü,

Yanıp durur yıldızı,

Mutsuz olur kızı

Kadın etse ihanet.

3.9. AYOL MAKRI

Tuhmat toshin otishganda chidagandim,
Chin do'stlarim sotishganda chidagandim,
Turtib, bosib o'tishganda chidagandim,
Chidolmadim bevafoining zahriga man,
Topolmadim davoy ayol makriga man.

Chidolmadim bevafoining zahriga man,
Topolmadim davoy ayol makriga man.
Shamollarda sovurdilar qadrimni, oh,
Yolg'onlarda qovurdilar bag'rimni, oh,
Yuragimni xiyonatlar charchatgan chog'

Chidolmadim bevafoining zahriga man,
Topolmadim davoy ayol makriga man.

Chidolmadim bevafoining zahriga man,
Topolmadim davo ayol makriga man.
Ilon zahrin tutgan ekan til uchida,

Xiyonatni yashirganda kulgichida,
Tashlab ketdi Ahadni u g'am ichida,
Chidolmadim bevafoining zahriga man,
Topolmadim davo ayol makriga man.
Chidolmadim bevafoining zahriga man,
Topolmadim davo ayol makriga man. (Xurshid Rasulov)

Kadın Hilesi

Töhmet taşın attığında sabretmişim,
Gerçek dostlarım sattığında sabretmişim,
Çarpıp, basıp geçtiğinde sabretmişim,
Dayanamadım vefasızın zehrine ben,
Bulamadım deva kadın hilesine ben.

Dayanamadım vefasızın zehrine ben,
Bulamadım deva kadın hilesine ben.
Rüzgârlarda savurdular kadrime, ah
Yalanlarda kavurdular bağrımı, ah
Yüreğimi ihanetle yoran zaman

Dayanamadım vefasızın zehrine ben,
Bulamadım deva kadın hilesine ben.
Dayanamadım vefasızın zehrine ben,
Bulamadım deva kadın hilesine ben.
Yılan zehrini tutmuşken dil ucunda,

İhaneti gizlemiş gülüşünde,
Bırakıp gitti Ahad'ı o gam içinde,
Dayanamadım vefasızın zehrine ben,
Bulamadım deva kadın hilesine ben.

Dayanamadım vefasızın zehrine ben,
Bulamadım deva kadın hilesine ben. (Xurshid Rasulov).

Kadın Hilesi adlı şarkı kahramanın hayatında çok zorluklar gördüğü, iftira taşları atıldığında sabrettiği, gerçek dostları tarafından yarı yolda bırakıldığında sabrettiği ama vefasız kadının zehrine ve ihanetine sabredemediği, dayanamadığı, deva bulamadığı vurgulanmıştır.

4. ANA VATAN (TOPRAK) KONULU ŞARKILAR

Vatan, kaybedilmeyecek kadar mukaddes bir toprak olmakla birlikte annenin üretkenlik ve doğurganlık özelliğine sahip olması sebebiyle üzerinde yaşayanlara bir çok nimet vermesinden dolayı da kutsaldır. Aynı zamanda içinde barındırdığı insanları dışarıdan gelen tehlikelere karşı koruyan baba gibidir. Vatan, bölünmez bir bütündür. Bölmeye kalkışanlar ise vatana kastedenlerdir. İnsanlar vatanları için doğar, büyür ve ölürler. Aslında vatan da uğruna ölen varsa vatandır ve bu yüzden de kutsaldır. Vatana karşı bir tehdit, bir işgal söz konusu olduğu zaman can hiçe sayılır ve milli bir mücadele verilir. Bunun yanında vatanın içinde yaşayan halk da vatanın koruyucu birer askerleridir. Türk kültüründe vatan içinde halka yapılan hizmet ise Hakk'a yapılan bir hizmet olarak görülmüştür.

Bir halkın üzerinde yaşamasıyla birlikte kültürünü oluşturduğu toprak parçasına vatan, yurt, memleket, ülke, el, il, diyar denmektedir. Millî şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un İstiklal Marşı'nda yazdığı gibi:

“Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fişkırarak toprağı sıksan, şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüdâ. ...”

Bütün Türklerde vatan kutsaldır. Türkistan coğrafyasında da her zaman Türklerin birleşme gayesi olmuştur. Türkistan'ın her karış toprağı da kutsal sayılmıştır. Bu gayeler şiirlerde ve şarkılarda estetik bir şekilde dile getirilmiştir. Ulu hakan Emir Timur'un Türkistan coğrafyasında vatan mefkûresi için can alıp can vermesi tarihi bir geçektir. Özbek halkının vatanları için mücadele edişi de tabiki

yakın zamanda şahit olduğumuz bir durumdur. Yıllardır verilen bu mücadelelerden dolayı yaşanan can kayıpları da vatan nasıl değerli olduğunu göz önüne sermiştir. Özgürlük ve hürlüğü her şeyden üstün bilen, bu yolda savaşmaktan yorulmayan milletimizin yenilmez ruhu kırılmadı. Vatan olmaz ise insanlar kendi istekleri ve inanç değerleri doğrultusunda bir yaşam sürdüremezler.

Tarihimizde kahramanlıklarıyla ün yapmış, vatan için canını hiçe saymış pek çok kahraman vardır.

4.1. SOHIBQIRON

Turkiy elim, sen azaldan buyuk eldursan,
Chunki senda qismati bor sohibqironning.
Mehmonnavoz qo'li ochiq, ochiq dildursan,
Chunki senda himmati bor sohibqironning,
Senda buyuk hislati bor sohibqironning.

Amir Temur tug'ilgan el turkiy barlosdur,
Eron, Yorun, Xitoy, Hinddan butkul xalosdur,
Turku uyg'ur, totor, chuvosh, urug' xokosdur,
O'zbek, qirg'iz, qozoq, turkman turkiyga xosdur,
To'qson ikki elati bor sohibqironning.

Allohga qul Muhammadni rasul bilgan el,
Amir Temur davlatida toshib to'lgan el,
Temur o'tgach har tarafga to'zib ketgan el,
Ushbu kunda o'zligini anglab yetgan el,
O'zbek degan millati bor sohibqironning.

Temur o'tgach har tarafga to'zib ketgan el,
Bugun kelib o'zligini anglab yetgan el,
O'zbek degan millati bor sohibqironning.
Temurdan so'ng saltanatni buzdilar uzoq,
Turkiylarning ko'ksida bu alamli bir dog.

Temurdan so'ng saltanatni buzdilar uzoq,
Turkiylarning ko'ksida bu alamli bir dog.
Lekin Temur saltanatini poydevori sog,
Dilni poklab poydevorga g'isht qo'ying oppoq.
Lekin Temur saltanatini poydevori sog,

Dilni poklab poydevorga g'isht qo'ying oppoq.
Shunday buyuk davlati bor sohibqironning.
Minoralar Temuriylar savlatidandur,
Madrasalar pok iymonning sarhadidandur.
Alisher ham Temuriylar avlodidandur,

Sherali ham uning buyuk davlatidandur.
Tugab-bitmas san'ati bor sohibqironning,
Azal buyuk davlati bor sohibqironning. (Sherali Jo'rayev)

Sahipkiran

Türk halkım, sen ezelden büyük halksın,
Çünkü sende kısmeti var sahipkiranın.
Misafirperver eli açık, açık gönülsün,
Çünkü sende himmeti var sahipkiranın,
Sende büyük sevgisi var sahipkiranın.

Emir Timur'un doğduğu halk Türk Barlas'tır
İran, Yorum, Çin, Hint'ten tamamen hürdür,
Uygur Türk'ü, Tatar, Çuvaş ve Hakas akrabadır,
Özbek, Kırgız, Kazak, Türkmen Türklere hastır,
Doksan iki halkı vardır sahipkiranın.

Allah'a kul Muhammet'i resul bilen halk,
Emir Timur devletinde taşıp dolan halk,
Timur öldüğünde her tarafa toz gibi dağılan halk,
İşte bugünde benliğini anlayan halk,
Özbek diye bir milleti var sahipkiranın.

Timur öldüğünde her tarafa toz gibi dağılan halk,
İşte bugünde kendi benliğini anlayan halk,
Özbek diye bir milleti var sahipkırının.
Timur'un ardından saltanatı yıktılar nice sonra
Türklerin göğsünde bu elemli bir leke.

Timur'un ardından saltanatı yıktılar nice sonra
Türklerin göğsünde bu elemli bir leke.
Lakin Timur saltanatının temeli sağlam,
Gönlü paklayıp temele taş koyun bembeyaz.
Lakin Timur saltanatının temeli sağlam,

Gönlü paklayarak temele taş koyun bembeyaz.
Böyle büyük devleti var sahipkırının
Minareler Timurluların ihtişamındandır,
Medreseler pak imanın serhattindedir
Ali Şir de Timurluların evladındandır,

Şir Ali de onun büyük devletindedir
Hiç bitmeyecek sanatı var sahipkırının,
Ezelden büyük devleti var sahipkırının. (Sherali Jo'rayev)

Sahipkırın şiiri Türk şahı Özbek halkının tarihinde büyük yer alan Emir Timur hakkındadır. Şair, şiirde Türk halkının büyük bir tarihe sahip olduğunu, bu tarihte de dünyaca tanınan Emir Timur gibi şahların olduğunu iftiharla anlatır. Şiirde Emir Timur'un Türk'ün Barlas soyundan olduğu da söylenir. Şiirin gayesinde Türklerin birleşmesi de ele alınmaktadır. Bunda Uygur, Tatar, Çuvaş ve Hakas milletlerinin akraba oldukları dile getirilir.

Şiirde Türklerin doksan iki boyu olduğu, Türklerin büyük şahı Emir Timur'un vefatından sonra o Türk boylarının dağıldığından da bahsedilir. Bunun sebebi Emir Timur vefat ettikten sonra taht çekişmelerinin başlamasıdır. Bu çekişmeler nedeniyle Timur'un oğulları, torunları Timur'un kurduğu başkenti Semerkant olan büyük memleketin dağılmasına neden olurlar.

Şiirde Özbek milletinin büyük edibi, şair Ali Şir Nevaî hakkında da söz yürütülür. Şiirde Nevaî'den bahsedilirken onu Amir Timur'un evladından diye anlatır.

Şiirde telmih sanatına yer verilmiştir. Şiirde aşağıdaki şahsiyetler dile getirilir:

1. Emir Timur-Türk halkının büyük sahipkıranı. Özbekistan'ın Karşı ilindeki Şehrishez ilçesinde doğan önemli tarihi şahıs.
2. Peygamberimiz Hazreti Muhammet (sav)
3. Ali Şir Nevaî – Türk dilinin gelişiminde büyük katkıda bulunan Özbek Edebiyatının büyük şairi.

4.2. O'ZBEGIM

Tarixingdir ming asrlar
Ichra pinhon, o'zbekim,
Senga tengdosh Pomiru
Oqsoch Tiyonshon, o'zbekim.

So'ylasin Afrosiyobu
So'ylasin O'rxun xati,
Ko'hna tarix shodasida
Bitta marjon, o'zbekim.

Al-Beruniy, Al-Xorazmiy,
Al-Farob avlodidan,
Asli nasli balki O'zluq,
Balki Tarxon, o'zbekim.

Qaysari Rum nayzasidan
Bag'rida dog' uzra dog',
Chingizu Botu tig'iga
Ko'ksi qalqon, o'zbekim.

Tuzdiyu Mirzo Ulug'bek

Ko'ragoniy jadvalin,
Sirli osmon toqiga ilk
Qo'ydi narvon, o'zbekim.

Mir Alisher na'rasiga
Aks-sado berdi jahon,
She'riyat mulkida bo'ldi
Shohu sulton, o'zbekim.

Mirzo Bobur – sen, fig'oning
Olam uzra soldi o't,
Shoh Mashrab qoni senda
Urdu tug'yon, o'zbekim.

Ortda qoldi ko'hna tarix,
Ortda qoldi dard, sitam,
Ketdi vahming, bitdi zahming,
Topdi darmon, o'zbekim.

Qayga borsang, boshda do'pping,
G'oz yurarsan gerdayib,
Olam uzra nomi ketgan
O'zbekiston, o'zbekim.
Menga Pushkin bir jahonu
Menga Bayron bir jahon,
Lek Navoiydek bobom bor,
Ko'ksi osmon, o'zbekim.

Bo'ldi osmoning charog'on
To'le xurshidi bilan,
Bo'ldi asriy tiyra shoming
Shu'la afshon, o'zbekim.

Madh etarman, ona yurtim,

Ko'kragimni tog' qilib,
Ko'ksida tog'lar ko'targan
Tanti dehqon, o'zbekim.

O'zbekim, deb keng jahonga
Ne uchun madh etmayin!
O'zligim bilmoqqa davrim
Berdi imkon, o'zbekim.

Men buyuk yurt o'g'lidurman,
Men bashar farzandiman,
Lekin avval senga bo'lsam
Sodiq o'g'lon, o'zbekim.

Bu qasidam senga, xalqim,
Oq sutu tuz hurmati,
Erkin o'g'lingman, qabul et,
O'zbekim, jon o'zbekim.
Sherali Jo'rayev

Özbek'im

Tarihindir bin asrlar
İçinde gizli, Özbek'im,
Sana yaşittır Pamir ve
Aksaç Tiyaşan, Özbek'im

Söylesin Efrasiyab ve
Söylesin Orhun yazıtı,
Eski tarih halkasında
Bir tane mercan, Özbek'im.

El-Birunî, El-Harazmî,
El-Fârâb soyundan,
Aslı-nesli belki Uzluk,

Belki Tarhan, Özbek'im.

Rum-ı Kayseri mızrağından
Bağrında yara üzerine yara
Cengiz ve Batu'nun hançerine
Göğsü kalkan, Özbek'im.

Kurdu Mirza Uluğbek
Astronomi cetvelini,
Sırlı gökyüzüne ilk
Koydu merdiven, Özbek'im.

Mir Ali Şir feryadına
Yankı verdi bütün dünya,
Şiir ülkesinde oldu
Şah ve sultan, Özbek'im.

Mirza Babür'sün, figanın
Dünyanın üzerine saldı ateş,
Şah Meşreb kanı sende
Vurdu isyan, Özbek'im.

Arkada kaldı eski tarih,
Arkada kaldı dert, zulüm,
Geçti vehmin, bitti zahmetin,
Buldu derman, Özbek'im.

Nereye gitsen, başında doppan²
Dik yürürsün gururla,
Dünya üzerinde namı var
Özbekistan, Özbek'im

---

² Özbeklerin milli takkesi.

Bana Puşkin bir dünya da
Bana Beyran bir dünya,
Ama Nevaî gibi bir atam var,
Göğsü gök gibi, Özbek'im.

Oldu gökyüzün aydın
Talih Hurşidi³ ile
Oldu yüzyıllık koyu akşamın
Şule efşan, Özbek'im

Öveceğim, ana yurdum,
Göğsümü siper ederek
Göğsünde dağlar kaldıran
Cömert çiftçi, Özbek'im.

Özbek'im, diyerek kocaman dünyaya
Niçin methetmeyeyim?
Benliğimi bilmeye dönemim
Verdi imkân, Özbek'im

Ben büyük yurt oğluyumdur,
Ben beşer evladıyım,
Lakin önce sana olsam
Sadık oğlan, Özbek'im

Bu kasidem sana, halkım
Ak süt ve tuz hürmeti
Özgür oğlunum, kabul et,
Özbek'im, can Özbek'im. (Sherali Jo'rayev)

Klasik Doğu şiirinde genelde padişahlar, amirler, hanlar şerefine onlar tarafından yapılan hayırlı işleri alkışlamak amacı ile yazılmıştır. Erkin Vahidov ise halkı için kaside yazmıştır. Vahidov'un cesareti o kadar önemlidir ki şiirin yazıldığı

---

³ Güneş.

dönemlerde Sovyetler Birliği içerisindeki bütün milletler ‘‘Sovyet halkı’’ Şeklinde suni bir ad ile adlandırılmaktaydı. İnsanların milletine aidiyet hissederek kendi milletiyle gurur duymasına izin verilmeyen bir dönemdi.

Kasideye büyük Türk halkının Őerefli tarihinden başlanmıŐtır:

Tarihindir bin asırlar

İçinde gizli Özbekim

Sana yaşittir Pamir ve

Ak saç TıyaŐan Özbekim

Söylediğimiz gibi bu eserin yazıldığı dönemlerde Özbek halkı kendi tarihini tam ve detaylı bir Şekilde öğrenemezdi. Özellikle geçmişteki komutanların, emirlerin ve hanların faaliyetlerini doğru bir Şekilde öğrenmek mümkün değildi. Bu çok tehlikeliydi. Her bir insanın kendi soyunu bilmesi, hak hukukunu tanınması Sovyet devletini korkuturdu. Turan Türkleri tarihi sadece siyah harflerle yazılırdı. Türk tarihini çirkin, karanlık, narsuz, zararlı gibi sıfatlarla adlandırılırdı. Milletleri kendi tarihlerinden bıktırmaya çalıŐılırdı.

O tehlikeli durumdaki olaylara rağmen Erkin Vahidov Türklerin asırlar içindeki gizli tarihini eski Semerkant'ta saklanan Efrasiyap abidesinden, Moğolistan ve Sibirya'daki Orhun ve Yenisey Nehirleri kıyılarında bulunan eski Türk taş yazıtlarında aranması gerektiğini söylemiştir. Biruni, Harezmi, Farabi gibi âlimler; Özlük, Tarhan gibi doksan iki akrabayı toplayan Türklerin ne kadar büyük bir halk olduğunu söylerler.

İki nehir arasındaki güzel ana yurt her zaman baskıncıların odağında oldu. Avrupa'dan Doğu'ya kanlı yürüyüŐler yapan Roma kralları, yurdumuzdaki yüksek kültürleri vahŐice yok etmeye çalışan Cengiz ve Batuhan gibi imparatorlar tarafından yakılıp yıkıldı.

Rum-ı kaysarı mızrağından

Bağrında yara üzerine yara

Cengiz ve Batu'nun hançerine

Göğüs'ü kalkan Özbekim

Özgürlük ve hürlüğü her şeyden üstün bilen, bu yolda mücadeleden yorulmayan halkımızın yenilmez ruhu kırılmadı.

Özbek halkının Tomris, Şırak, Spitemen, Celalleddin Manguberdi, Temür Malik, Emir Timur gibi komutanlar vatanımızın topraklarını düşmanlardan korumak için büyük kahramanlıklar gösterdi. Şairin gönlü milletimizin bu tarihi cesaretinden haklı şekilde gurur duydu:

Devir zulmüne velakin

Bir ömür baş eğmedin

Sen-Mukanna, Sarbadar- sen

Özgürlük seven kan Özbeğim

Yukarıda söylediğimiz gibi Sovyet hükümeti, bütün yazarların “Ulu Sovyet Halkı” diye yazmasını isteyen ve öyle yazmaya mecbur eden bir hükümdür. Erkin Vahidov işte bu zalim siyasetten korkmadan öz halkına sadık bir evlat olmayı düşünmüştü. Vahidov, Rus halkının Puşkin’i, İngilizlerin Byron’ını kendine hoca olarak görse de Nevaî gibi büyük bir yazarın evladı olmaktan gurur duyardı.

Ben büyük yurt oğluyum

Ben beşer evladiyım

Ama önce sana olsam

Sadık oğlan Özbeğim

Bana Puşkin bir cihan ve

Bana Bayran bir cihan

Ama navai gibi dedem var

Gögüsüm gökyüzü kadar Özbeğim

4.3. VATAN UCHUN

Boshing egib, ta’zim ayla, shukrona ayt,

Seni guldek erkalagan chaman uchun.

Osmonlarda yurgan bo’lsang, tuproqqa qayt,

Aytgil do’stim, nima qildik Vatan uchun?

Shu soylardan suvlar urgin yuzingga sen,

Bir bor nazar solgin bosgan izingga sen.

Shu savolni berib ko'rgin o'zingga sen:
Aytgil do'stim, nima qildik Vatan uchun?

Ko'zi qora, yuragi oq shu el uchun,
Tuproq uchun, shu yurt uchun, chaman uchun.
Ulug' inson boshlab bergan shu yo'l uchun,
Aytgil do'stim, nima qildik Vatan uchun?

Buncha bino qo'yma zarrin choponlarga,
Saratonda yaproq bo'lgan dehqonlarga.
Suyangani tayoq bo'lgan cho'ponlarga,
Aytgil do'stim, nima qildik Vatan uchun?

Eldan ketib, el bo'lganni kim biladi?
Don axtargan go'shtxo'rlarga yem bo'ladi.
Dil qonasa, ona tuproq yem bo'ladi,
Aytgil do'stim, nima qildik Vatan uchun?

Qachongacha qorning o'ylab o'tadirsan?
Qachongacha ko'kdan chalpak kutadirsan?
Axir Vatan bitta, sen ham bittadirsan,
Aytgil do'stim, nima qildik Vatan uchun?

Ko'zi qora, yuragi oq shu el uchun,
Tuproq uchun, shu yurt uchun, chaman uchun.
Ulug' inson boshlab bergan shu yo'l uchun,
Aytgil do'stim, nima qildik Vatan uchun? (Gulsanam Mamazoitova)

Vatan İçin

Başın eğip, saygı göster, şükret,
Seni gül gibi şımartan vatan için.
Gökyüzünde yürüsen de toprağa dön,
Söyle dostum, ne yaptık vatan için?

Bu vadilerden sular vur yüzüne sen,
Bir daha bak bıraktığın izine sen.
Bu soruyu bir de kendine sor sen:
Söyle dostum, ne yaptık vatan için?

Gözü kara, yüreği ak bu halk için,
Toprak için, bu yurt için, bu bağlar için.
Ulu insanın başlattığı bu yol için,
Söyle dostum, ne yaptık vatan için?

Bu kadar kibirlenme altın çapanlarla,
Sıcak günde yaprak ol çiftçilere,
Yaslanılacak sopa ol çobanlara,
Söyle dostum, ne yaptık vatan için?

Halktan ayrılıp, halk olanı kim tanır?
Buğday arayan, et sevenlere yemek olur
Gönül kanasa, ana toprak yem olur
Söyle dostum, ne yaptık vatan için?

Ne zamana kadar mideni düşünüp duracaksın?
Ne zamana kadar gökten alkış bekleyeceksin?
Vatan bir tane, sen de tek bir tanesin,
Söyle dostum, ne yaptık vatan için?

Gözü kara yüreği ak bu halk için,
Toprak için, bu yurt için, vatan için.
Ulu insanın başlattığı bu yol için
Söyle dostum, ne yaptık vatan için? (Gulsanam Mamazoitova)

Vatan İçin adlı şarkı vatanseverlik temalı bir eserdir. Şiirde kahramanın şairin kendisi olduğuna bakılırsa, şair okura her dördlüğün sonunda bir soru sormaktadır.

Söyle dostum ne yaptık ki vatan için?’ sorusu şairin okuruna sorduğu sorudur. Şair okura seslenirken, vatanseverliği okurun yüreğine yerleştirmeyi amaçlar.

Şair, şarkısında okura yine iki tane soru daha sorar. Bu sorular şunlardır:

1) Ne zamana kadar mideni düşünüp duracaksın?

2) Ne zamana kadar gökten alkış bekleyeceksin?

Şairin bu sorularına bakılırsa şairde ceditçilik ruhunun da var olduğu ortaya çıkar. Çünkü şair okura artık uyanma zamanı olduğunu, artık gelişme zamanının geldiğini, vatan için bir şeyler yapmak gerektiğini telkin eder.

4.4. QISHLOG’IM

Ko’nglima orzular solgan qishlog’im,
Olis-olislarda qolgan qishlog’im.
Kelib qolarmu deb, har sahar, har shom
Ko’zlari yo’limda-yey tolgan qishlog’im.

Mening maqsadimdan ko’nglim ko’p to’qdir,
Armon – nishoniga tegmagan o’qdir.
Orzuning izmida hamon hayotim,
Lekin bu yo’llarning adog’i yo’qdir.

Aytgin, senmasmidi men tanlagan yo’l,
Sayrga eltmasmidi men tanlagan yo’l?
Olis-olislarda ovvoradurman-ey,
Borsa kelmasmidi men tanlagan yo’l?

Ko’nglima orzular solgan qishlog’im,
Olis-olislarda qolgan qishlog’im.
Kelib qolarmu deb, har sahar, har shom
Ko’zlari yo’limda-yey tolgan qishlog’im.
Ko’zlari yo’limda-yey tolgan qishlog’im...(Mahmud Namozov)

Köyüm

Gönlüme arzular veren köyüm.
Çok uzaklarda kalan köyüm.
Gelecek mi diye, her sabah her akşam
Gözleri yolumda olan yorgun köyüm.

Gönlüm amacımdan daha toktur,
Ukde, hedefine değmeyen oktur.
Arzunun izinde hâlâ hayatım,
Lakin bu yolların sonu yoktur.

Söyle, sen değil miydin benim seçtiğim yol,
Gezmeye götürmeyecek miydi benim seçtiğim yol?
Çok uzaklarda avareyim – ey
Gitse gelmeyecek miydi benim seçtiğim yol?

Gönlüme arzular koyan köyüm.
Çok uzaklarda kalan köyüm
Gelecek mi diye, her sabah her akşam
Gözleri yolumda olan yorgun köyüm.
Gözleri yolumda olan yorgun köyüm. (Mahmud Namozov)

Köyüm adlı şarkıda köyünden ve köyüne duyduğu özleminden bahseder. Köyünde olmamak içine dert olmuştur. Fakat gurbette olmasının bir amacı vardır. Amaçladığı yolda hedefine ulaşabilmek için çaba sarf eder fakat sonucunun boş olduğunun farkındadır, şair bu durumdan yakınmaktadır.

4.5. ULUG'IMSAN VATANIM

Men dunyoni nima qildim,
O'zing yorug' jahonim,
O'zinga bek, o'zim sulton,
Sen taxti Sulaymonim.

Yolg'izim, yagonam deymi,
Topingan koshonam deymi,
O'zing mening ulug'lardan
Ulug'imsan.

Sen Xo'jandsan, chingizlarga
Darvozasin ochmagan,
Temur Malik orqasidan
Sirdaryoga sakragan.

Muqannasan qorachig'i
Olovlarga sachragan,
Shiroqlarni ko'rgan cho'pon
Cho'lig'imsan, Vatanim.

Shodon kunim gul otgan sen,
Nolon kunim yupatgan sen,
Yuzing bosib yuzimga,
Singlim deymi, onammi,
Ilig'imsan, Vatanim, o'zingsan.

Sen – shoxlari osmonlarga
Tegib turgan chinorim o'zingsan,
Ota desam, qizim deb,
Bosh egib turgan o'zing,
Ulug'imsan, Vatanim.

Kim Qashqarni qildi makon,
Kim Enasoy tomonda,
Jaloliddin – Kurdistonda,
Boburing – Hindistonda.
Bu qanday yuz qarolig' deb,

Yotarlar zimistonda,

Tarqab ketgan to'qson olti
Urug'imsan, Vatanim.

Qizim desang osmonlarga
G'irot bo'lib uchgayman,
Chambil yurtda Alpomishga
Qayliq bo'lib tushgayman.

Padarkushdan pana qilib,
Ulug'beging quchgayman,
G'ichir-g'ichir tishimdagi
So'lig'imsan, Vatanim.

Shodon kunim gul otgan sen,
Nolon kunim yupatgan sen,
Yuzing bosib yuzimga,
Singlim deymi, onammi,

Ilig'imsan, Vatanim, o'zingsan.
Sen – shoxlari osmonlarga
Tegib turgan chinorim o'zingsan,
Ota desam, qizim deb,

Bosh egib turgan o'zing,
Ulug'imsan, Vatanim.
Ulug'imsan... (Sevara Nazarkhan)

Ulu Vatanim

Ben dunyaya ne ettim,
Kendin aydin dunyam,
Kendime bey, kendim sultan,
Sen tahti Süleyman'im

Yalnizim, bir tanem diyeyim mi,

Tapındığım sarayım diyeyim mi,
Sen benim için ululardan
Ulumsun

Sen Hocent'sin, Cengizlere
Kapısını açmayan,
Timur Malik arkasından
Sirderya'ya atlayan.

Mukanna'nın göz bebeği
Ateşlere sıçrayan,
Işıkları gören çoban
Çocuğumsun, vatanım.

Mutlu günümde gül veren sen,
Mutsuz günümde avutan sen,
Yüzünü dayayıp yüzüme,
Bacım mı diyeyim, anam mı
Sıcağımsın, vatanım, sensin.

Sen, dalları gökyüzüne
Değip duran çınarım sensin,
Baba desem, kızım diye,
Baş eğip duran sensin,
Kıymetlimsin, vatanım.

Kim Kaşkar'ı etti mekân,
Kim Yenisey tarafta,
Celalettin, Kürdistan'da,
Babür'ün, Hindistan'da

Bu nasıl bir yüz karalığı diye,
Yatarlar karanlıkta ,
Her tarafa dağılan doksan altı

Akrabamsın, vatanım.
Kızım desen gökyüzüne
Kırat olup uçacağım ,
Çambil yurtta Alpamış'a
Gelin olup varacağım.

Baba katilinden sığınacağım,
Uluğbey'e sarılacağım
Gıcır gıcır dişimdeki
Nefesimsin, vatanım.

Mutlu günümde gül veren sen,
Mutsuz günümde avutan sen,
Yüzünü dayayıp yüzüme,
Bacım mı diyeyim, anam mı?

Sıcağımsın, vatanım, sensin.
Sen, dalları gökyüzüne
Değip duran çınarım
Baba desem, kızım diye,

Baş eğip duran sensin,
Ulumsun, vatanım.
Ulumsun... (Sevara Nazarkhan)

Muhammet Yusuf'un yazdığı bu şarkıyı dinlemeyen, bu şarkıyı şarkıcı ile birlikte söylemeyen vatandaş çok azdır. Besteci şiir metninin manasına o kadar uygun, düzenli müzik bulmuş ki, sanki şair önceden bu müziği söyleyerek şiir yazmış gibi. Şiirdeki mana ve ezgi gelişimi müzikte ikinci ömrünü başlıyor, şarkıcının sesi bazen yüksek bazen ise sessiz çıkması Özbek Türklerinin tarihi yükseliş ve düşüş noktalarını ifade ediyor. Aslında biz Türklerin vatan hakkında, toprak hakkında, yurdumuz tarihinde geçen uluların adlarını tek tek sayarak geçmişte olan olayları hatırlayıp, onları yükselten şiirlerin sayısı çok. Onların hepsinde Emir Timur, Mengüberdi, Nevai ve Babürler, Çolpan ve Fıtratlar özellikle

dile alınıyor. Açık sıfat ve özellikler ile şairlerimiz yüceltiliyor. Ama neden onların çoğu Muhammet Yusuf'un şiiri gibi meşhur olamadı? Neden bu şiirler milyonlarca insanlar gönlüne canlı his olarak giremedi? Demek, vatan hakkında söylenen şarkılarda aynı olmayacakmış. Şiir ve şarkının da samimî, kalpten çıkıp kalbe geçeceği ya da tam tersi hiç etkisizi olacakmış.

Vatan hakkında yukarıda söylediğimiz gibi çok şiirler, şarkılar yaratılmıştır ama bu şiirler doğarak hemen can vermiştir. Çünkü vatan koşul ile sevilmez. Muhammet Yusuf'un bu şiirinde ise mutlaka başka bir olay. Şairin ana yurttan duyan şefkati sanki kız kardeşin, ananın şefkati gibi ılık, o bir ağabey olarak, bir evlat olarak bu şefkate cevap verisi, eğer bu yurt "oğlum" diye onu beklerse, her türlü zorluluk karşısına çıkabileceğini açıklıyor. Şair için Uluğbey, Nevaî, Babur, Meşrep bir insan ismi değil.

Halk, milletin fazileti, halk ve milletin genel ismidir. Şair bu isimler bağrına halk tarihini, onun en zafer kazanan ve en acı günlerini yazmış.

Şiirin her bir bendinin sonunda vatana verilmiş sıfat (ulug'umsan, ilig'imsan, qo'rig'imsan, chulig'imsan, urug'umsan, dudug'imsan) yüz elli olaylar sonucu, mutluluk ve acıyı ifade ederek geliyor. Sadece bir bendde geçen cümlelerin anlamına bakalım.

Kim Kaşkarı etti mekân

Kim Enesay tarafta

Celellidin kurdustanda

Baburun hindistanda

Bendin ilk mısrasında Sovyet hükümeti tarafından yurdundan çıkıp gitmeye mecbur edilen ve bir daha geri dönmeden Kaşgar toprağında kalan Furkat'tan bahsediliyor, ikinci mısradaki Sovyet hükümetinin kurbanı olan Sibiryada Ormanlarında ağaç kesip ömrü çürüten Osman Nosır kastediliyor. Celalleddin ve Babür kısmeti belli. Parçadaki son iki mısra ayrıca tahlile muhtaçtır. Eğer baktıysanız Andıcan'da "Babur Xalqaro Jamg'arması (Babür Halk Vakfı)" bazı sebeplere göre mezarları yurt dışında olan kahramanların gömülü oldukları yerlerini tespit etmek ve mezarların şimdiki durumunu öğrenmek v.b işleri yapmaktadır.

Ulusal seyyahlık tarafından işlenen şimdiki Afganistan sınırında kalan Nevai, Lütü ve başka âlim dedelerimizin harabe mezarları savaşlar yüzünden büyük zararlar gören türbeleri gören vatandaşlarımızın gururuna dokunmaması mümkün değildir.

Şiirdeki: “bu nasıl yüz karalık diye yatarlar karanlıkta” mısraları aynı bu durumu acı bir ifade dile getirmiştir. Şair, sonunda bağımsızlığını, hürriyetini ele alan vatanını kutlarken haklı bir şekilde halk adından kendim hakan ”kendim sultan”, “sen tahtı Süleyman’ım” diye iftihar ediyor.

4.6. HUR O’ZBEKISTON

Dunyoni lol etadi bu diyor,
Tarixidir dillarda iftixor.
Muqaddas vatanda topgaydir
Har inson e’zozu e’tibor,
Har inson azizu baxtiyor.

Tobora yuksaladi bu makon,
Hech kimdan kam bo’lmas hech qachon.
Barkamol avlodlari navnihol,
Bog’boni donishmand, bog’i bo’ston.
Gullagay, yashnagay begumon.

Nurafshon osmoni musaffo,
Bag’rida yangragay kuy-navo.
To’rt fasli tarovat ulashgay,
Tuproq’i ko’zlarga to’tiyo.
Chiroyiga barcha mahliyo.

Andijon, Buxoro, Guliston,
Jizzaxu Navoiy, Namangan.
Samarqand, Xiva, Qarshi, Surxon,
Farg’ona, Qoraqalpog’iston.
Poytaxtimiz Toshkent jonajon,

Barchasi bir hur O'zbekiston
Tabarrukdir bobolar maskani,
Avliyoyu daholar maskani.
Olamga ezgulik taratgay,
Ma'rifatu ziyolar maskani.

Ahillikka chorlagay hammani.
Andijon, Buxoro, Guliston,
Jizzaxu Navoiy, Namangan.
Samarqand, Xiva, Qarshi, Surxon,
Farg'ona, Qoraqalpog'iston.
Poytaxtimiz Toshkent jonajon, (Hilola Hamidova)

Hür Özbekistan

Dünyayı hayrete düşüren bu diyar,
Tarihidir gönüllerde iftihar.
Mukaddes vatanda görecek
Her insan saygı ve itibar,
Her insan aziz ve bahtiyar.

Gittikçe yükselir bu mekân,
Hiç kimseden eksik olmaz hiçbir zaman.
Kâmil evlatları genç,
Bahçıvanı bilgili, bahçesi bostan.
Gelişir, güzelleşir şüphesiz.

Aydınlık gökyüzü tertemiz
Bağrında çınlayacak ezgi melodi.
Dört mevsim güzellik paylaşır,
Toprağı gözlere özenle baktı.
Güzelliğine herkes büyüldü.

Andican, Buhara, Gülistan
Cizzah ve Nevâi, Nemengan,

Semarkant, Hive, Karşı, Surhan,
Fergana, Karakalpakistan.
Başkentimiz Taşkent sevgili

Hepsi bir hür Özbekistan
Değerlidir dedeler mekânı,
Evliya ve dehaler mekânı.
Dünyaya iyilik yayacak,
İrfan ve aydınlar mekânı.
Dostluğa çağırarak herkesi

Andican, Buhara, Gülistan
Cizzah ve Nevâi, Nemengan,
Semarkant, Hive, Karşı, Surhan,
Fergana, Karakalpakistan.
Başkentimiz Taşkent sevgili
Hepsi bir hür Özbekistan. (Hilola Hamidova)

Hür Özbekistan adlı şarkı hürriyetin, özgürlüğün insana her zaman mutluluk getireceğini ilk satırlarda anlatmıştır. Şair, özgür bir memlekette o milletin her zaman saygıdeğer ve itibarlı olacağını, her insanın aziz ve değerli olacağını vurgulamıştır. Özbekistan toprakları özgür bir şekilde bundan sonra yükselmeye devam edecektir. Şair, bu memleketteki illerin nasıl güzelleştiğini, bu şehirlerin derin bir tarihe sahip olduğunu anlatmıştır.

5. AŞK KONULU ŞARKILAR

İki türlü aşk vardır diyebiliriz. Birincisi dünyevi aşktır, ikincisi ise uhrevi aşktır. Dünyevi aşk iki kişinin birbirini beğenmesi ve birbirini sevmesiyle gözlerinin hiç kimseyi görmemesidir. İnsan aşık olunca mantıklı düşünemez, duyguları ile hareket ettiği için çocuklaşır. Neredeyse çoğu şeye duygularıyla bakar. Sevdiğini aklında adeta göz önünde tutar. Aşk dünyadaki en güzel duygulardan biridir. İnsanı kör eden duygu.... Bir insanı sevmek, ona tutku ile bağlanmak ve onu hiç bırakmamak da güzel bir şeydir. Bağlı kalmak ve öleniye sevmek. Çünkü sevdiğin kişiyi ömürlük olarak düşünürsün. Öyle aşıklar olmuştur ki sevdiği için pek çok

imkansızı başarmıştır. Fakat şunu da bilmek gerekir ki insan ne kadar çok severse sevdiği kişiden ayrılmaya da o kadar yakındır. Çünkü Allah aşkının unutulması söz konusudur. Akılda yalnız dünyevi aşk kalırsa Allah kulunu kıskanır ve insanoğlunun yaratıcısına olan duygusunu unutmasını istemez.

Uhrevi aşk ise daha kapsamlı daha ilahi olan aşktır. Allah aşkıdır. Aşk denilince sadece sevgili anlamında düşünmemek gerekir. Aşk değer vermedir, sahip olmadır, kıymet bilmedir. Sevgilerin en kutsalı aşktır diyebiliriz. Örneğin insan çocuğunu o kadar çok sever ki adeta ona aşık olmuştur. Hayvanları öyle sever ki aşıkmiş gibi. Tasavvuf aşkında ise insan daha farklı düşünür: Allah aşkı, peygamber aşkı, ona ulaşma aşkı aşkların en güzelidir.

5.1. XOTIRALAR

O'ylab, o'yimga yetolmayapman,
G'am-qayg'udan ketolmayapman.
Qancha afsus cheksam baribir,
Xotiralarni kecholmayapman.

Armonga do'st bo'ldi xotiralar,
Qalbimga tig' urdi xotiralar.
Bevafoni bo'ldi eslatmagin,
Xotiralar...

Kuyib-kuyib kul bo'ldi yurak,
To'yib-to'yib yig'lar sodda qalb.
Nega buncha shafqat qilmaysan?
Xotiralar, xotiralar...

Armonga do'st bo'ldi xotiralar,
Qalbimga tig' urdi xotiralar.
Bevafoni bo'ldi eslatmagin,
Xotiralar... (Alisher Zokirov)

Hatıralar

Düşünüp hayallerime ulaşamıyorum,
Gam ve kaygıdan kurtulamıyorum,
Ne kadar pişman olsam da hepsi bir,
Hatıraları unutamıyorum.

Arzuma dost oldu hatıralar,
Kalbime hançer vurdu hatıralar,
Vefasız oldu hatırlatmayın
Hatıralar...

Yanıp yanıp kül oldu yürek,
Doyup doyup ağlar bu saf kalp,
Niçin şefkatli olmuyorsunuz?
Hatıralar, hatıralar...

Arzuma dost oldu hatıralar,
Kalbime hançer vurdu hatıralar,
Vefasız oldu hatırlatmayın
Hatıralar... (Alişer Zakirov)

Hatıralar şarkısında görülecek tek şey; bir insanın hayatında yaşadığı derin bir hayal kırıklığından dolayı şarkıya yansıttığı o hatıraların acılarıdır. Hatta şair şarkıda okura bu hatıralarını da hatırlatmamalarını ister. Bu da şarkıda gizlenen o hatıranın şairin hayatında derin bir iz bıraktığının habercisidir.

Şarkıya Hatıralar isminin neden verildiği şarkıyı dinleyenler tarafından anlaşılmaktadır. Çünkü bu şarkıda şairin tek gizlediği şey de o yârin kim olduğudur.

5.2. MENSİZ

Mayli, shunday bag'rim qon bo'lsin,
Ozoringdan ming fig'on bo'lsin,
Qalbim mudom armonga to'lsin,
Mensiz baxtli bo'lgin sen, yorim.

Meni dema, unitgin mayli,
Yurak bo'lsin pora va pora.
Yolg'iz qolay dunyoda mayli,
Mensiz baxtli bo'lgin sen, yorim.

Ozorlardan guldasta yasab,
Armonlarin menga tutsinlar.
Tilagim shu umrbod faqat:
Mensiz baxtli bo'lgin sen, yorim.

Suyanganim Allohim bordir,
Faqat poklik qalbimga yordir.
Xiyonat – bu men uchun ordir,
Mensiz baxtli bo'lgin sen, yorim.

Mensiz baxtli bo'lgin sen, yorim,
Mensiz baxtli bo'lgin sen, yorim... (Alişer Zakirov)

Bensiz

Böyle bağırim kan olsun, peki
Azarlamandan bin kez feryat edeyim
Kalbim her zaman arzuyla dolsun
Bensiz bahtlı ol sen yârim

Bana söyleme, unut gitsin peki
Yürek olsun parça parça.
Yalnız kalayım dünyada peki
Bensiz bahtlı ol sen yârim.

Dertlerden güldeste yaparak
Arzularımı bana versinler.
Dileğim bu ömür boyu ancak
Bensiz bahtlı ol sen yârim.

Dayanağım Allah'ım vardır,
Tek paklık kalbime yarıdır.
İhanet, bu benim için ardır.
Bensiz bahtlı ol sen yârim

Bensiz bahtlı ol sen yârim,
Bensiz bahtlı ol sen yârim, (Alişer Zakirov)

Bensiz şarkısında şair yârinden ayrılır. Bu ayrılığın cefasına da tek başına karşı duracağını söyler. Tek isteğinin ayrıldığı yârinin mutlu olması olduğunu okuruna anlatır. Şiirin Bensiz diye adlandırılması da dikkat çekicidir. Çünkü ayrılık hakkındaki istenen bir eser ya da şiire bakılırsa bu ayrılık iki taraflı da etkilerse “ayrılık”, “sensiz” ve “bensiz” kelimeleriyle karşılaşılır. Bu şiirde de aynı kelimelerden birine rastlanmanın sebebi de bu aşk iki taraflı olduğundandır.

Şairin anlattığı bu aşk temasında sevginin iki taraflı olduğu şarkıdan da anlaşılır. Bunu biz şairin “bensiz” kelimesini kullandığından anlayabiliriz.

Şarkının şu yanı da önemlidir ki, şair şiirinde dinleyici karakter olan seslendiği şahsa kendisini merak etmemesini, dayanacağı Allah'ın olduğunu söyler. Bu da şairin geniş düşünce sahibi olduğunun bir habercisidir.

5.3. İKKI DARAXT

Bog' qo'ynida ikki daraxt,
Bir-biriga intizor.
Sen bir daraxt, men bir daraxt,
Yig'lab-yig'lab o'tdik yor.

Ammo bahor kelganida
Ochilish kerak ekan.
Guli-meva, xazon bo'lib,
Sochilish kerak ekan.

Shamollarga dilim yordim,
Gulu, yaproq tilida.
Yel kaftida olib kelgan

Har shiviring dilimda.

Yerga bog'lab qo'yilganman,
Ildizim yer ostida.
Kechalari shovullayman,
Boqib bo'yu-bastingga.

Ammo yashash kerak ekan,
Ochilmoq kerak ekan.
Guli-meva, xazon to'kib,
Sochilmoq kerak ekan.

Bog' qo'ynida ikki daraxt,
Bir-biriga intizor.
Sen bir daraxt, men bir daraxt,
O'ksib-o'ksib o'tdik yor.

Bog' qo'ynida ikki daraxt,
Bir-biriga intizor.
Sen bir daraxt, men bir daraxt,
Yig'lab-yig'lab o'tdik yor.
Bog' qo'ynida ikki daraxt... (Yulduz Usmonova)

İki Ağaç

Bağ koynunda iki ağaç
Bir-birini bekler
Sen bir ağaç, ben bir ağaç,
Ağlaya ağlaya geçtik sevgilim.

Ama bahar geldiğinde
Açılmak gerek imiş
Çiçek- meyve, dökerek
Saçılmak gerek imiş.
Rüzgârlara gönlümü açtım,

Çiçek ve yaprak dilinde
Yelin ayasında getirdiği
Her fisiltın gönlümde

Yere bağlanmışım,
Köküm yer altında.
Geceleri gürülderim
Bakıp boyuna posuna

Ama yaşamak gerekmiş,
Açılmak gerekmiş
Çiçek meyve yaprak döküp,
Saçılmak gerekmiş

Bağ koynunda iki ağaç
Birbirini bekler
Sen bir ağaç, ben bir ağaç
Ağlaya ağlaya geçtik sevgilim.

Bağ koynunda iki ağaç
Birbirini bekler
Sen bir ağaç, ben bir ağaç
Ağlaya ağlaya geçtik sevgilim (Yıldız Osmanova)

İki Ağaç şarkısında şair konu edilen aşıklardan biri olarak kendisini ve sevgilisini iki ağaca benzetir. Bundan dolayı da biz bu şiirde teşbih sanatını görebiliriz.

Biliyoruz ki iki ayrı yere dikilen ağaç hiçbir zaman birbirine yaklaşamaz. Şarkıdan da o iki aşığın birbirlerine yetişmelerinin yani kavuşmalarının mümkün olmadığı öğrenilir. İlkbahar gelse bile çiçek açamayan bu iki ağaç teşbihin güzel bir örneğidir.

Şair sevgilisinden ayrılrsa bile hayata devam etmek gerektiğini, hayatta yaşamak, daha doğrusu yaşayabilmek, yani bu hayatta bir iz bırakmak gerektiğini dinleyiciye söyler.

5.4. UCHRASHMADIK

Hayotning damlari – bahor yomg'iri,
Uchrashmoq, ayrilmoq – inson taqdiri.
Mehr ko'chasining yo'qdir oxiri,
Bizlar bir ko'rishib yoshlik chog'ida,
Qaytib uchrashmadik umr bog'ida.

Uchrashmadik, uchrashmadik,
Qaytib umr bog'ida.
Uchrashmadik, uchrashmadik,
Boshqa istak tog'ida.

Uchrashmadik, uchrashmadik,
Siz-la umid bog'ida.
Uchrashmadik, uchrashmadik,
Boshqa istak tog'ida.

Xazondan xazinroq umid xabarkim,
Aldangan armonin allalar har kim.
Unut bo'lgan so'zlar jaranglaydi jim,
Bugun nasib ne menga ishq chorbog'ida,
Qaytib uchrashmadik umr bog'ida.

Kunlarni almashdim asta yillarga,
Bag'rimni ulashdim daydi yellarga.
Lek qalbimda joy yo'q o'zga gullarga,
Hamon ko'nghimdasiz, dil ardog'ida,
Nechun uchrashmadik istak tog'ida?

Uchrashmadik, uchrashmadik,
Nechun istak tog'ida?
Uchrashmadik, siz-la jonim,
Nega baxt so'qmog'ida?

Uchrashmadik, uchrashmadik,
Nechun istak tog'ida?
Uchrashmadik, uchrashmadik,
Boshqa istak tog'ida. (Jahongir Otajonov)

Buluşamadık

Hayatın anları-bahar yağmuru,
Buluşmak, ayrılmak-insan kaderi
Şefkat sokağının yoktur sonu,
Bizler bir kez buluşup gençlik çağında,
Bir daha buluşamadık ömür bağında.

Buluşmadık, buluşamadık,
Bir daha ömür bağında.
Buluşmadık, buluşamadık,
Bir daha istek dağında.

Buluşmadık, buluşamadık
Sizinle umut bağında
Buluşmadık, buluşamadık,
Bir daha istek dağında

Hazandan daha hazin umut haber ki,
Kandırılan ukdesini ninniler herkes.
Unutulan sözler yankılanır sessizce,
Bugün nasip ne bana aşk bağında,
Bir daha buluşamadık ömür bağında.

Günleri değiştim yavaş yıllara,
Bağrımı paylaştım serseri ruzgarlarla,
Lakin kalbimde yer yok başka çiçeklere,
Hâlâ gönlümdesiniz, kalbimin derinliklerinde,
Neden buluşamadık istek dağında?

Buluşmadık, buluşamadık,
Neden istek dağında?
Buluşmadık, sizinle canım
Neden bahtın izinde?

Buluşmadık, buluşamadık
Neden istek dağında?
Buluşmadık, buluşamadık,
Başka istek dağında. (Jahongir Otajonov)

Buluşmadık şarkısı iki aşığın gençken birbirlerine gönül vermelerini, sonradan ise bir daha buluşamadıklarını anlatır. şair, şarkıda sevgilisinden ayrıldıktan sonra geçirdiği günleri hasret dolu yıllara benzeter. Kavuşmanın da ayrılmanın da insanın bir kaderi olduğunu söyler.

5.5. YUR MUHABBAT

Oy yuzidan nur yog'di sim-sim,
Yur, muhabbat, kettik bu yerdan.
Shirin tushlar ko'rsin sevgilim,
Yur, muhabbat, kettik bu yerdan.

Biz ketsak, yer kengayib qolar,
Osmon ham sal enkayib qolar,
Bir qorako'z jilmayib qolar,
Yur, muhabbat, kettik bu yerdan.

Na qildim, ey yuzlari zebo?

Aybim ne, deb so'rama aslo.
Bu dunyo shundayin bevafo,
Yur, muhabbat, kettik bu yerdan.

Sen dilimda yashnagan gulsan,
Biz birgamiz qayda yashasak.
Nimagadir sizga yoqmasak,
Yur, muhabbat, kettik bu yerdan. (Sevara Nazarkhan)

Yürü Muhabbet

Ay yüzünden nur yağdı çisil çisil,
Yürü, muhabbet, gidelim bu yerden.
Tatlı rüyalar görsün sevgilim,
Yürü, muhabbet, gidelim bu yerden.

Biz gitsek, yer genişler,
Gök de biraz eğilir,
Bir kara göz gülümser,
Yürü, muhabbet, gidelim bu yerden.

Ne yaptım, ey yüzleri ışıklı?
Ayıbım ne, diye sorma asla.
Bu dünya öyle bir vefasız ki,
Yürü, muhabbet, gidelim bu yerden.

Sen gönlümde açan çiçeksin
Biz birlikteyiz nerede yaşasak.
Bazı nedenlerden hoşunuza gitmesek,
Yürü, muhabbet, gidelim bu yerden. (Sevara Nazarkhan)

Yürü Muhabbet şarkısı aşık bir insanın sevgiden yandığının bir feryadı olarak görülüyor. Bu şarkıda bir kızın havalanmasından bahsedilir. Özbek Türkçesinde havalı insanları gök yüzüne benzetiyorlar. Burada *Gök de biraz eğilir* cümlesinde sevgilinin biraz kendine geleceğini anlatır. *Biz gitsek, yer genişler* aşık insan giderse sevgilisinin

kalbinde bir genişlik olabilir anlamı da vardır. *Bir kara göz gülümser* dizesinde ise sevgilisi razı olmasa bile kendine başka bir kara göz bulacağını anlatır.

5.6. FARG'ONADA BIR QIZ BOR

Farg'onada bir qiz bor,
Qoshi qaro qunduz bor
Chaqnab turar ko'zlari,
Manglayida yulduz bor.

Farg'onada bir qiz bor.
O'n besh kunlik oygina,
Go'zallikka boygina,
Voh, tog'dagi kiyikdek

Sho'xliklari soygina.
Ko'zlaridan adoman,
So'zlaridan adoman,
Men shu qizning ishqida

Devona-yu gadoman.
Yolg'izgina malagim,
Izlaganim, keragim,
Uni bir kun ko'rmasam,

To'xtab qolar yuragim.
Farg'onada bir qiz bor,
Qoshi qaro qunduz bor. (Ozodbek Nazarbekov)

Fergana'da Bir Kız Var

Fergana'da bir kız var,
Kaşı kara kunduz var
Parlayıp duran gözleri,
Alnında yıldız var.

Fergana'da bir kız var.
On beş günlük aysın,
Güzellikte zenginsin,
Vah dağdaki geyik gibi

Heyecanı vadı gibi.
Gözleri öldüren,
Sözleri öldüren,
Ben o kızın aşkından

Divane ve deliyim.
Yapayalnız meleğim,
Aradığım, gereğim,
Onu bir gün görmesem,

Duracak hemen yüreğim.
Fergana'da bir kız var,
Kaşı kara kunduz var. (Ozodbek Nazarbekov)

Fergana'da Bir Kız Var adlı şarkıda Fergana'da sevdiği bir kızın olduğunu ve bu kızın aşık adamın kalbinde yer aldığı vurgulanmaktadır. Âşık adam kızı tarif ederken onu yıldızlara ve ayın on vesine benzetiliyor. Günlük güzel bir aya benzetiyor. Bu kızın cilvesinin onu deli divane ettiğini, onu ne kadar çok sevdiğini, hatta bir gün görmese dayanamadığını söyler.

5.7. SOG'INIB KELDİM

Hajrining beshafqat qiynoqlaridan,
Ming bora to'kildim, ming bora to'ldim.
Adashgan taqdirning so'qmoqlarida,
Yig'lama, men seni sog'inib keldim.

Keldim sening ishqing dilimga solib
Necha bor tirildim, necha bor o'ldim.
Oshiq yuragimni qo'limga olib,

Suyganim, men seni sog'inib keldim.

O'zga og'ushlarda titradim yonib
Yulduzday charaqlab, quyoshday kuldim.
Bugun hammasidan, baridan kechib,
Baribir men seni sog'inib keldim.

Qaydasan, chorlasam yetmas ovozim?
Yo chaqir, yoningda bo'layin paydo.
Suyganim, men seni sog'indim axir,
Yig'lama, men seni sog'inib keldim. (Anvar G'aniyev)

Özledim

Hicranın merhametsiz zorluklarından
Bin defa döküldüm, bin defa doldum.
Şaşırın kaderin patikasında,
Ağlama, ben seni özledim.

Geldim senin aşkını gönlüme koyup
Kaç defa dirildim, kaç defa öldüm.
Aşık yüreğimi elime alıp,
Sevdiğim, ben seni özledim.

Başkalarının kucağında titredim, yanarak
Yıldız gibi parlayıp, güneş gibi güldüm.
Bugün hepsinden, tümünden vazgeçtim,
Ne olursa olsun ben seni özledim.

Neredesin, çağırsam ulaşmaz sesim?
Ya çağır yanına yanında olayım hemen.
Sevdiğim, ben seni özledim ki
Ağlama, ben seni özledim. (Anvar G'aniyev)

Biliyoruz ki insan hayatında çok kez hata yapar. Kimisi bu hatalarla hayatına devam eder, kimisi bu hataları anlar ve düzeltmek için çaba sarf eder. Özledim şarkısının kahramanı da hatalarını anlayan ve düzeltmek için çaba sarf eden insanlardan biri olarak bir zamanlar yaptığı hata için özür dileyerek sevdiğine geri dönmüş. Ondan ayrı kaldığında geçen hayatını anlatırken çok zorluklar çektiğini söyler.

Hicranın merhametsiz zorluklarından

Bin defa döküldüm, bin defa doldum.

Sevgilisinden artık ağlamamasını ister. Kendisi de bu hataları için pişmanlığını belirtir.

5.8. TONG SHAMOLI

Man bo'lsam tongning shamoli,

Kulsa janon uyquda.

Silasam gul sochlarini

Sezsa shul on uyquda.

Man bo'lsam tongning shamoli,

Kulsa janon uyquda...

Xudoga yolvordim bu kech,

Yetarmikan so'zlarim.

Ko'rmadim bunday go'zal hech,

Olg'usi jon uyquda.

Dunyoni izlab kezarman,

Go'yo oy quchog'ida,

Qachon baxtimni toparman,

Go'yo armon uyquda.

Tinglamas aqlimni yurak,

Kuylar yorning dardini.

Tushiga kirdimmi yo,
Dilbarijon uyquda.
Man bo'lsam tongning shamoli,
Kulsa janon uyquda.

Silasam gul sochlarini
Sezsa shul on uyquda.
Man bo'lsam tongning shamoli... (Sarbon guruhi)

Sabah Rüzgârı

Ben olsam sabahın rüzgârı
Gülse canan uykuda.
Okşasam gül saçlarını
Sezse şu an uykuda.

Ben olsam sabah rüzgârı,
Gülse canan uykuda.
Allah'a yalvardım bu gece,
Ulaşır mı ki sözlerim

Görmedim böyle güzel hiç,
Can alıcı, uykuda.
Dünyayı arayıp gezerim,
Sanki ayın kucağında,

Ne zaman bahtımı bulurum,
Sanki ukde uykuda.
Dinlemez aklımı yürek,
Söyler yârin derdini.

Rüyasına girdim mi ya
Dilberim uykuda
Ben olsam sabahın rüzgârı,
Gülse canan uykuda.

Okşasam gül saçlarını

Sezse şu an uykuda.

Ben olsam sabahın rüzgârı, (Sarbon Guruhi)

Sabah Rüzgârı adlı şarkı âşık adamın kendine olan güvenin yok olduğunu, sevgilisine kavuşmanın imkânsız bir şey olduğunu anlatır. Şair, kendi kendine hayal kurar. Sabah rüzgârı olarak sevdiğini bir defa görmeyi ve gerçekleşmesi imkânsız olan sevdiğinin saçlarını okşama hayâlini sabah rüzgârı olarak gerçekleştirmeyi istemiştir.

5.9. BEVAFO

Ko'zlarida yolg'onlari bor,
Yuragida alamlari bor,
Sevishida gumonlarim bor,
Sezaman, u sezmaydi hech.

Kunduzim qorong'u go'yo,
Dardlarim sezmaydimi yo?
Ko'z yoshim bo'lar bir daryo,
Sezaman, u sezmaydi hech.

Bevafo, bevafo ekan,
Bevafo, yor nega bevafo?
Bedavo, bedavo yurak,
Bedavo, yo'q senda vafo.

Muhabbat savollaridan,
Topolmay javoblaridan,
Charchadim qiynoqlaridan,
Sevaman, u sevmaydi hech.

Qilibman ishqda zo'r tilak,
O'zgaga dil berdi malak.
Bilmayin beribman yurak,
Sevaman, u sevmaydi hech.

Bevafo, bevafo ekan,
Bevafo, yor nega bevafo?
Bedavo, bedavo yurak,
Bedavo, yo'q senda vafo. (Jasurbek Mavlonov)

Vefasız

Gözlerinde yalanları var,
Yüreğinde elemeleri var,
Sevişinde şüphelerim var,
Sezerim, o sezmez hiç.

Gündüzüm karanlık sanki
Dertlerimi sezmez mi ya?
Gözyaşım olur bir derya,
Sezerim, o sezmez hiç.

Vefasız, vefasız imiş,
Vefasız yar neden vefasız?
Devasız, devasız yürek,
Devasız, yok sende vefa.

Muhabbet sorularından,
Bulamadan cevaplarından
Yoruldum zorluklarından,
Severim, o sevmeyecek hiç.

Tutmuşum aşkta bir dilek.
Başkasına gönül verdi melek.
Bilmeden vermişim yürek,
Severim, o sevmeyecek hiç.

Vefasız, vefasız imiş,
Vefasız yar neden vefasız?
Devasız, devasız yürek,
Devasız, yok sende vefa. (Jasurbek Mavlonov)

Vefasız adlı şarkıda şair, ne yaparsa yapsın yaptıklarının sevdiği tarafından fark edilmediğini anlatır. Sevdiği kişinin vefasızlığından yakınıdır. Şair, aşkın ıstıraplarında yanarken sevdiği vefasız kızın başka birisine gönül verdiğini söylemiştir. Şair, sevdiği kız tarafından hiçbir zaman sevilmeceğini de anlamış ve kabullenmiştir.

5.10. DİL YARASI

Totganim bol, asalmas ekan,
Sensiz dunyo go'zalmas ekan.
Ilk sevgidan qolgan xotira,
Dil yarasi tuzalmas ekan.

Ishq cho'lida yolg'iz qoldirib,
Armon chashmasiga qondirib,
Jismu jonim o'tda yondirib,
Dil yarasi tuzalmas ekan.

Ishq cho'lida yolg'iz qoldirib,
Armon chashmasiga qondirib,
Jismu jonimni yondirib,
Dil yarasi tuzalmas ekan.

Sensiz dunyo, sensiz dunyo,
Sensiz dunyo go'zalmas ekan.
Dil yarasi, dil yarasi,
Dil yarasi tuzalmas ekan.

Bir bor yo'qlab savob qilmasang,
Gunohimiz ortar kelmasang.
O'zing bilib, davo qilmasang,
Dil yarasi tuzalmas ekan.

Sochlaringni ko'zimga surtib,
Yuragimning oynasin artib,
Hayotimga bermasang tartib,
Ko'ngil dardim tuzalmas ekan.

Sensiz dunyo, sensiz dunyo,
Sensiz dunyo go'zalmas ekan.
Dil yarasi, dil yarasi,
Dil yarasi tuzalmas ekan. (Sardor Mamadaliyev)

Gönül Yarası

Tattığım bal, tatlı değilmiş,
Sensiz dünya güzel değilmiş.
İlk sevgiden kalan hatıra,
Gönül yarası şifa bulmazmış.

Aşk çölünde yalnız bırakıp,
Ukde çeşmesine yalnız bırakıp,
Cisim ve canımı ateşte yandırıp,
Gönül yarası şifa bulmazmış.

Aşk çölünde yalnız bırakıp,
Ukde çeşmesine yalnız bırakıp,
Cismim ve canımı ateşte yandırıp,
Gönül yarası şifa bulmazmış.

Sensiz dünya, sensiz dünya,
Sensiz dünya güzel değilmiş.
Gönül yarası, gönül yarası,
Gönül yarası şifa bulmazmış.

Bir defa yoklayıp sevap işlemeden,
Günahımız artar gelmeden.
Kendin bilip, deva olmasan

Gönül yarası şifa bulmazmış.

Saçlarını gözüme sürüp,
Yüreğimin aynasını silip,
Hayatıma vermesen tertip
Gönül derdin şifa bulmazmış.

Sensiz dünya, sensiz dünya,
Sensiz dünya güzel değilmiş.
Gönül yarası, gönül yarası,
Gönül yarası şifa bulmazmış. (Sardor Mamadaliyev)

Gönül Yarası şarkısı âşık bir insanın ilk aşkının ıstıraplarını anlatıyor. Sevgilisinin bırakıp gittiğini, gönül yarasının düzelmediğini, aşk çölünde yalnız kaldığını, tattıklarının bal değil zehir olduğunu bir sembol olarak göstermiştir. Yârinin âşık gönlüne ateş yakıp gittiğini, geri gelmediğini açıklamıştır. Bu dünyanın âşığa sevgilisiz karanlık olduğunu ve onun geri dönmesini dilemektedir. Onsuz hayatın güzel olmadığını vurgulamaktadır.

5.11. SOG'INDIM

Ko'z tikaman olislarga,
O'z-o'zimga bo'lib sirdosh.
Yana sog'inch ezib dilni
Kiprigimni tebratar yosh.

So'ng noliyman muhabbatdan,
Qani visol, qani diydor?
Bag'ritoshning ozoridan
Ko'ngil vayron.

Sog'indim ko'zlaringni,
Oydek go'zal bo'lgan gul yuzlaringni.
Sog'indim nozlaringni,
Sevgilim, jonim degan bu so'zlaringni.

Goh aytaman: bevafo
O'ylamayman, bo'ldi yetar!
Yig'lamayman, deyman-u lek
Yana yurak to'lib ketar.

Nega axir, nima uchun
Chin muhabbat bo'lar armon?
Foniy dunyo quchog'ida
Tuyg'ular sarson.

Sog'indim ko'zlaringni,
Oydek go'zal bo'lgan gul yuzlaringni.
Sog'indim nozlaringni,
Sevgilim, jonim degan bu so'zlaringni. (Bahrom Sohibnazarov)

Özledim

Göz dikerim uzaklara
Kendi kendime olup sırdaş.
Yine özlem ezip gönlü
Kirpiğimi titretir yaş.

Son inleyişim muhabbetten
Hani visal, hani buluşmak?
Kalpsizin azarından
Gönül viran.

Özledim gözlerini,
Ay gibi güzel olan gül yüzlerini.
Özledim nazlarını,
Sevgilim, canım diyen o sözlerini.

Gah derim: vefasız
Düşünmeyeceğim tamam yeter
Ağlamayacağım, derim ama
Yine yürek dolup gider.

Neden son, ne için
Gerçek muhabbet ukde olur?
Fani dünyanın kucağında
Duygular avare

Özledim gözlerini,
Ay gibi güzel olan gül yüzlerini.
Özledim nazlarını,
Sevgilim, canım diyen o sözlerini. (Bahrom Sohibnazar)

Özledim adlı şarkı, sevgilisinden ayrılan hasretlerini bir kâğıda döken şairin özlem gözyaşları olarak yazılmıştır. Şair şarkıda uzaklara bakarak sevgilisini beklediğini, kimseye duygularını söyleyemeden kendi kendine sırdaş olarak hasretlerini bir kâğıda döktüğünü anlatır. Özlem gözyaşlarının kirpiklerini titrettiğini, merhametsiz olan insanın acısından gönlünün viran olduğunu söyler. Âşık gönül, artık bu yaşananları hatırlamak istememesini, sevgilisinin gözünün önüne artık gelmemesini ister ama gönlünün bu hatıraları bırakmadığını vurgular.

5.12. YOMG'IR

Bir nafaslik yo'l ekan ikki dunyo orasi,
Ko'z o'ngimdan hech ketmas ko'zlaringni qorasi.
Kuz yaprog'i singari xazonlarga aylanding,
Qiyomatga qoldi-mi, endi diydor chorasi

Yuzimga tomchilab yog'ardi yomg'ir,
Ichimdagi dardim bilardi yomg'ir.
Tosh qotgan yurkani o'yardi yomg'ir.
Shu yomg'ir ostida abadiy qolsam,

Yig'larmisiz, azizam, dunyodan o'tsam.
Ishonmang bu qadar tirikligimga,
Zulmatga ziyodek yorishib ketsam.
Ertaga qayerdan toparsiz mani,

Xokisor tuproqqa qorishib ketsam.
Beparvo qaramang, kulyapti-ku deb,
Guldek yashab, guldek ochilib-so'lsam.
Nogahon esib, qayirsa shamollar,

Qolasiz, xazondek to'kilib ketsam.
To'kilib ketsam, to'kilib ketsam
Ishonmang bu qadar mening umrimga,
Shu kunim mazmunli etolsangiz, bas.

Ertangi kunlarga atalgan mehriz,
Balki, bu kundan so'ng menga kerakmas.
Yuzimga tomchilab yog'ardi yomg'ir,
Ichimdagi dardim bilardi yomg'ir.

Tosh qotgan yurkani o'yardi yomg'ir
Shu yomg'ir ostida abadiy qolsam,
Yig'larmisiz, azizam, dunyodan o'tsam. (Vohid Abdulhakim)

Yağmur

Bir nefeslik yolmuş iki dünya arası,
Gözümün önünden hiç gitmez gözlerinin karası
Güz yaprağı gibi gazellere döndün,
Kıyamete mi kaldı artık kavuşma çaresi

Yüzüme damlayıp yağardı yağmur,
İçimdeki derdimi bilirdi yağmur,
Taş olan yüreği oyardı yağmur.
Şu yağmur altında ebedî kalsam,

Ağlar mısınız, azizim, dünyadan geçsem.
İnanmayın bu kadar canlılığıma,
Karanlıkta nur gibi parlasam
Yarın nereden bulursunuz beni

Alçakgönüllü toprağa karışsam
Kaygısız bakmayın, gülüyor diye,
Gül gibi yaşayıp, gül gibi açılıp solsam.
Birdenbire esip eğerse rüzgârlar,

Kalırsınız gazel gibi dökülsem
Dökülsem, dökülsem
İnanmayın bu kadar canlılığıma,
Şu günümü anlamlandırsanız, yeter.

Yarınki günlere saklanan şefkatiniz,
Belki, bugünden sonra bana gerek yok
Yüzüme damlayıp yağardı yağmur,
İçimdeki derdimi bilirdi yağmur,

Taş olan yüreği oyardı yağmur.
Şu yağmur altında ebedî kalsam,
Ağlar mısınız, azizim, dünyadan geçsem. (Vohid Abdulhakim)

Yağmur adlı şarkıda, yağmur sevgiliye olan aşkı hatırlatıyor, bu aşkı hatırlattığı için sevgiliye bir özlem duyuluyor. Özlem duyan kişi için sevgilinin sureti, gökten düşen yağmur damlalarında canlanmaktadır. Yağmurun âşkın yüzüne damladığı ve onun içindeki dertleri bir tek yağmurun bildiği anlatılır. Şair, yağmurun ebediyen yağmasını ister. Ne kadar güler gibi gözükse de aslında içinde acıların, ıstırapların olduğunu, bunları da yalnızca yağmurun bildiğini söyler. Yağmurun yağıp onu toprağa karıştırmasını ve bu dünyadan göçen sevgilisine kavuşturmasını diler. Şair, burada dinleyicilere de dünyadan ayrılma ağlayıp ağlamayacaklarını sorar.

5.13. MING YIL

Hayratdan tosh qotgan oq qorlar guvoh,
Tog'larga to'sh urgan oq qorlar guvoh,
Kechikib kelguvchi bahorlar guvoh,
Kelar yo'lingizni poyladim ming yil.
Kelar yo'lingizni poyladim ming yil.

Shahrizoda aytsin ertaklarida,
Atirgulga baytsiz kurtaklarida,
Muhabbatning ma'yus ertaklarida
Kelar yo'lingizni poyladim ming yil.
Kelar yo'lingizni poyladim ming yil.

Muhabbatning ma'yus ertaklarida
Kelar yo'lingizni poyladim ming yil.
Kelar yo'lingizni poyladim ming yil.
Gullardan kovush to'qib oyoqlaringizga,
Rayhonlar o'stiray dudoqlaringizga,

She'rlar aytar bo'lib quloqlarizga,
Kelar yo'lingizni poyladim ming yil.
She'rlar aytar bo'lib quloqlarizga,
Kelar yo'lingizni poyladim ming yil.
Hayratdan tosh qotgan oq qorlar guvoh,

Tog'larga to'sh urgan oq qorlar guvoh,
Kechikib kelguvchi bahorlar guvoh,
Kelar yo'lingizni poyladim ming yil. (Vohid Abdulhakim)

Bin Yil

Hayretten taş olan ak karlar şahit,
Dağlara göğüs vuran ak karlar şahit,
Geç gelen baharlar şahit,

Geleceğiniz yolu bekledim bin yıl.
Geleceğiniz yolu bekledim bin yıl.

Şehrazad'a anlatsın masallarında,
Güle beyitsiz tomurcuklarında,
Muhabbetin karamsar masallarında
Geleceğiniz yolu bekledim bin yıl.
Geleceğiniz yolu bekledim bin yıl.

Muhabbetin karamsar masallarında
Geleceğiniz yolu bekledim bin yıl.
Geleceğiniz yolu bekledim bin yıl.
Güllerden terlik dikip ayaklarınıza,
Reyhanlar büyüteyim dudaklarınıza,

Şiirler söyleyip kulaklarınıza,
Geleceğiniz yolu bekledim bin yıl.
Şiirler söyleyip kulaklarınıza,
Geleceğiniz yolu bekledim bin yıl.
Hayretten taş olan ak karlar şahit,

Dağlara göğüs vuran ak karlar şahit,
Geç gelen baharlar şahit,
Geleceğiniz yolu bekledim bin yıl.
Geleceğiniz yolu bekledim bin yıl. (Vohid Abdulhakim)

Bin Yıl adlı şarkıda şair sevgiden yorulan insanın yıllardır sevgilisini beklediğini ve buna dağlara göğüs vuran ak karların, geç gelen baharların şahit olduğunu yârine ispatlamak istiyor. Biz biliyoruz ki masallar uzun yıllar boyunca şekillenen bir edebi türdür. Şair, sevgilisini ne kadar çok beklediğini anlatırken Bin Bir Gece Masallarının anlatıcısı olan Şehrazat'tan kendi aşkını da bir masal olarak anlatmasını ister. Yani sevgisinin dillere destan bir sevgi olduğunu belirtmek ister. Şarkıda abartma sanatına başvurularak “bekleyişin” uzunluğuna dikkat çekmiştir.

5.14. BAXTLI

Kim baxtli dunyoda?
Yor ishqida kuyib-yonganlar baxtli
Kim baxtli dunyoda – sevganlar baxtli,
Yor ishqida kuyib-yonganlar baxtli.

Uchrashuv joyida intizor kutib,
Soatiga qarab turganlar baxtli.
Soatiga qarab turganlar baxtli.
Sog'insam-da yurak yutib,

Man yonizga bormay sevdim.
Sevganimni pinhon tutib,
Ishqim dildan qo'ymay sevdim.
Nahot shunday o'tsa umrim,

Qo'llarizdan tutmay sevdim.
Kelar edingiz man yo'qlasam,
Ammo sizni kutmay sevdim.
Kim baxtli dunyoda – sevganlar baxtli,

Yor ishqida kuyib-yonganlar baxtli.
Uchrashuv joyida intizor kutib,
Soatiga qarab turganlar baxtli.
Soatiga qarab turganlar baxtli.

Har zamonda bir bor ko'rib,
Man mehrizga to'ymay sevdim.
Shirin-shirin xayol surib,
Ishqim dildan qo'ymay sevdim.

Siz bilmaysiz, takror-takror
Yo'llarimdan qaytib sevdim.

Aytolmadim sizga bir bor,
Lek, Allohga aytib sevdim.

Kim baxtli dunyoda, sevganlar baxtli,
Yor ishqida kuyib-yonganlar baxtli.
Uchrashuv joyida intizor kutib,
Soatiga qarab turganlar baxtli. (Vohid Abdulhakim)

Bahtli

Kim bahtli dunyada?
Yar aşkıyla yanıp tutuşanlar bahtli
Kim bahtli dunyada sevenler bahtli,
Yar aşkıyla yanıp tutuşanlar bahtli.

Görüşme yerinde gözleyip bekleyen,
Saatine bakıp duranlar bahtli
Saatine bakıp duranlar bahtli
Özlesem de cesaret edip

Ben yanınıza varmadan sevdim.
Sevgimi gizli tutup,
Aşkımı gönülden yaşayıp sevdim.
Ne garip ki böyle geçse ömrüm,

Ellerinizden tutmadan sevdim.
Gelirdiniz ben arasam
Ama sizi beklemeden sevdim.
Kim bahtli dunyada sevenler bahtli,

Yar aşkıyla yanıp tutuşanlar bahtli.
Görüşme yerinde gözleyip bekleyen,
Saatine bakıp duranlar bahtli
Saatine bakıp duranlar bahtli

Her zaman bir defa görüp,
Ben şefkatinize doymadan sevdim.
Tatlı tatlı düşünceye dalıp
Aşkımı gönülden yaşayıp sevdim.

Siz bilmiyorsunuz tekrar tekrar
Yollarımdan dönerek sevdim.
Söyleyemedim size bir defa
Ama Allah'a söyleyip sevdim

Kim bahtlı dünyada sevenler bahtlı,
Yar aşkıyla yanıp tutuşanlar bahtlı.
Görüşme yerinde gözetleyip bekleyen,
Saatine bakıp duranlar bahtlı. (Vohid Abdulhakim)

Bahtlı adlı şarkıda şair sevgilisine kavuşamayan kahramanın dilinden kısa zamanlı yaşanmış aşk hatıralarından bahsetmiştir. Şair şarkıda içinde sevgi duygusu, aşk duygusu bulunan kişilerin mutlu olduğundan bahsetmiştir. Sevgilisine kavuşma ihtimali bulunan kişilerin, sevgilisine kavuşmak için dakikaları sayan kişilerin mutluluğundan söz etmiştir. Şair, aşkını karşısındaki kişiye söylememiştir, sevgisini yalnızca Allah bilmektedir. Karşılıksız bir şekilde tek taraflı bir aşkın içerisinde yanıp tutuşmaktadır. Sevdiğine kavuşma ihtimali neredeyse yoktur. Bu yüzden kendini şanslı ve mutlu biri olarak görmemektedir.

5.15. ESHIGINGDAN

Kuz kelsa ham shoshib biz tomon,
Qor bossa ham borliqni butkul,
Ko'klam kelib urisa ham xandon,
Eshigingdan o'tarman bir kun.
Ko'klam kelib urisa ham xandon,
Eshigingdan o'tarman bir kun.

Sochlarimga tushsa hamki oq,
Peshonamni bossa ham ajin,
Kirganda ham bag'rimga titroq,
Eshigingdan o'tarman bir kun.
Mayli mani tanimasang ham,
Va ko'rmayin desang ham yuzim,

Yoshim yutib, boshim qilib xam,
Eshigingdan o'tarman bir kun.
Eshigingdan o'tarman bir kun...
Vaqtim yetib chiqsa ham jonim
Va darg'amga yasalsa yakun,
Qabristonga tobut ichra jim,
Eshigingdan o'tarman bir kun. (Zohirshoh Jo'raev)

Kapından

Güz gelse de hızla bizim tarafa
Kar bassa da varlığı bütün,
Bahar gelip vursa da gülüş,
Kapından geçerim bir gün.
Bahar gelip vursa da gülüş,
Kapından geçerim bir gün.

Saçlarıma düşse de ak,
Alnıma düşse de kırışık,
Girdiğinde de bağrıma titrek,
Kapından geçerim bir gün.
Peki beni tanımasan da,
Ve görmeyin desen de yüzümü,

Yaşımı yutup, başımı eğip,
Kapından geçerim bir gün.
Kapından geçerim bir gün.
Vakti gelip çıksa da canım

Ve rehberime sonucu açıklansa,
Mezarlığa tabut içinde sessizce,
Kapından geçirim bir gün. (Zohirshoh Jo'raev)

Kapından şarkısında şarkı kahramanının özlediği yârini görmek istediği, hiçbir zaman bu düşüncelerden vazgeçmeyeceği anlatılır. Şair, yıllar geçse bile hayatındaki her türlü değişikliklere rağmen yârinin kapısının önünden bir kez olsa bile geçeceğini, yani onu bir kez bile olsa göreceğini vurgulamaktadır.

5.16. YURAGIMDASAN

Yuragimdasan,
Ko'zim nurisan,
Mening sevgi bog'imda
Yagona gulsan.
Yagona gulsan
Osmonlarga uchirgan
Shirin xayolsan.
Ishqingda zor-zor etgan
Totli visolsan.
Hayotimning mazmuni
Yolg'iz yorimsan,
Yolg'iz yorimsan.
Yuragimdasan,
Ko'zim nurisan,
Mening sevgi bog'imda
Yagona gulsan.
Yuragimdasan...
Qiynamagin endi yorim,
Bo'lma xayolim.
Bo'lay sanga vafoli yor,
Ketma visolim.
Uchmay mayli osmonlarda
Sensan osmonim, sensan osmonim.
Yuragimdasan,

Ko'zim nurisan,
Mening sevgi bog'imda
Yagona gulsan.
Yagona gulsan, yagona gulsan,
Yolg'iz yorimsan.
Yolg'iz yorimsan. (Zohirshoh Jo'raev)

Yüregimdesin

Yüregimdesin,
Gözümün nurusun,
Benim sevgi bahçemde
Biricik gülsün.
Biricik gülsün.
Göklere uçuran
Tatlı hayalsin.
Aşkında ağlayan
Tatlı visalsin.
Hayatımın manası
Biricik yârimsin
Biricik yârimsin.
Yüregimdesin,
Gözümün nurusun,
Benim sevgi bahçemde
Biricik gülsün.
Yüregimdesin
Zorlama ya şimdi yârim,
Olma hayalim.
Olayım sana vefalı yar,
Gitme visalim.
Uçmadan gerçi göklerde –
Sensin göğüm, sensin göğüm
Yüregimdesin,
Gözümün nurusun,
Benim sevgi bahçemde

Bir tane gülsün.

Bir tane gülsün, bir tane gülsün.

Biricik yârimsin

Biricik yârimsin. (Zohirshoh Jo'raev)

Yüreğimdesin şarkısında şarkı kahramanı sevdiğinin her zaman kalbinde olduğunu sevdiğine iltifatlarda bulunarak anlatır. Dünyasının sadece sevdiğinden ibaret olduğunu, hayatının sadece sevdiğiyle anlamlı olduğunu söyler. Sevgilisine, bir yere gitmemesini ve artık ona kavuşmak istediğini söyler. Aşkını tarif ederken sevdiğinin sevgi bahçesindeki bir gül gibi güzel olduğunu tarif ediyor.

5.17. SIZ O'SHAMU

Yulduzim deb izlaganim,
Armonlarda bo'zlaganim,
Kecha-kunduz so'zlaganim,
Siz o'shamu, siz o'shamu?

Olislardan topmaganim,
Ammo aslo tonmaganim,
O'ylab-o'ylab qonmaganim,
Siz o'shamu, siz o'shamu?

Peshonamga taqdir bitgan,
Yuragimni abgor etgan,
Otabegim, deya kutgan,
Siz o'shamu, siz o'shamu?

Tushlarimga kirib yurgan,
Yulduzlarday yonib turgan,
Meni o'ylab xayol surgan,
Siz o'shamu, siz o'shamu?

Qolmang deyman zavolimga,
Jamolingiz xayolimda,
Dilim dardi savolimda,
Siz o'shamu, siz o'shamu?

Peshonamga taqdir bitgan,
Yuragimni abgor etgan,
Otabegim, deya kutgan,
Siz o'shamu, siz o'shamu?
Siz o'shamu... Siz o'shamu... (Shuhrat Qayumov)

Siz O musunuz?

Yıldızım diye aradığım,
Arzular içinde feryat ettiğim,
Gece gündüz konuştuğum,
Siz o musunuz, siz o musunuz?

Uzarlarda bulmadığım,
Ama asla inkâr etmediğim,
Düşüne düşünce doymadığım,
Siz o musunuz, siz o musunuz?

Alnıma yazı yazan,
Yüreğimi harap eden,
Atabey'im, diye bekleyen,
Siz o musunuz, siz o musunuz?

Rüyalarımca girip duran,
Yıldızlar gibi yanıp duran,
Beni düşünerek hayal eden,
Siz o musunuz, siz o musunuz?

Kalmayın derim çöküşüme,
Güzelliğınız hayalimde,

Gönlümün derdi sualimde
Siz o musunuz, siz o musunuz?

Alnıma yazı yazan,
Yüreğimi harap eden,
Atabey'im, diye bekleyen,
Siz o musunuz, siz o musunuz?
Siz o musunuz...Siz o musunuz? (Shuhrat Qayumov)

Siz O Musunuz şarkısı güzel anlama sahip olan şarkılardan biridir. Abdulla Kadiri'nin "Ötgen künler" romanında geçen bir olaydan esinlenerek yazılan bir şarkıdır. Bu romanın başkahramanları olan Atabey ve Gümüş'ün hayatında yaşanan olaydır. Gümüş ve Atabey bir gün birbirlerini görerek aşık olurlar. Fakat bir daha da görüşemezler. Aradan zaman geçtikten sonra bir gün Gümüş'e görücü gelir. Gelenlerin kim olduğunu Gümüş bilmemektedir. Atabey'i sevdiği için başka biriyle evlenmeyi istemez. Düğün gününe kadar damadı görmez. Atabey'den başkasıyla evleneceğini düşündüğü için düğün gününde çok üzülmüştür, çok ağlamıştır ve evlenmeyi hiç istememiştir. Düğün günü gördüğü damadın Atabey olduğunu görünce ona şu soruyu sormuştur: *Siz o musunuz, siz o musunuz?*

5.18. BU HAYOT

Cho'qqidan bir kichik tosh yumalasa,
Tog'ni qulatgudek suron qiladi.
Ko'zingdan bir tomchi yosh yumalasa,
Tog'day yuragimni vayron qiladi.

Bu hayot seni menga berdi,
Senga qo'shib, shirin-shirin farzandlar berdi.
Ko'zingdan bir tomchi yosh yumalasa,
Tog'day yuragimni vayron qiladi,

Eh, vayron qiladi, vayron qiladi.
Agar ko'ksim uzra qulasa birdan,
Tutmoqqa qodirman tog'lar toshini.
Hayhot ko'tarolmam kipriklaringdan,

Uzilgan bir qatra qayg'u yoshini.
Bu hayot seni menga berdi,
Senga qo'shib, shirin-shirin farzandlar berdi.
Ko'zingdan bir tomchi yosh yumalasa,

Tog'day yuragimni vayron qiladi,
Eh, vayron qiladi, vayron qiladi.
Kel, yulduzlar to'shalgan yo'ldan
Yetaklasin bizni muhabbat.

G'amlaringni chiqar ko'ngildan,
Shod kunlarni eslaylik faqat.
Sayr etaylik, kel birga, erkam,
Rozi ketsin bizdan umrbod.

Shodlik uchun yaralgan olam,
Sevmoq uchun berilgan hayot.
Bu hayot seni menga berdi,
Senga qo'shib, shirin-shirin farzandlar berdi.

Ko'zingdan bir tomchi yosh yumalasa,
Tog'day yuragimni vayron qiladi,
Eh, vayron qiladi, vayron qiladi. (Shuhrat Qayumov)

Bu Hayat

Tepeden bir küçük taş yuvarlansa,
Dağı devirecek gibi gürülde
Gözünden bir damla yaş yuvarlansa
Dağ gibi yüreğimi viran eder.

Bu hayat seni bana verdi,
Seninle birleştirip şirin şirin çocuklar verdi
Gözünden bir damla yaş yuvarlansa,
Dağ gibi yüreğimi viran eder.

Eh viran eder, viran eder.
Eğer göğsüm üzerine yıkılsa birdenbire,
Tutmaya gücüm yeter dağların taşına.
Ah... Ah... Dayanamam kirpiklerinden,

Kopan bir damla hüzün yaşına.
Bu hayat seni bana verdi,
Seninle birleştirip şirin şirin çocuklar verdi
Gözünden bir damla yaş yuvarlansa,

Dağ gibi yüreğimi viran eder.
Ah viran eder, viran eder.
Gel, yıldızlar döşenmiş yoldan
Alıp götürsün bizi muhabbet.

Gamlarını çıkar gönülden
Şad günlerini hatırlayalım sadece
Seyre delim, gel birlikte, bir tanem,
Razı olsun bizden ömür boyu.

Mutluluk için yaratılan âlem,
Sevmek için verilen hayat.
Bu hayat seni bana verdi,
Seninle birlikte tatlı tatlı çocuklar verdi

Gözünden bir damla yaş yuvarlansa,
Dağ gibi yüreğimi viran eder.
Ah viran eder, viran eder. (Shuhrat Qayumov)

Bu Hayat şarkısı, şairin ailesine adadığı bir şarkıdır. Şair, karısının gözünden bir damla gözyaşı düşse dağ gibi kalbinin viran olacağını anlatır. Güzel kalpli eşinin ve güzel çocuklarının Allah tarafından bir lütf olarak kendisine verildiğini söyler. Şair bu hayatın insanlara mutluluk için verildiğini belirtmiş ve insanların birbirini sevmesi konusunda bir çağrıda bulunmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÖZ VARLIĞI

Bir dilin sözcük varlığı denince, yalnızca, o dilin sözcüklerini değil, deyimlerin, kalıp sözlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütünü anlıyoruz (Aksan, 1996: 7). Bir dilin sözcük varlığı, o dilin tarihine geniş ölçüde ışık tutmakta, yüzyıllar boyunca ortaya çıkan ses, biçim, sözdizimi ve anlam değişikliklerini yansıtmakta, hangi dillerin etkisiyle, ne türden değişimlerin gerçekleştiğini göstermektedir (Aksan, 1996: 11).

Söz varlığı bir dilin servetidir. Yüzyıllar içinde dilin kendini işleye işleye kazandığı bu zenginlik çeşitli özellikteki sözlüklere ve örneklendirilmiş kaynaklara aktarılmadıkça, yaşayan nesiller ve sonradan gelecek dillerinin inceliklerini tanıyamazlar, sadece kendi dönemlerinin sınırlı anlatım imkânlarıyla yetinmek zorunda kalırlar (Ergüzel, 2007: 118). Bir dilin sözcük varlığı, aynı zamanda, anlatımı güçlü kılan birçok anlam olaylarının, söz sanatlarının yansıtıcısıdır. Örneğin ateşi içine kolay geçirmeyen, kolayca pişirmeyen bir kap için kullandığımız sağır tencere tamlaması bir yandan sağırın yeni bir anlam kazanmasına yol açan, öte yandan insan ve hayvanları niteleyen bir sıfatın nesnelere aktarılabilmesini gösteren bir deyim aktarmasının varlığını ortaya koymaktadır. Aynı durum, Türkçede olduğu gibi başka dillerde de görülen kör kuyu tamlamasında da ortaya çıkar (Aksan, 2006: 13).

Sözlükler, her dilin söz varlığının temel kaynaklarıdır. Bir dilin söz varlığı sözcükler, deyimler, terimler, atasözleri, kalıplaşmış sözler, mecazlar ve yan anlamlar gibi güçlü ve zengin bir kavram dünyasından oluşmaktadır. Söz varlığının niteliğinin zengin olması, dilin kullanım sürecinde ortaya çıkmaktadır. Kullanıldıkça dilde deyimler, mecazlar, yan anlamlar, argo, lehçe, ağız gibi öğeler ortaya çıkmaktadır. (Karadüz, 2009: 636). Dilin söz varlığı içinde yer alan birimler, o dili konuşan insanlar için duygusal bir anlama sahiptir. Sözcükler, deyimler, atasözleri milletlerin kültür ikliminin ortak sesleri olduğundan farklı söz varlığına yönelik hazırlanan her bir sözlüğün, soyut kültürün temel eseri olduğunu dikkate almak gerekir (Karadüz, 2009: 644).

1. ANNE VE KADINLA İLGİLİ SÖZ VARLIĞI

- alla (ällä):** Ninni
amma (ämmä): Hala
atirgul (ätirgülüm): Gul
ayol (äyäl): Kadın
aziz (äziz): Aziz
bardosh (bardâşim): Sabır
beg`ubor (begübârim): Saf
begoyim (begâyimsän): Bek Oyım
bemajol (bemäcäl): Dermansız
beminnat (beminnät): Karşılıksız
beozor (beâzârim): Zararsız
beshik (beşiging): Beşik
boq- (bâq): Bakmak
buvi (büving): Nene
chiroylik (çirâyligim): Güzellik
dil (dil): Gönül
duo (düâyingiz): Dua.
erkala- (erkäläsä): Şımartmak
etak (etägidän): Etek
go`zal (gözäl): Güzel
hamroh (hämrrâhi): Yoldaş
ilig' (iligimsän): Samimi
kokil (kâkil): Örgü
mehribon (mehribânim): Şefkatli
muqaddas (müqäddäs): Kutsal
ona (ânäng): Anne
pok (pâk): Pak
qalamqosh (qalämqoş): Güzel Kız
qayliq (qaylıq): Nişanlı
sadoqat (sädqat): Sadakat
shafqat (şäfqat): Şefkat
silä- (siläb): Okşamak

sirdosh (sirdâş): Sırdaş
sodiq (sâdıq): Vefalı
tabarruk (täbärrükdir): Mübarek.
tillo (tillâ): Altın.
tug'sang (tuğsäng): Doğurmak
vafo (väfâsi): Vefa
valida (vâlidängiz): Valide
yolg'izim (yâlgizim): Bir Tanem
zebo (zebâ): Güzel

2. DUYGULARLA İLGİLİ SÖZ VARLIĞI

abgor (äbgâr): Harap
ado bo'l- (ädâ bol-): Bitmek
ahvol (ähvâl): Hal
alam (älâm): Üzüntü
alamli (älâmlı): Elemlı
aql (aql): Akıl
armon (ärmân): Ukde
ayriliq (äyrılıqdä): Ayrılık
aziz (äziz): Sevgili
bardosh (bardâşim): Sabır
baxt (baxt): Baht
beg`ubor (begübârim): Saf
begumon (begümân): Şüphesiz
beozor (beâzârim): Mütevazi
beshafqat (beşâfqât): Acımasız
bevafo (bevâfâ): Vefasız
daho (dâhâ): Deha
dard (dârd): Dert
dardli (dârtli): Dertli
dardmand (dârdmând): Dertli
darmon (dârmân): Kuvvet
dil (dildän): Gönül

diydor (diydâr): Didar
e'zoz (ezâz): Değer
ezgulik (ezgûlik): Hayır
ezgulik (ezgûlik): İyilik
g`am (ġam): Gam
g`alat (ġalât): Acayip
gasht (gâşt): Neşe
gumon (gümân): Şüphe
hadik (hâdik): Korku
hajr (hâcrining): Ayrılık.
hasrat (hâsrâr): Hasret
hazil (hâzil): Şaka.
iftixor (iftixâr): Gurur
ilig' (iligimsân): Samimi
intizor (intizâr): Intizar
ishq (işqım): Sevgi
iymon (iymân): İyman
jilvagar (cilvâgâr): Cilveli
ko'ngil (köngil): Gönül
lol (lâl): Sessiz
ma'yus (mäyüs): Umutsuz
malol (mälâli): Melal
mazmunli (mäzmünli): Mantıklı
mehr (mehr): Şefkat
mehribon (mehribânim): Şefkatli
muhabbat (mühâbbât): Muhabbet
munqli (müngli): Hüzünlü
musaffo (müsâffâ): Berrak
nadomat (nâdâmât): Pişmanlık
nafrat (näfrât): Nefret
nafs (näfs): Hırs
noz (nâzläringni): Naz
o`ksi- (öksib) Üzilmek
o`ksin- (öksindi): Üzölmek

o'rtan- (örtänmäng): Yanmak
o'zligim (özligim): Benlik
or (ârdır): Namus
orzu (ârzülâr): İstek
oshiq (âşiq): Aşık
qadr (qadiringni): Değer
qahr (qahrni): Gazap
qalb (qalbim): Kalp
qayg`u (qayğu): Gam,
rahmat (râhmät): Teşekkür
sabr (säbri): Sabır.
sadoqat (sädqat): Sadakat
sarson (särsân): Avare
sev- (sevişidä): Sevmek
sevgi (sevgi): Aşk.
shayton (şäytân): Şeytan
shod (şâd): Hoşnut
sitam (sitäm): Eziyet
sodiq (sâdıq): Vefalı.
sof (sâf): Saf
soflik (sâfligü): Saflık
sog`in- (sâğıntirding): Özlemek
sog`inch (sâgınç): Özlem
tabarruk (täbärrükdir): Saygıdeğer
tashvish (täşvişi): Rahatsızlık
tilak (tilägim): İstek.
tug`yon (tuğyân): Duygulanma
uyal- (üyälmäy): Utanmak
vafo (väfâsi): Vefa
vafoli (väfâli): Sadık.
vahm (vähming): Korku
xush (xuş): Hoş
zulmat (zülmat): Karanlık

3. EVRENLE İLGİLİ SÖZ VARLIĞI

Maddi kültür içerisinde değerlendirilen sözler arasında dünya, hava olayları, gökyüzü, zaman gibi kavramlar da vardır. İnsanoğlunun söz dünyası içerisinde ilk yer edinecek kavramlar olarak da değerlendirebileceğimiz bu tür kavramların oluşumu algı ve ilişki kurma neticesinde daha da çeşitlenmiştir. Çeşitlenme süreci içerisinde bulunulan coğrafyanın, bitki örtüsünün yani daha geniş ifadesiyle fauna ve florasının etkisi söz varlığına yansiyacaktır (Özşahin, 2011: 10).

abadiy (äbädiy): Ebedi

adog' (ädâğı): Son.

afrosiyob (afràsiyâb): Efrasiyab.

afshon (äfşân): saçan

alloh (allâh): Allah

asr (äsrlär): Asır

asriy (äsriy): Yüzyıllık

azal (äzäl): Ezel

bahor (bahâr): Bahar

bo'ston (böstân): Yeşillik

bulut (bulut): Bulut

chaman (çämän): Çimen

chaqmoq (çaqmoq): Yıldırım.

daryo (däryâ): Nehir

davlat (däväti): devlet.

fasl (fäsli): Mevsim.

foni (fâniy): Geçici

hayot (häyât): Hayat.

jahon (jähân): Dünya.

jahongir (jähângir): Cihangir

kech (keç): Geç.

kecha-kunduz (keçä-kündüz): Gece Gündüz.

ko'hna (köhnä): Köhne

ko'klam (kökläm): Bahar

makon (mäkân): Mekân

malak (mälagim): Melek
maskan (mäskäni): Mesken
millat (milläti): Millet
mo`jiza (möcizä): Harika
nurafshon (nüräfşân): Parlak
odamzod (ädämzäd): İnsanoğlu
olam (äläm): Alem
qabr (qabri): Mezar
qadar (qadär): Kadar.
qiyomat (qiyämätgä): Mahşer Günü
qodir (qodirmän): Kadir
rabb (räbbim): Tanrı
rasul (räsül): resül
sahar (sähär): Seher
samo (sämägä): Gök.
shamol (şämäli): Rüzgar
shayton (şäytân): Şeytan
shom (şâm): Akşam
shu'la (şü'lä): Işık.
soya (sâyämğä): Gölge.
subhidam (sübhidämdän): Sabahlayın
suron (sürân): Gürültü
tangri (tängrim): Allah.
taqdir (taqdir): Kader
tarix (tärix): Tarih
to'le (tole): Kader
tun (tün): Gece.
tuproq (tüproq): Toprak
ummon (ümmängä): Deniz
umr (ümr): Ömür.
vaqt (vaqtim): Zaman
vatan (vätäni): Vatan
xudo (xudâ): Allah.
yarat- (yärätdi): Oluşturmak

yasa- (yäsä): Üretmek.
yulduz (yüldüz): Yıldız.
zamin (zamin): Yer
zulmat (zülmät): Karanlık

4. AKRABALIKLA İLGİLİ SÖZ VARLIĞI

aka (äkäng): Abi.
amaki (ämäki): Amca.
amma (ämmä): Hala.
beg (beking): Eş, Koca.
bobo (båbåm): Dede.
buvi (büving): Nene
farzand (färzändi): evlat
mehmon (mehmānim): Misafir
nasl (näsli): Soy
ona (ånäng): Anne
ota (ätäng): Baba
singil (singlim): Küçük Kız Kardeş.
uka (ukang): kardeş
ulfat (ülfät): Arkadaş.
xola (xoläng): Teyze.

5. İNSAN VÜCUDU İLE İLGİLİ SÖZ VARLIĞI

En eski dillerde dahi insanın kendi varlığını meydana getiren uzuvların adlandırmasını yaptığı bilinmektedir. Varlığını gösteren bu parçaların adlandırmasında çekirdek şekilleri ortaya koyduğu ve diğer bilgileri de kendi varlığı üzerinden adlandırdığı görülmüştür. Bu durum, insanın varlığı ile dünyayı adlandırmasından dolaydır. İnsan, kendi varlığı ve varlığını oluşturan bu parçaların benzer şekillerini görmesiyle, doğadaki unsurları anlamlandırmış ve insan-dış dünya (tabiat) ilişkisini dil ile gerçekleştirmiştir. Bu ilişki çerçevesinde insanın kendi vücudu ile ilgili söz varlığının önemi daha da iyi anlaşılmış olacaktır. Ayrıca yeni edinilen bilgilerin ortaya çıkması ile insanın bazı anlamlandırmaları, kendi varlığını oluşturan unsurlara yeni anlamlar ekleyerek teşkil etmesi, semantik zenginliğin hangi kaynak temelinde

oluşturduğunu da daha açık şekilde ortaya koyacaktır. Dikkat çekici olan bir başka nokta ise, insanın diğer adlandırmaları oluşturmasının temelinde insan vücudunu ifade eden sözlerin genellikle çekirdek söz olarak kullanılmasıdır (Özşahin, 2011: 196).

ajin (äcin): Kırışık.

bag`r (bağrim): Bağır.

bosh (bâş): Baş

jigar (cigärginäng): Karaciğer.

jola (cälä): Gözyaşı

kaft (käftidä): Avuç

kiprik (kiprigimni): Kirpik.

ko`ks (köksi): Göğüs

kulgich (külgiçidä): Gamze.

qalamqosh (qalämqoş): Güzel Kız.

qalb (qalbim): Kalp.

qo`l (qolingdä): El

qosh (qoşi): Kaş.

soch (sâç): Saç

tish (tiş): Diş.

tomir (tämiring): Damar

yurak (yürägidä): Yürek

SÖZLÜK

Sözlükler bir dilin söz varlığının yer aldığı, düşünce ve kültür birikiminin araçları olan temel eserlerdir. Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde "sözlük" sözcüğü şu ifadelerle tanımlanmaktadır: "Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser." (TDK, 2005, 1806).

abadiy (äbädiy): Ebedî, sonsuz.

abgor (äbgâr): Harap.

achchiq (ächçiq): Acı.

adash- (ädäşgän): Yanılmak.

ado bo'l- (ädâ bol-): Sona Ermek, bitmek.

adog' (ädâğı): Son.

afrosiyob (afrâsiyâb): Efrasiyab.

afshon (äfşân): Dağıtan, saçan, serpen.

afsus (äfsüs): Malesef, ne yazık ki.

ag'dar- (ağdäräymi): Yıkmaq, devirmek.

agar (ägär): Eğer.

ahvol (ähvâl): Durum, ahval, hal.

ajin (äcin): Buruşuk, kırışık.

ajral- (äcrälmäsdinkü): Ayrılmak.

aka (äkäng): Abi.

alam (äläm): Elem, üzüntü, teessür.

alamli (älämlî): Elemlî, acıklı, acılı.

albat (älbät): Elbette.

alda- (äldäb): Aldatmak.

alla (ällä): Ninni.

alloh (allâh): Allah.

alohida (älâhidä): Ayrı.

amaki (ämäki): Amca.

amir (ämîr): Başkan, reis, amir, baş.

amir (ämîr): Emir.

amma (ämmä): Hala.

ammo (ämmâ): Ama, Fakat.

andijon (ändicân): Özbekistanda bir il.

angla-(änglämäq): Anlamak

aql (aql): Akıl.

ardoqla- (ärdâğidä): Özenle iyi bakmaq, korumak, gözetmek,

armon (ärmân): Gerçekleşmeyen arzu, ukde.

art- (ärt) Silmek, arıtmak, temizlemek.

arzimas (ärzimäs): Değmez, küçük, önemsiz.

arzon (ärzân): Ucuz.

asal (äsäl): Bal.

askar (äskär): Asker.

asli (äsli): Nüşa, orjinal.

aslo (äslâ): Asla, hiç.

asr (äsrlär): Yüzyıl, asır.

asra- (äsramâq): Saklamak.

asriy (äsriy): Yüzyıllık, yüzyıllar süren.

asta (ästâ): Yavaş.

atal- (ätälgän): Ad vermek, adlandırmak.

atirgul (ätirgülüm): Gul.

attang (ättäng): Ne Yazık.

avlod (ävlâdidän): Kuşak, Nesil.

avval (ävväl): Önce.

axmoq (äxmâq): Ahmaq.

axtar- (äxtârän): Aramak.

ayla- (äylä): Eylemek, yapmak

aylan- (äylänär): Etirafında dönmek, devertmek, dolaşmak, gezmek

ayol (äyâl): Kadın.

ayriliq (äyriliqdä): Ayrılık, hicran, ayrılma

azal (äzäl): Ezel, eski zaman, ezelden.

azaldan (äzäldän): Ezelden.

aziz (äziz): Aziz, sevgili, kutsal, nadir, değerli, kıyametli.

azob (äzâb): Azap, işgence, eziyet

bag`rim (bağrim): Ciğer, bağır.

bahor (bahâr): Bahar.

bahrom (bahrâm): Özel isim.

balki (bälki): Belki, muhtemelen
banda (bändäsän): İnsan, insanoğlu.
barcha (bärçä): Hep, bütün
bardosh (bardâşim): Sabır.
bari (bări): Hep.
baribir (bäribir): Aynı, farksız.
barlos (bärläs): Özbek kabilelerinden birinin adı
bas (bäs): Yeter!
bashar (bäşär): Beşer, Insaoglu.
baxt (baxt): Baht, talih, şans, mutluluk.
baxt (baxt): Baht.
baxtiyor (baxtiyär): Bahtiyar, mutlu, mesut, bahtı açık.
baxtli (baxtli): Bahtlı, mutlu.
bayram (bäyräm): Bayram
bayron (bäyrân) Rus yazarı ismi
bechora (beçârä): Çaresiz, zavallı, fakir.
bedavo (bedavå): Çaresiz, tedavi edilemez, kötü, çirkin
bedavo (bedävå): Çaresiz, tedavi edilemez, tedavisi olmayan; kötü, çirkin;
beg (beging): Eş, koca.
beg`ubor (begübârim): Tozsuz, lekesiz, saf, tertemiz.
begona (begânä): Yabancı.
begoyim (begâyimsän): Bek oyım.
begumon (begümân): Şüphesiz, muhakkak, kuşkusuz.
bek (bek): Bey
bemajol (bemäcäl): Dermansız, güçsüz, halsiz, meçalsiz.
beminnat (beminnät): Karşılıksız, beklentisiz.
beozor (beâzârim): Zararsız, kendi hâline, uysal, mütevazi.
beparvo (bepärvå): Pervasız.
berkit- (berkitgän): Kapatmak, örtmek.
besh (beş): Beş
beshafqat (beşäfqät): Merhametsiz, acımasız, şefkatsiz, katı.
beshik (beşiging): Beşik.
bevafo (beväfå): Vefasız
bevafo (beväfå): Vefasız.

bil- (bil-) Bilmek
bilan (bilän): Ile
birdan (birdän): Direk, birdenbire.
birga (birgä): Birlikte.
birlan (birlän): Birlikte.
birov (biråv): Biri, birisi
biroz (biråz): Biraz; az; bir miktar, azıcık.
birvarakay (birväräkäy) Bir kerede, bir defada; aynı zamanda; birden, derhal.
bit- (bitdi): Bitmek, tamamlamak.
bitta (bittä): Tek, bir, bir tane, bir adet.
bitta (bittädirsän): Tek, bir tane
bo`y (boy): Boy
bo`z (boz): Bekar.
bo`zla- (bozlägänim): Üzölmek, üzülererek yüzün kırışması, kırılmak.
bo`lak (böläk): Parça.
bo`ldi (boldi): Oldu.
bo`ston (böstän): Yeşillik, tarla, bahçe.
bobo (båbåm): Dede.
bobur (båbür): Özel isim.
bodom (bådåmlär): Badem.
bog` (båğ): Bahçe
bog`la- (båğläb): Bağlamak.
bola (bålä): Çocuk
boq- (båq): Bakmak.
boq- (båqıb): Bakmak, gözden geçirmek; ilgilenmek.
bor (bår): Var.
bos- (båsämän): Basmak.
bos- (båsib): Baskmak.
bosh (båş): Baş, Kafa.
boshla- (båşläb): Başlamak.
botu (båtu): Moğolca özel isim.
boy (båy): Zengin, varlıklı.
boylik (båyligim): Zennginlik.
bu (bu): Şu, Bu

bugun (bugün): Bugün.
bukil- (bükilib): Bükülmek.
bulut (bulut): Bulut.
buncha (bunçä): Bu kadar.
butkul (bütkül): Tamamen, tüm.
butun (bütün): Tüm, tamamen.
buvi (büving): Nene, nine
buxoro (buxârâ): Özb il
buyuk (büyük): Büyük, ünlü
buz- (büzdilär): Bozmak.
chalpak (çälpäk): Alkış.
chaman (çämän): Çimen, çayıyır, yeşillik.
chaqir- (çaqır): Çağırmaq.
chaqmoq (çaqmoq): Yıldırım.
chaqna- (çaqnäb): Parlamak, ışıldamak.
charaqla- (çäraqläb): Parlamak.
charcha- (çärçädi): Yorulmak.
charog'on (çärägän): Parlak, aydınlık, aydın.
chashma (çäşmäsigä): Memba, kaynak, pınar.
chek- (çekkänimdä) Sürmek, yaşamak, çekmek
chekin- (çekinädi): Çekinmek, geri çekilmek, gerilemek.
chida- (çidägändim): Dayanmak. katlanmak, tahammül etmek.
chin (çin): Gerçek, doğru, sahi, hakiki,
chin (çin): Gerçek, doğru, sahi, hakiki.
chinakam (çinäkäim): Gerçek, hakiki, asıl, özgün.
chinor (çinarim): Çınar.
chiq- (çiq): Çıkmak.
chiroq (çiräging): Lamba, ampul.
chiroylik (çirâyiligim): Gözlellik.
cho`pon (çöpânlärgä): Çoban.
cho`qqi (çöqqidän): Zirve, tepe, uç, doruk.
cho`k- (çökämän): Boğulmak, batmak
cho`l (çölidä): çöl
chog` (çäg): Çağ, an, zaman.

chop- (çâpdim): Koşmak.
chora (çârâsi): Çare, çözüm.
chorbog` (çârbâğidâ): Kırsal bahçe, yazlık.
chorla- (çârläsäm): Çağırarak, davet etmek.
choylash- (çâyläşib): Birlikte çay içmek.
choyxona (çâyxânä): Çay ocağı, çayevi.
chunki (çünki): Çünkü
chuvosh (çüvâş): Türk halklarından biri.
daho (dâhâ) Deha, dahi.
dam (däm) Nefes, Soluk
daraxt (däräxt): Ağaç
dard (därd): Dert.
dardli (därtli): Dertli.
dardmand (därdmänd): Dertli.
darmon (därmän): güç, takat, derman, kuvvet. çare, ilaç, çözüm;
darvoza (därvâzäsin): Kapı, ana kapı.
daryo (däryâ): Nehir, ırmak; derya;
dast (däst): Birden, hemen, derhâl
dasta (dästä) Demet, deste; takım, gurup; salkım; tutam.
davlat (dävâti): devlet.
daydi (däydi): Serseri, derbeder, avare, başıboş;
de- (değän): Demek, söylemek.
dehqon (dehqon): Ziraatçı, tarımcı.
deraza (deräzädän): Pencere, cam
dil (dilni): Gönül, kalp, yürek.
diydor (diydâr): Didar, mülâkat, görüş; yüz, çehre
diyor (diyâr): Diyar, ülke, memleket; vatan, anayurt.
do'ppi (döpping): Doppı, işlemeli takke.
dod-faryod (dâd-färyäd): Feryat fegan.
dog` (dâğ): Leke
donishmand (dânişmänd): Bilgili, bilge; akıllı.
dor (dâr): İp, halat.
duo (düâyingiz): Dua.
e'tibor (etibâr): İtibar, dikkat, ilgi, özen.

e'zoz (ezâz): Saygı, değer.
eg- (egib): Eğmek.
ega (egâsi): Sahip.
egaman (egämän): Bağımsız, özgür.
egri (egrilärgä): Eğri.
ekan (ekän): İkan.
el (el): Halk.
elat (elät): Kabile, zümre, halk, ülke, diyar, memleket, yurt.
enasoy (enäsäy): Orhun Yazıları Bulunduğu Yer.
endi (endi): Şimdi.
eng (eng): En.
erkala- (erkäläsä): Şımartmak
erkin (erkin): Serbast.
ermak (ermäk): Eğlence.
eron (irân): İran.
erta (ertängi): Yarın, sabah.
ertaga (ertägä): Yarın, ertesi gün.
es- (esib): Esmek.
eshiging (eşigingdän): Kapı, eşik, giriş.
eshik (eşigini): Kapı.
eslat- (eslätäy): Hatırlatmak.
et- (etmäyin) Etmek.
etak (etägidän): Etek, giysinin belden aşağıda kalan bölümü
ez- (ezär): Ezmek.
ezgulik (ezgülik): İyilik, hayır, güzellik
faqat (faqat): Yalnız, sadece.
farg'ona (färgâna): Özbekistan'da bir şehir.
farzand (färzändi): Çocuk, evlat, yavru.
fasl (fäsli): Mevsim.
faxri (fäxri): Gurur, Onur, İftihar.
fazt (fäyz): Feyiz, bolluk, bereket, çekicilik, cazibe.
fido (fidâ): Feda
fig'on (figon): Figan, feryat, ağlayıp sızlama, bağırp çağırma, inleme
fil (fil): Fil.

foni (fâniy): Geçiçi.

g`aflat (ğafłät): Gaflet, gözden kaçırma; bilgisizlik, cehalet

g`am (ğam): Gam.

g`azal (ğazäl): Gazel.

g`iybat (ğiybät): Giybat, dedikodu.

g`alat (ğalät): Acayip, tuhaf, alışılmamış, olağandışı.

g`animat (ğanimätim): Fırsat, elverişli durum.

g`arib (ğarib): Yoksul, fakir.

g`ichirla- (ğičir-ğičir): Gıcırdamak.

g`isht (ğışt): Tuğla.

g`or (ğoridän): Mağara.

g`oyibdan (ğoyibdän): Beklenmedik yerden, arkadan, gizlice.

g`oz (ğâz): Kaz.

g`urur (ğurürim): Gurur, iftihar, övünç.

gado (ğädâ): Dilenci.

gap-so`z (ğäp-söz): Lakırdı, laf söz, dedikodu, söylenti.

garchi (ğärçi): Gerçi.

gasht (ğäşt): Neşe, zevk, sefa, haz.

gerday- (gerdäyib): Böbürlenmek, övünmek, mağrurlanmak, şişinmek

giryon (giryân): Gözü yaşlı, ağlamaklı, ağlayan, sızlanan.

go`shtxo`r (ğöştxörlägä): Etçil.

go`zal (gözäl): Güzel.

gohida (ğâhidä): Bazen, zaman zaman.

goho (ğâhâ): Bazen.

guldasta (güldästä): Buket.

gulla- (güllägäy): Çiçek açmak, çiçeklenmek, gelişmek, filizlenmek, güzelleşmek.

gumon (gümân): Şüphe, kuşku

gumroh (gümrah): Başboş, serseri, sahipsiz, aldanmış, azmış.

gunoh (günâhlär): Günah, ayıp, kabahat, suç.

hadik (hädik): Korku, endişe, evham.

hajr (häcrining): Ayrılık.

hali (häli): Daha.

hamma (hämmä) Hepsi.

hamon (hämân): Şimdiye kadar, hâlâ, hemen, anında.

hamroh (hämrråhi): Yol arkadaşı, yoldaş.
haqda (haqdä): Hakındä
haqsiz (haqsiz): Haksız.
harqalay (härqäläy): Herhalde.
hasrat (häsrär): Hasret.
hasta (hästä): Hasta.
hatto (hättä): Hatta.
hayda- (häydäyinmi): Sürmek, def etmek, kovmak, toprak sürmek.
hayhot (häyhât): Heyhat, ne yazık! eyvah!
hayit (häyit): Dini bayram, ramazan ve kurban bayramı.
hayot (häyât): Hayat.
hazil (häzil): Şaka.
hech (heç): Hiç
hech (heç): Hiç.
hid (hiding): Koku
hidla- (hidläb): Kokulamak.
hikoyatdir (hikâyätidir): Hikâye
hilpira- (hilpiräb): Çırpınmak, pır pır etmek, uçuşmak.
himmat (himmäti): Himmet, cömertlik, büyüklük, fedakârlık.
his (his): His
hislat (hisläti): Özellik, haraktir.
hiylagar (hiylägar): Hileci.
hol (håling): Hal
hur (hür): Özgür, bağımsız.
ibrat (ibrät): İbret, ders, uyarıcı sonuç; örnek, misal.
ichra (icrä): İçinden, içinde.
iftixor (iftixâr): İftihar, gurur, övünç;
ijozat (icâzät): İzin.
ikki (ikki): İki.
ildiz (ildizsiz): Kök, köken.
ilig' (iligimsän): İlk; samimi, içten, candan.
ilk (ilk): İlk.
iloj (ilâci): İlaç, deva, çare, çıkar yol, çözüm yolu, imkân, imkâniyet
iloj (neilâc): İlaç, deva, çare; çıkar yol

ilon (ilân): Yılan.

imkon (imkân): İmkân, olasılık, olanak, ihtimal; şans;

inon- (inânmä): İnanmak, Güvenmek.

intizor (intizâr): İntizar, bekleyen, sabırsızca bekleyen

ishq (ışqım): Aşk, sevgi.

istak (istâk): İstek, dilek, arzu, niyet.

itoat (itââtdâdir): İtaat, boyun eğme, teslim olma, tabi olma.

iymanib (iymänib): Çekinmek, utanmak.

iymon (iymân): İyman.

iz (izing): İz.

izla- (izlâb): Aramak, araştırmak.

izm (izmidä): Yönetim, idare, kumanda, emir.

jadval (jädväl): Cetvel, tablo

jahon (jähân): Cihan, dünya.

jahongir (jähångir): Cihangir, dünyanın büyük bir bölümünü ele geçiren, egemen olan.

janon (jänân): Janan.

jarangla- (cärängläydi): Ötmek, çınlamak, yankılanmak

javob (cävâbläridän): Cevap, yanıt, izin, müsaade, ruhsat.

jigar (cigärginäng): Karaciğer.

jilg`a (cilgälärsiz): Dağ kenarlarından akan küçük dere, yabani dere.

jilmay- (cilmäyib): Gülümsemek, yüzünü göstermek (*güneş ve ay için*).

jilo (cilâsi): Cila, perdah.

jilvagar (cilvägär): parlak, ışıltılı; işveli. cilveli, nazlı.

jim (cim): Sessizce, usulca, hareketsizce, sakince

jimgina (cimginäm): Sessizce, usulca, konuşmadan, suskun şekilde; barış içinde, sulhen, olaysız biçimde, barışçıl şekilde.

jola (cälä): Gözyaşı

jon (cân): Can, ruh, gönül; yürek, kalp.

jonajon (cänäcân): Sevgili, sevilen, habib, aziz, canan.

jonim (cänim): Canım.

joy (cây): Yer; mekân.

juda (cüdä): Çok

kaft (käftidä): Avuç, avuç içi, aya.

kaltak (kältäk): Sopa, çubuk, çomak; cop, dövme, pataklama, dayak atma.

kam (käm): Az, ufak, küçük, değersiz, bayağı, kıt.

kamalak (kämäläklärni): yay, gökkuşağı

kambag`al (känbägälning): Fakir.

kaptar (käptärgä): Güvercin, Kumru.

katta (kättä): Büyük, iri, koca, yaşça büyük, olgun, yetişkin, er kişi

kech (keç): Akşam, geç.

kech- (keçib): Geçmek, öbür tarafına geçmek, affetmek, vazgeçmek, feragat etmek.

kecha (keçä): Gece, dün.

kechagi (keçägidek): Dünkü, son geceki.

kecha-kunduz (keçä-kündüz): Gece gündüz.

kechir- (keçirälmäysän): Kusura bakmamak, mazur görmek, affetmek, bağışlamak, bahşetmek.

keksa (keksälär): İhtiyar, yaşlı, ileri yaşlı, yaşça büyük, yaşını başını almış.

kelar (kelär): Gelmek, varmak.

keng (keng): Geniş, bol; kapsamlı, yaygın, geniş ölçüde, genişçe, enli olarak.

kerak (keräğim): Gerek, zaruri, lazım.

keyin (keyin): Sonra.

kez- (kezärmän): Gezmek, dolaşmak,

kichik (kiçik): Küçük, ufak, minik.

kim (kim): (soru zamiri), Kim.

kimsa (kimsägä): Kimse.

kiprik (kiprigimni): Kirpik.

kir- (kirgändä): Girmek.

kiyik (kiyikdek): Geyik, karaca.

ko`k (kökdän): Gökyüzü, mavi.

ko`kar- (kökärgän): Bitmek, yeşillenmek, yeşermek

ko`p (köp): Çok.

ko`z (közigä): Göz.

ko`z (közingdän): Göz

ko`hna (köhnä): Eski, antika, köhne

ko`hna (köhnä): Eski, köhne.

ko`k (kök): Mavi.

ko`klam (kökläm): Bahar.

ko'klam (kökläm): İlkbahar.

ko'ks (köksi): Göğüs

ko'm- (kömdim): Gömmek, defnetmek

ko'n- (könişimgä): Razi olmak.

ko'ngil (köngil): Gönül.

ko'ragoniy (körägäniy): Mirza Ulubek'in lakabı.

kokil (kâkil): Örgü; kurdele.

kosa (käsäm): Kase, kap, çömlek.

koshona (kaşânäm): Saray, konak.

kul (kürgä): Kül

kul- (külsä): Gülmek.

kulcha (kölçä): Çörek.

kulfat (külfät): Külfet, talihsizlik, aksilik.

kulgich (külgıçidä): Gamze.

kulib-kulib (külib – külib): Güle güle.

kunda (kündä): her gün, günlük olarak.

kuy- (küyib): Yanmak, yanıp kül olmak.

kuy (küylär): Melodi, ezgi, nağme, ahenk.

kuyin- (küyinmä) Acı çekmek, pişmanlık duymak; acımak, kaygılanmak, mera etmek

kuyla- (küyläyverämän): Şarkı söylemek, terennüm etmek.

lek (lek): Lakin, ama, fakat.

lekin (läkin): Ama, lakin.

libos (libâsi): Elbise, giysi, kıyafet, giyecek.

lol (lâl): Dilsiz, dilini yutmuş, sessiz, suskun.

lolazor (lälâzarim): Lalezar.

ma'no (mänâ): Mahiyet, nitelik, öz; mana, anlam, içerik.

ma'qul (mäqül): Makul, akla uygun, uygun, münasip, elverişli.

ma'rifatu (mä'rifätü): Marifet, irfan, ilim, aydınlanma.

ma'sumlik (mäsumlik): Masumluk; namusluluk, erdemlilik, temizlik.

ma'yus (mäyüs): Meyus, umutsuz, hüznü, sıkıntılı, kederli, çaresiz.

madh (mädh): Meth, övme, övgü.

mahliyo (mähliyâ): Büyülenmiş, şaşırılmış.

majnun (mäcnünni): Mecnun, deli, divane.

makir (mäkrigä): Hile, kurnazlık, dalavere.

makon (mäkân): Mekân, yer, mesken.

malak (mälägim): Melek.

malham (mälhäm): Merhem, deva olan, derman olan herhangi bir şey

malik (mälik): Hakim, hükümdar, yöneten, erkek ismi.

malol (mäläli): Melal, usanç, sıkıntı.

malomat (mälämät): Yüzüne vurma, suçlama, ayıplama, kınama, sitem, serzeniş.

man (män): ben.

mana (mänä): İşte.

mangu (mängügä): Ebedî, sonsuz, bengi, daimî, kalıcı.

manzil (mänzil): Seferde, yol üzerinde durup dinlenen mekân, dinlenme tesisi, menzil; ikamet yeri, ikametgâh, yaşanılan yer, mekân

maqsad (mäqsäddä): Maksat, gaye, amaç, hedef.

mard (märd): Mert, cesur, yiğit, yürekli. 2) eli açık, cömert.

marjon (märcân): Mercan.

mash'al (mäşäl): Meşale, fener, yol gösterici, işaret kulesi.

maskan (mäskäni): Mesken, ev, konut, ikamet yeri.

masxaraboz (mäsxärbâz): Palyaço, soytarı.

mayli (mäyli): Pekala, oldu, kabul, peki, olur.

mazmun (mäzmüni): Mana, öz, içerik, kapsam, muhteva, konu, ana fikir, mevzu

mazmunli (mäzmünli): Mantıklı.

mehmon (mehmânim): Misafir, konuk

mehnat (mehnät): Emek, iş, çalışma.

mehr (mehr): Sevgi, şefkat.

mehr (mehr): Sevgi, şefkat.

mehribon (mehribânim): Şefkatli, sevecan

men (men): Ben.

meros (meräs): Miras, kalıt.

meva (mevä): Meyve.

millat (milläti): Millet, ulus.

ming (ming): Bin.

minnat (minnätli): Minnetli, şükran duyan, müteşekkik.

minora (minärälär): Minare, kule.

mo`jiza (möcizä): Harika, mucize, keramet.

mo`rt (mört): Narin, kırılğan, nahif; zayıf, kolay kırılır.

mo'min (möminginäm): Mümin, müslüman, mülayim, sessiz, sakin, erkek ismi.

muddat (müddät): Süre, müddet, zaman.

mudom (müdâm): Sürekli, devamlı, her zaman, daimî, ebedî.

muhabbat (mühäbbät): Sevgi, aşk, muhabbet

mukarram (mükkärrämmän): Mükerrerem, saygıdeğer, hürmetli, onurlu, izzetli. kız ismi.

mulk (mülkidä): Mülk, varlık, mal.

munqli (müngli): Mahzun, hüznü, üzgün, kahırlı, kederli.

muqaddas (müqäddäs): Mukaddes, kutsal, mübarek.

murg`ak (mürğäk) Zayıf, güçsüz, cılız, dayanıksız yeterince büyümeyen, yeni ortaya çıkan,

muruvvat (mürüvvät): Mürüvvet, insanlık, beşeriyet, insancılık.

musaffo (müsäffä): Temiz, saf, şeffaf, berrak, dupduru, apaçık

musofir (müsâfir): Misafir, konuk, davetli; seyyah, yad ellerde gezen.

musofir (müsâfirin): Seyyah, gezgin.

muz (müzdäy): Buz.

na'ra (närsigä): Bağırma, gürlleme, kükreme, feryat.

nadomat (nädamät): Pişmanlık, tövbe, nedamet.

nafrat (näfrät): Nefret.

nafs (näfs): Nefis, hırs, arzu, şehvet.

nahot (nähat): Ne gariptir ki, gerçekten mi? sahi mi?

nahot (nähat): Ne gariptir ki, gerçekten mi? sahi mi?

nari (näri): Öte, ileri, uzağa, uzak; sonra, daha sonra.

narsa (närsä): Şey, nesne, obje.

narvon (närvän): Merdiven.

narx (närx): Fiyat, ücret, bedel, paha, kıymet.

nasib (näсіб): Nasip, kısmet, alın yazısı.

nasl (näsl): Sülale, soy, şecere, hısım, nesep, familya; nesil, kuşak, soy; tür, cins.

navnihol (nävnihol): Fidan; genç, delikanlı.

navro`z (navrozdägi): Nevruz.

nayza (näzäsüdän): Nayza

nazar (näzär): Nazar, bakış.

necha (neçä): Ne kadar, kaç.

nechun (neçün): Neden, ne için.

nechun (neçün): Niçin, neden.
nega (negä): Niye? niçin? neden?
nega (negä): Niye? niçin? neden?
nigoh (nigähing): Bakış, nazar.
niqob (niqâb): Maske.
nishon (nişânigä): Nişan, belirti, iz, madalya.
nogahon (nâgähân): Aniden, ansızın, beklenmedik bir şekilde.
nohaq (nâhâq): Haksız, adaletsiz, adil olmayan, hukuka aykırı.
nokas (nâkäs): Rezil, ahlaksız, alçak, sefil, nakes.
nokas (nâkâslärni): Rezil, ahlaksız, alçak, sefil, nakes.
nola (nâlâm): İnleme, nale.
noli- (nâliyimän): Sızlanmak, yakınmak, söylenmek, derdini söylemek, şikayet etmek.
nolon (nâlân): Sızlanan, mızımız, ağlak.
nom (nâmi): Ad, isim; rütbe; unvan, san; adını duyurmak, ünlü olmak.
nomard (nâmärddän): Namert, alçak; korkak.
non (nâni): Ekmek.
novda (nâvdä): Sap, fidan gövdesi; filiz.
noz (nâzläringni): Naz, işve.
nozgul (nâzgülim): Nazgül
nur (nür): Işın; Işık, nur; ışım.
nurafshon (nüräfşân): Nur saçan, parlak, ışık saçan, ışıklı.
o`ksi- (öksib) Üzilmek.
o`l (qolingdä): El, kol.
o`la- (ölämän): Ölmek, gebermek.
o`n (ön): On
o`ng (öngidä): Gerçek, esaslı, asıl.
o`p- (öpäy): Öpmek.
o`q (öqdir): Ok, kurşun, mermi; eksen, mihver.
o`rgan- (örgängän): Öğrenmek; okumak. alışmak, huy edinmek.
o`s- (ösâr): Büyüme, boy atmak, gelişmek.
o`t- (ötdik): Geçmek, aşmak; keşim, yerini değiştirmek, taşınmak.
o`ttiz (öttiz): Otuz.
o`y (öyimgä): Düşünce, fikir, görüş, kanı.

o`yla- (öylä): Düşünmek, aklından geçirmek, tasavvur etmek; saymak, zannetmek, sanmak.

o`z (öz) Öz

o`z (özigä): Kendi.

o`zga (özgä): Başka, diğer.

o`zga (özgägä): Garip, tuhaf, diğer, başka, öbür, farklı, ayrı.

o`zi (özi): Zaten.

o`g`lon (öglän): Oğlan, delikanlı, genç; cesur.

o`ksin- (öksindi): Üzölmek, teessüf etmek.

o`rtan- (örtänmäng): Yanmak, acı çekmek.

o`t (öt): ateş, Alev; ot, bitki, çim; safra, öd.

o`tgan (ötgän): Geçen.

o`tin (ötin): Odun, çıra.

o`zimcha (özimçä): Kendimça

o`zligim (özligim): Benlik.

obro` (äbrö): Nüfuz; itibar, onur, ün, saygınlık.

ochil- (açılmäq): Açılmak.

ochilish- (açiliş): Açılış.

ochiq (açıq): Açık.

odam (ädäm): İnsan, adam.

odamzod (ädämzäd): Kişi, şahıs, şahsiyet, insan, insanoğlu, insan ırkı.

oddiy (äddiy): Mutat, alışılmış, sıradan, olağan, basit; tipik, karakteristik, özgün; gözterişsiz.

oftob (äftäbning): Güneş, güneş ışığı.

og`ush (oğuşlärdä): Kucak; koyun; göğüs.

og`ir (äğir): Ağır, zor, çetin, güç.

olam (äläm): Alem, kainat.

old (äldidä): Ön, nezd, huzur, cephe, önünde, öncesinde.

oldi (äldidä): İleri, gelişmiş, çağdaş, son model; en iyi, birincil kalite, en üstün.

olgunlaşmamış

olis (älislärdän): Uzak, ırak, mesafeli, uzun.

olov (äläv): Ateş; alev.

olti (älti): Altı.

omad (ämäd): Baht, talih; ilerleme.

omon ( m n): Sağ salim, zarar g rmemiŐ, incinmemiŐ, sağlam.

omonat ( m n t): Emanet, mevduat, depozito, teminat, eski, yillanmıŐ, harap, d k k, yıkık.

ona ( n ): Anne.

oq (oq): Beyaz, ak.

oqar- (oqar di): Ağarmak, beyazlaŐmak.

oqiz- ( qizdingk ): Akıtmak, d kmek.

oqsoch (oqs  ): Zengin aileler tarafından tutulup onlara hizmet eden kadın, hizmet i

or ( rdir): Ar, namus, haya.

orqa ( rqasid n): Arka, geri, sırt, art.

ort ( rt r): Y klemek, artmak,  oğalmak, aşmak.

ort ( rtimd n): Art, arka, geri.

ortda ( rtd ): Art, arka, geri.

orzu ( rz l r): Arzu, dilek, istek, temenni.

oshiq ( Őiq): AŞık, aşık olmuş, aŐka d Őm Ő

ostona ( st n si): EŞik, Giriş.

ota ( t ): Baba

ovoz ( v zim): Ses.

oyoq ( y gingg ): Bacak, ayak

oz ( z): Az

ozor ( z r): Azar, paylama.

padarkush (p d rk Őd n): Baba katili.

pana (p n ): Sığınak, barınak.

panoh (p n h): Koruma, himaye etme kudretine sahip olan kimse, hami

parvo (p rv ): Dikkat, itina,  zen, ilgi,  nem

paydo (p yd ): G r lebilir, bariz, aŐik r, g r n r

payt (p yt): Vakit, zaman, s re, lahza, an, esna.

peshona (peŐ n ngd n): Alın.

pichan (pi  n): Kuru ot, saman.

pinak (pin k): Uyuklama, uykulu olma, uyuŐukluk, uykuya meyilli olma

pinhon (pinh n): Sır, giz, gizem, mahrem, gizli, saklı,  rt l , gizlenmiŐ, nihan.

pok (p k): Pak,  ok temiz, lekesiz.

pokla- (p kl b): Arıtmak, temizlemek, arındırmak.

poklik (p klik): Temizlik, paklık; d zg nl k, d zenlilik.

pora (p r ): R şvet, parça, kısım, dilim; c z, bab

poy (p yingg ): Alt, ayakların altı.

poydevor (p ydev rg ): Temel, altyapı; taban.

poyla- (p yl ydi): Tetikte olmak, kulak kesilmek; pusuya yatmak, pusuda beklemek, beklemek, g zlemek, n bet tutmak, g zlemek, korumak.

poymol (p ym l): iğnemek, ezmek, basmak.

pul (p ldir): Para.

qabr (qabri): Mezar, kabir.

qabul (qabul): Kabul, onay, razı olma, alma; giriş izni.

qachon (qa n): Ne zaman.

qadar (qad r): Kadar.

qaddi (qaddi): Endam, boy pos.

qadr (qadiringni): Kadir, kıymet, meziyet; fiyat,  cret, değer.

qahr (qahrni):  fke, sinir, hiddet, hışım, gazap, hınç.

qahramon (qahr m n): Kahraman.

qalam (qal ml r): Kalem.

qalamqosh (qal mqoş): G zel kız.

qalb (qalb): G n l, y rek, kalp.

qalb (qalbim): Kalp.

qalbg  (qalbg ): G n l, y rek, kalp.

qalqon (qalqon): Kalkan, zırh, siper.

Qama- (qamaş di): Kapatmak, kuşatmak; tutuklamak, hapsedmek.

qanday (qand y): Nasıl.

qaniydi (qaniydi): Keşki, olsaydı.

qara- (qar ): Bakmak.

qarg'a- (qarg s m): Beddua etmek, lanet etmek, kargış etmek, s vmek, gaklamak.

qari- (qarib): Yaşlanmak, ihtiyarlamak, kocamak.

qaro (qar ): Kara, siyah.

qaror (qar rim): Karar; h k m, yargı.

qarshi (qarşi): Karşı.

qasida (qasid m): Kaside.

qatra (qatr ): Damla, katre.

qattiq (qattiq): Katı, sert; dayanıklı.

qayda (qayd ): Nerede?

qayg`u (qayǵu): Keder, hüzn, dert, gam, kaygı, sıkıntı.

qayga (qayǵä): Nereye.

qayliq (qaylıq): Nişanlı.

qayrama (qayrämä): Bilemek; Kışkırtmak.

qayt- (qayt): Dönmek, geri gelmek, inkâr etmek, reddetmek, sözünden dönmek.

qayta (qaytä): Tekrar, yeniden, yine.

qilmish (qılmişingä): Kötü bir hareket

qir (qırdän): Tepe; yayla.

qishloq (qışlâğim): Köy.

qisqa (qısqadir): Kısa.

qiyna- (qiynäb): Zorlaştırmak, güçleştirmek, rahatsızlık vermek, sıkıntıya sokmak; zulmetmek, eziyet etmek.

qiynoq (qiynoqläridän): Eziyet, işkence, zulüm, azap, ıstırap, cefa.

qiyomat (qiyämätgä): Kıyamet günü, mahşer günü.

qiyos (qiyâsi): Kıyas, mukayese, karşılaştırma.

qizg`aldoq (qızğaldoğım): Lale gülü.

qo`y- (qoymäs): Bırakmak

qo`y- (qoymä): Koymak, yerleştirmek, oturtmak.

qo`zg`al (qozğälär): Harekete geçmek, faaliyet göstermek.

qoch- (qoç): Kaçmak.

qodir (qâdir): Kudretli, kadir, muktedir, kabiliyetli.

qodir (qodirmän): Kudretli, kadir, muktedir, kabiliyetli.

qol- (qâläsiz): Kalmak.

qon (qon): Kan

qona- (qonäsä): Kanamak.

qon- (qonmägänim): Doymak, kanmak.

qondir- (qondirib): Tatmin etmek, karşılamak, memnun etmek, hoşnut etmek, doyurmak, kandırmak

qor (qor): Kar.

qorachig` (qoräçigı): Gözbebeği.

qorako`z (qoräköz): Kara gözlü.

qosh (qoşi): Kaş.

qovur- (qovürdilär): Kızartmak, kavurmak.

quch- (qüçgayman): Kucaklamak, kucağına almak.

quchoq (quçoğidä): Kucak.

qul (qul): Köle, Kul, esir, cariye.

qula- (quläsä): Düşmek, devrilmek, yıkılmak, mahvolmak, tahrip olmak, yok olmak.

quloch (qulâç): kulaç

qunduz (qundüz): Kunduz.

qur- (quräy): İnşa etmek, kurmak, oluşturmak, imar etmek.

quri- (kürüydü): Kurumak.

qutqar (qutqar): Kurtarmak, serbest bırakmak.

Quvna- (quvnäb): Sevinmek, mutlu olmak, hazzetmek, keyiflenmek.

quvon- (quvânämän): Eğlenmek, neşelenmek, tadını çıkarmak; memnun olmak.

quyosh (quyâşim): Güneş.

quyun (quyun): Hortum, kasırğa.

rabb (räbbim): Tanrı.

rahmat (rähmät): Teşekkür, şükran, minnet.

rang (ränging): Renk, boya, kumaş boyası.

rangli (rängli): Renkli; renk; boya; boyalı.

raqam (raqamlär): Rakam, sayı, numara.

raso (räsä): Tok, tam, dolu, dolgun, doymuş, bütün, eksiksiz.

rasul (räsül): resül.

ravo (rävä): Olurlu, caiz, hoş görülebilir, izin verilebilir, uygun

riyo (riyâsi): Riya, ikiyüzlülük; aldatma,

rizo (rizä): Rıza, onay, tasdik, izin.

ro`mol (römâli): Şal, eşarp, baş örtüsü.

ro`y (röy): Yüzey, yüz.

ro`zg`or (rözg`or): Ev geçimi; aile geçimi; ev eşyaları; eve ait her şey.

roppa-rosa (räppä-räsä): Tam.

rostdan (rästdän): Gerçekten, sahiden, harbiden, hakikaten.

rozi (räzi): Razi, memnun, hoşnut, tatmin olmuş.

ruh (rühi): Ruh; yüreklilik, cesaret, mertlik.

sabab (säbäb): Sebep, neden, dürtü.

sabr (säbri): Sabır.

sachra- (säçrâgän): Sıçramak.

sadoqat (sädqat): Sadakat, vefakârlık,

safo (säfâsi): Sefa, keyif, memnuniyet, tatmin, hoşnutluk.

sahar (sähar): Şafak, seher, tan.

sahro (sährägä): Sahra, çöl.
sakınmak, şımartmak, hürmet etmek.

sakra- (säkrägän): Sıçramak, zıplamak, sekmek, yaylanmak, atlamak, atılmak.

sal (sä): Biraz, birazcık, azıcık, bir parça, az oranda

salom (sälam): Selam; merhaba, ne var ne yok?

saltanat (sältänätin): Sultanlık, saltanat.

samo (sämägä): Sema, gök.

san'at (sänäti): Sanat, yaratıcılık.

sana- (säna): Saymak, birer birer saymak, hesaplamak.

sanam (sänämlär): Güzel, cilveli kız, cazibeli kız.

sanch- (säñçildi): Saplamak, sokmak, batırmak.

saqlam- (säqlämä): Saklamak, korumak, muhafaza etmek.

saraton (säratändä): Yaz mevsimi, yazın en sıcak günü.

sarhad (särhädidändür): Hat, sınır.

sarob (säräbgä): Serap; rüya, ılgım.

sarson (särsän): Avare, baştan çıkmış.

savob (säváb): Sevap.

savol (sävålimdä): Soru.

sayr (säyr): Gezi.

sehr (sehr): Sihir, büyü.

sel (sellär): Sel, sağanak, şiddetli yağmur.

sen (sen): Sen.

sensiz (sensiz): Sensiz.

sev- (sevişidä): Sevmek.

sev- (sevmäydi): Sevmek, beğenmek.

sevgi (sevgi): Sevgi, Aşk.

sez- (sezämän): Fark sezme hissetmek etmek.

sez- (sezmäy): Sezmek, duymak, hissetmek

shabnam (şäbnämni): Şebnem, çiy.

shafqat (şäfqat): Şefkat, acıma, merhamet, insaf.

sham (şäm): Mum, kandil.

shamol (şämåli): Rüzgar, yel, esinti.

sharobini (şäråbini): Şarap

shayton (şäytân): Şeytan, iblis, kurnaz, sinsi.
shayton (şäytân): Şeytan, iblis.
she'r (şe'rim): Şiir, manzume.
she'riyat (şeriyät): Nazm.
sherali (şerali): Kişi adı.
shirin (şirin): Tatlı, şekerli, lezzetli, nefis, şirin
shirin-shirin (şirin-şirin): Tatlı, şekerli, lezzetli.
shivir (şiviring): Fısıltı, hışırtı.
sho`rlik (şörlük): Biçare, zavallı.
sho`xlik (şöxlükleri): Yaramazlık, haylazlık.
shod (şâd): Memnun, sevinçli, hoşnut.
shoda (şâdäsüdä): Kolye.
shodon (şâdân): Mutlu, memnun, sevinçli, neşeli.
shoh (şâhmisân): Padişah, şah.
shoir (şâirmän): Şair, ozan.
shom (şâm): Akşam, akşam namazı.
Shosh- (şoşib): Acele etmek, çabuk olmak, telaşlanmak.
shovulla- (şävülläymän): Gürlemek, guruldamak.
shox (şâxläri): Dal, kol, brans.
shu (şu): Bu, O.
shu'la (şü'lä): Nur, ışık.
shubhalan- (şübhälänmä): Kuşkulanmak, şüphe etmek, şüphelenmek.
shuhrat (şührät): Şöhret, ün, nam, şan.
shukr (şükür): Şükür.
Shul (şul): Şu, bu.
Shunday (şundäy): Şöyle, şu şekilde, böyle.
sig` - (sıgmäy): Sıgmak, kavramak.
sila- (siläb): Okşamak, sıvazlamak, ovmak, ovalamak.
sing- (singib): Sinmek, kökleşmek.
singari (singäri): Gibi.
singil (singlim): Kız kardeş, küçük kız kardeş.
sirdosh (sirdaş): Sırdaş, mahrem.
sirli (sirli): Gizli, saklı.
sitam (sitäm): Eziyet; usandırma.

siyla- (siylägän): Mükafat vermek, iyi davranmak
siyoh (siyâh): Mürekkep, siyah.
Siz (siz): Çoğul şahıs zamiri
so`l- (sölib): Solmak.
so`qmoq (soqmâğidä): Patika yol, keçi yolu.
so`ra- (sörägän): Sormak, rica etmek.
so`z (sözi): Söz.
so`n- (söndi): Sönmek; sönükleşmek ölmek, kararmak; solmak
so`ng (song): Son, sonra.
so`yla- (söyläsin): Söylemek, konuşmak.
soat (säätigä): Saat.
soch (sâç): Saç
soch- (sâçib): Saçmak, serpmek, dağıtmak.
sochil- (sâçilmoq): Saçılmak, dağılmak.
sodda (sâddä): Basit, sade, yalın, sıradan.
sodiq (sâdıq): Sadık, vefalı.
sof (sâf): Temiz, saf, şeffaf.
soflik (sâfligü): Saflık, temizlik.
sog`in- (sâğındim): Özlemek.
sog`inch (sâğınç): Özlem, hasret.
sog` (sâğ): Sağlıklı, sağlam, sağ.
sohibqiron (sâhibqırân): Güçlü ve üstün hükümdar.
sokin (sâkin): Sakin, sessiz, sessizce; sakince, yavaşça.
sol- (sâldi): Koymak, yerleştirmek.
somon (sâmân): Saman.
soni (sâni): Farabi'nin lakabı.
sot- (sâtgändä): Satmak, pazarlamak.
sovur- (sâvurdilär): Savurmak, sallamak, dağıtmak, saçmak.
soy (sâyginä): Derecik, nehircik.
soya (sâyädägi): Gölge.
soyadagi (sâyädägi): Gölgedeki
soz (sâz): İyi, güzel, muhteşem.
subhidam (sübhidämdän): Sabahlayın, sabah erken.
suhbat (sühbät): Sohbet, konuşma.

sulton (sultân): Sultan.

Sumalak (sümäläklärni): Sumalak (buğdaydan yapılan yöresel bahar tatlısı).

sur- (sürmägänim): Görmek, yaşamak.

sur- (sürmäk): Sürmek, itmek, ilerletmek.

surat (sürät): Resim, görüntü; desen.

suron (sürân): Gürültü, çığlık.

surt- (sürtär): Sürtmek, sürmek, bulaştırmak.

surxon (sürxân): Özbekistan'da yer adı.

sut (süt): Süt

suv (suv): Su.

suy- (süygän): Sevmek, okşamak.

suya- (süyäsän): Dayamak, yaslamak, desteklemek.

suyan- (süyänäy): Yaslanmak.

suykal- (süykälgim): Sırnaşmak, Yalakalık Yapmak.

suyukli (süyükli): Sevimli.

ta'magir (tä'mägirni): Çıkarıcı.

ta'zim (tä'zim): Saygı, tazim.

tabarruk (täbärrükdir): Saygıdeğer, mübarek.

tag (tägi): Dip, alt.

tahmin etmek

takror-takror (täkrâr – täkrâr): Tekrar tekrar.

tala- (täläy): Çalmak; yağmalamak.

talpin- (tälpinib): Çırpınmak, uzanmak, elini uzatmak; çok istemek.

tan (tändir): Vücut, beden.

tangri (tängridän): Tanrı.

tangri (tängrim): Tanrı, allah.

tanho (tänhâ): Yalnız, tek, تنها.

tani- (tänimäsäng): Tanımak.

tanish (täniş): Tanıdık, arkadaş.

tanla- (tänlägän): Seçmek.

tanti (tänti): Nazik, yardımsever; şımarık.

taqdir (taqdir): Kader, kısmet; kıymet, gelecek

taraf (täräfäy): Taraf, yön, memleket.

taratgay (täratgäy): Yaymak, dağıtmak, saçmak.

tarix (tärix): Tarih.

tarovat (tärvät): Tazelik.

tarqat- (tärqatyäpti): Dağıtmak, uzaklaştırmak. yaymak.

tartib (tärtib): Düzen.

tashla- (täshläb): Bırakmak, atmak, savurmak.

tashna (täshnä): Susamış, muhtaç.

tashvish (täshvişi): Endişe, kaygı, karışıklık, rahatsızlık.

tavba (tävbäng): Töbe

taxt (taxti): Taht.

tayoq (täyâq): Sopa, çubuk, değnek, asa.

tayyor (täyyâr): Hazır, tamam.

tebra- (tebrätär): Sallamak, sallandırmak.

tebran- (tebränär): Sallanmak, silkelenmek.

teg- (tegmägän): Dokunmak, erişmek, evlenmek (kadın için).

temur (temur): Emir Timur.

teng (teng): Eşit, denk.

tengdosh (tengdâş): Yaşıt, çağdaş.

teplib (teplib): Tepmek, tekmelemek, yoğurmak.

ter- (terib): Toplamak, derlemek.

teshik (beşigini): Beşik.

tig` (tığ): Uç, silah, kenar.

tik- (tikämän): Dikmek, dikiş yapmak.

tikan (tikänläri): Diken.

til (til): Dil.

tila- (tilär): Dilemek, istemek.

tilak (tilägin): Dilek, arzu, istek.

tilak (tilägin): Dilek, arzu, istek.

tillo (tillâ): Altın.

tin- (tinär): Sakinleşmek.

tinch (tinç): Sessiz, sakin, huzurlu.

tingla- (tinglä): Dinlemek, kulak vermek.

tirgak (tirgäk): Dayanak, destek, direk.

tirik (tirik): Diri, canlı.

tiril- (tirildim): Dirilmek, canlanmak.

tish (tiş): Diş.
titra- (titrädim): Titremek.
titroq (titrâq): Titrek, titreşim.
tiyra (tiyrä): Koyu, kara.
tiz (tiz): Diz.
to`k- (tökib): Dökmek, akıtmak.
to`la (tölä): Dolu, tam, eksiksiz; şişman, iri.
to`qdir (töqdir): Tok, memnun; hoşnut.
to`sha- (töşälgän): Salmak.
to`y- (töydi): Doymak
to`y (töylärdägi): Dügün.
to`le (tole): Kader.
to`lg'on- (tölgönär): Kıvrınmak.
to`qson (töqsân): Doksan.
to`tiyo (tötiyâ): Göze surmek.
to`zit- (tözib): Kirletmek
tobora (tâbârä): Git gide, günden güne.
tobut (tâbüüt): Tabut.
tog`a (toğang): Dayı.
tog' (toğ): Dağ.
tol- (tâlgän): Yorulmak.
tola (täläsi): İplik, lif, elyaf.
tomchi (tâmçi): Damla.
tomir (tâmiring): Sinir, damar
tomosha (tâmâşä): Performans, Oyun, Gösteri.
ton- (tânmgänim): Reddetmek, inkâr etmek.
tong (tâng): Tan, şafak.
top- (tâpärmän): Bulmak; keşfetmek; kazanmak ortaya koymak, çıkarmak
topin- (tâpingän): Sığınmak, tapmak, ibadet etmek.
toqiga (toqigä): Tuhaf, garip, düzensiz; yalnız, tek; tek sayı.
tor (târ): Dar.
tor (târ): Sıkışık, dar.
tortqila- (târtqläb): Çekmek.
tosh (tâş): Taş.

tosh (tâş): Taş.
toshoyna (tâşaynäng): Taşayna
tot- (tâtgänim): Tatmak; tadına bakmak.
totli (tâtli) Tatlı.
tub (tübi): Dip, temel, esas.
tug'- (tuğsäng): Doğurmak.
tug'yon (tuğyân): Duygulanma, telaş.
tugab-bitmas: (tügäb-bitmä): Tükenmez, bitmez.
tugat- (tügätdim): Bitirmek, tamamlamak.
tuhmat (tühmät): İftira.
tun (tün): Gece.
tuproq (tüproq): Toprak, yer.
tur- (tür): Kalkmak.
turkey (türkey): Türk.
tush (tüslär): Ruya.
tuya (tüyä): Deve.
tuyg'u (tuygülarimni): Duygu, his.
tuz- (tüz): düzenlemek; Oluşturmak, kurmak.
tuzal- (tüzälmäs): İyileşmek.
uch- (uçgäymän): Uçmak, fırlamak.
uch (üçidä): Uc
uchrash- (üçräşmädik): Buluşmak.
uchun (üçün): İçin.
uka (ukang): kardeş
ulash- (üläşmdim): Dağıtmak, vermek, paylaşmak, saçmak.
ulfat (ülfät): Ahbap, yoldaş, arkadaş.
ulg`ay- (ülgayibsän-kü): Büyüme; gelişme, yetişme.
ulgur- (ülgürmägänim): Yetişme, vakit bulma.
ulug` (ülüğ): Ulu, büyük.
ulug`vor (ülüğvâr): Muhteşem, görkemli, muazzam, muazzam, tantanalı; yüce, ulu.
ulug' (ülüğimsän): Ulu, büyük.
ummon (ümmängä): Deniz
umr (ümr): Ömür.
umrbod (ümrbäd): Ömür boyu, müebbet.

umuman (ümümän): Genel olarak.
un- (ünmäydi): Büyüme, yükselmek.
unit- (ünitgin): Unutmak.
unut- (ünüt): Unutmak.
ur- (ürdi): Vurmak, dövmek.
urdi (ürdi): Vurmak, dövmek.
urin- (ürinmä): Çabalamak; kalkışmak.
urug' (ürüg): Tohum; meni, döl, kabile, kavim.
ushbu (üşbü): Bu, işbu.
ushoqdayin (uşâqdäyin): Ekmek kırıntısı.
uxlasam (uxläsäm): Uyumak.
uyal- (üyälmäy): Utanmak, mahcup olmak.
uyg'ur (üyğur): Uygur.
uyqu (üyqudä): Uyku.
uzat- (üzät): Uzatmak.
uzoq (üzäk): Uzak.
uzra (üzrä): Üzere, üzerinde, üzerine.
vafo (väfä): Vefa, sadakat.
vafoli (väfäli): Vefalı, sadık.
vahm (vähming): Panik, korku, endişe.
vaqt (vaqtim): Vakit, zaman, müddet.
varrak (värräk): Uçurtma.
vasl (väsl): Birleşme, visal.
vatan (vätän): Ülke, vatan, yurt, memleket.
vaxshiy (växşiy): Vahşi, yabani
vayron (väyrän): Harap, yıkılmış; berbat.
vidolash- (vidäläşmäy): Vedalaşmak.
visol (visäl): Kavuşma, Visal.
valida (vâlidängiz): Anne, valide.
xabar (xabär): Haber; bilgi.
xalos (xalâsdür): Özgürlük, serbestlik, serbest kalma, kurtulma, muaf tutulma.
xandon (xandän): Gülen.
xat (xati): Mektup.
xayol (xayäl): Düş, hayal, fikir.

xayr (xayr): Elveda, güle güle, hoşça kal.
xazon (xazân): Yaprak dökümü.
xitoy (xıtây): Çin.
xiyonat (xıyânät): İhanet, hıyanet; hainlik.
xiyonatni (xiyânätni): İhanet, hıyanet; hainlik.
xo'rla- (xörläb): Rezil etmek, küçük düşürmek, aşağılamak.
xohla- (xohlägän): İstemek, arzu etmek.
xokisor (xâkisâr): mutavazi
xola (xoläng): Teyze.
xona (xonälärin): Oda.
xor (xor): Hor, Mazlum.
xos (xosdür): Has, özgün, özel.
xotira (xotirä): Hatıra, hafıza.
xotirjam (xotircämmän): Sakin, serinkanlı.
xudo (xudâ): Tanrı, allah.
xumo (xumâymän): Kuşun bir türü.
xush (xuş): Hoş, iyi.
yagona (yägänä): Tek, yalnız
yagona (yägänä): Tek, yalnız.
yakun (yäkün): Toplam, bütün; sonuç, son.
yana (yänä): Yine, tekrar, yeniden, sonraki; henüz, hâlâ.
yana (yänä): Yine, tekrar, yeniden, sonraki; henüz, hâlâ.
yana (yänä): Yine.
yanch- (yänçildi): Harman dövmek, ezmek, çiğnemek.
yanga (yängäng): Yenge.
yangra- (yängrägäy): Yüksek sesle çalmak.
yaproq (yäproq): Yaprak.
yaqin (yaqın): Yakın.
yara (yäräsi): Yara, ülser.
yarasha (yäräşä): Göre.
yarat- (yärätidi): Oluşturmak, yaratmak, meydana getirmek.
yasa- (yäsä): Yapmak; elde etmek; üretmek.
yashir- (yäşirgändä): Gizlemek, saklamak.
yashna- (yäšnäb): Güzelleşmek, gelişmek; çiçeklenmek.

yashna- (yāšnägäy): Güzelleşmek, gelişmek; çiçeklenmek.

ye- (yeydi): Yemek.

yel (yel): Yel.

yel (yelgä): Yel, rüzgar; esinti.

yetakla- (yetäkläsin): Öncülük etmek, başı olmak.

yetim (yetimmäsän): Yetim, öksüz.

yig'- (yiğaymi): Toplamak, biriktirmek, yığmak, toparlamak, bir kenarda tutmak.

yiqil- (yıqıldim): Düşmek; yıkılmak; çökmek.

yo (yâ): Yada

yo (yâ): Yada.

yo`l (yöl): Yol.

yo`qchilik (yöqçilik): Fakirlik, yoksulluk; yokluk, yetersizlik; muhtaçlık.

yo`l (yollärimdän): Yol.

yo`qla- (yöqlab): Ziyaret etmek, uğramak.

yod (yâdimdä): Hafıza, hatıra; yâd.

yog`du (yoğdüläri): Işın, ışık.

yog'- (yâğdi): Yağmak.

yolg`on (yâğon): Yalan.

yolg`iz (yâlgiz): Sadece, ancak; tek başına, yalnız, tek.

yolg`iz (yâlgiz): Yalnız.

yolg`izim (yâlgizim): Bir tanem.

yolvor- (yâlväräy): Yalvarmak, rica etmek.

yolvor- (yâlvärdim): Yalvarmak, rica etmek.

yomon (yâmân): Kötü, fena.

yon- (yânär): Yanmak, tutuşmak, alev almak.

yon- (yändirib): Yanmak, tutuşmak, alev almak.

yoniq (yâniq): Yanan, ateşli; açık (elektrik).

yor- (yäräymi): Yarmak, iki bölmek.

yoritmoq (yâritmoq): Aydınlatmak, ışıklandırmak; açıklamak.

yorug' (yâruğ): Parlak.

yosh (yâşim): Yaş.

yoshla- (yâşläb): Gözyaşı dökmek.

yoshlik (yâşlik): Gençlik.

yoshlik (yâşlik): Gençlik.

yot- (yâtârlär): Yatmak.
yot- (yâtib): Yatmak.
yuksal- (yüksälädi): Yükselmek, ilerlemek, gelişmek.
yul- (yülmäydi): yolmak, çizmek.
yulduz (yüldüz): Yıldız.
yumala- (yümäläsä): Yuvarlanmak, dürünmek.
yupat- (yüpätding): Teselli etmek, avutmak, teskin etmek.
yur- (yür-): Yürümek
yur- (yür): Yürümek, dolaşmak, hareket etmek, çalışmak (makina).
yurak (yürägidä) Yürek, kalp.
yuraq (yürägimning): Kalp, yürek.
yurt (yürtidän): Anayurt, vatan, memleket.
yut- (yütän): Yutmak, emmek, kazanmak, yenmek.
zabon (zäbänlärim): Dil, lisan.
zahar (zähriyä): Zehir, ağrı.
zahm (zähming): Zahmet.
zamin (zamin): Zemin, yer, kara; temel, esas.
zamon (zämân): Zaman, vakit; an; dönem, devir.
zar (zär): Altın; zenginlik, para.
zargar (zärgär): Kuyumcu.
zarrin (zärrin): Yaldızlı, altın yaldızlı, altın.
zavol (zävâl): Düşüş, çöküş, batma, yıkım.
zebo (zebâ): Güzel, hoş.
zil (zil): Zil.
zimiston (zimiständä): Karanlık; kış.
ziyo (ziyâ): Işık, nur, parlaklık, aydınlık; zihin.
zor (zâr): Hıçkırma hıçkırma, sitemle; yalvarırcasına.
zot (zâting): Zat; soy, kavim; nesil.
zulmat (zülmät): Karanlık; kasvet; cehalet, bilgisizlik.
zulmat (zülmätgä): Karanlık; kasvet; cehalet, bilgisizlik.

SONUÇ

Kültürel kimliğin yaratılması ve aktarılmasında kuşkusuz en önemli rol dile aittir. Dil marifetiyle toplumlar kültürel kimliklerini inşa eder ve en nadide eserlerle bu kimliği gelecek nesillere taşırlar. Edebi yaratmalarda bu bağlamda sadece estetik algılar değil, aynı zamanda kültürel birikim de bulunmaktadır. Toplumların yaşam şekli, hayatı algılayış biçimleri, hayatı kolaylaştırmak için icat ettikleri maddi unsurlar dil sayesinde ve özellikle de işlenmiş dil sayesinde yaşınır. Biz de bu noktadan hareketle tezimizi Özbek halk şarkılarındaki söz varlığı üzerine hazırladık.

Bu tez için <https://uz.lyricsus.com/artists/a/> adresinden aldığımız 48 adet Özbek Türkçesine ait şarkı seçilmiştir. Bu şarkıların Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi sözlüğü hazırlanmış ve sözlükte kelimelerin transkripsiyonları da verilmiştir. Aynı zamanda bu şarkılar Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Bu çalışmada Özbek dili, Özbek kültürü ve Özbek edebiyatının Anadolu sahası Türk dili, Türk kültürü ve Türk edebiyatı ile mukayesesi şarkı konu başlığı üzerinden yapılarak verilmiştir. 48 adet Özbek şarkısının konularına göre gruplandırılması yapılmakla birlikte söz varlığı açısından incelenmesi de yapılarak şarkılarda bulunan 987 ayrı sözün 222'sinin isim türünde sözler olduğu tespit edilmiştir. Bu sözler anlamlarına göre beş ana başlığa ayrılmıştır. Bu tezdeki Özbek şarkılarının söz varlığının incelenmesiyle varılan sonuçlar şöyledir:

1. Anne ve kadın ile ilgili 40.
2. Duygu ile ilgili 88.
3. Evren ile ilgili 62.
4. Akrabalık ile ilgili 15.
5. İnsan vücudu ile ilgili 17 tane söz tespit edilmiştir.

Seçmiş olduğumuz şarkı metinlerine anlam ve içerik yönünden bakarsak, bugünkü Özbek şarkıcılık sanatında hangi konuların popüler olduğunu görebiliyoruz. Anne, aşk, dünya, ukde, vatan konuları çağdaş Özbek şarkıcılık sanatının en yaygınları olduğu bu tezde kanıtlanmıştır. Anne konusundaki şarkı metinlerinde annelerin mukaddes zat oldukları, onlara özen göstermemizin, korumamızın ne kadar önemli olduğu ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Annelerin de kendi evlatlarına olan sevgisinin çok güzel tarzda şarkı metinlerine yansıdığını görebiliriz. Anne konulu 8, dünya konulu 7, ukde konulu 9, ana vatan (toprak) konulu 6, aşk konulu 18 tane şarkı metinleri anlam yönünden incelenmiştir.

Anne konusuna sahip şarkı metinlerinde esas olarak annelerin evladına olan sevgisi anlatılır. Bu konumuzdaki şarkılar okura “anne”yi, annenin evladı için ettiği duasının, Allah’tan evladı için istediklerinin kabul edildiğini anlatır. Edebiyat yönünden bakarsak bazı şarkı metinlerinde telmih sanatının kullanıldığını da görebiliyoruz. Mesela “Anamın Duası” adlı şiirde tarihî ve önemli şahıslar dile getirilir:

1. Süleyman
2. Cemşid
3. Hatamtay
4. Huma

Vatan konusuna sahip şarkı metinlerinde vatanseverlik gayesi ileri sürülmeye çalışılmıştır. Bu konudaki şarkılarda cedidçilik ruhunun da var olduğu ortaya çıkar. Çünkü şarkılar dinleyiciye artık uyanma zamanı olduğunu, artık gelişme zamanının geldiğini, vatan için bir şeyler yapılmasının gerektiğini söyler. Bağımsızlıktan önce yazılan şarkı metinlerinde üzeri örtülü cümlelerden de kullanılmıştır:

“Kim Kaşkarı etti mekân

Kim Enesay tarafta”

Bendin ilk mısrasında Sovyet hükümeti tarafından yurdundan gitmeye mecbur edilen ebedî olarak geri dönemeyen, Kaşgar toprağında kalan Furkattan bahsediliyorsa, ikinci mısrada da Sovyet hükümetinin kurbanı olan Sibiryaya ormanlarında ağaçlar keserek ömrü çürüten Osman Nosır kastedilmektedir.

Aşk konulu şarkıları incelerken iki türlü aşkın var olduğu ortaya çıkar. Birincisi dünyevi aşktır, ikincisi ise uhrevi aşktır. Dünyevi aşk iki kişinin birbirini beğenmesi ve birbirini sevmesiyle gözlerinin hiç kimseyi görmemesidir. Uhrevi aşk ise daha kapsamlı daha ilahi olan bir aşktır; Allah aşkıdır. Şarkıların incelenmesinden anlaşılıyor ki aşk denilince sadece sevgili anlamında düşünmemek gerekir. Aşk değer vermedir, sahip olmadır, kıymet bilmedir. Sevgilerin en kutsalının aşk olduğu ortaya çıkar.

Dünya konulu şarkılarımızı incelerken dünyanın insanlar için gelip geçici bir mekân olduğu açıklanır. İnsanoğlu bu mekânı doğumundan ölümüne kadar kullanmaktadır. Dünyanın, bazı insanların inancına göre yalan, bazı insanların inancına göre de tek gerçek yer olduğu ortaya çıkar. Gerçek ya da yalan olsa bile dünyanın şartları, iyi hâlleri, kötü hâlleri, dünyanın insan hayatına olan baskısı, yalan ya da tek gerçek oluşu, zalimliği de şarkılar üzerinden insanlara yansıtılmıştır.

Bu tespitlerle bir sonuca varmak gerekirse Özbek kültürü içinde önemli bir yere sahip olan Özbek şarkılarının söz varlığı incelenmiş ve bu şarkılar tanıtılmıştır. Bu şarkılardaki kültürel değer ile birlikte Özbek dili ve edebiyatının tarihî seyri içerisinde bu şarkıların önemi de belirtilmektedir. Çalışmada yer alan şarkıların çeşitli konularda olmasına dikkat edilmekle birlikte “vatan, anne, sevgi, aşk, kadın, dünya, ukde” temalı şarkılar sayıca daha çok olmasıyla Özbek şarkılarında bu temaların daha çok işlenmiş olduğunu göstermektedir. Özbek dili ve kültürü içinde çok önemli bir yere sahip olan şarkılardaki zengin söz varlığı tespit edilmiş, Özbek Türkçesine ve Özbek kültürüne katkı sağlanmıştır. Yapmış olduğumuz bu çalışma sayesinde Özbek şarkıları ve Özbek kültürü Türkiye’de tanınma fırsatı bulacaktır ve çalışmamız bu alandaki araştırmacılar için yol gösterici kaynaklardan biri olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (1996). *Türkçenin söz varlığı*, Ankara: Engin yayınevi.
- Banguoğlu, T. (1974). *Türkçenin Grameri*, İstanbul: Baha Matbaası.
- Berdak, Y. (1993). *Özbekçe-Türkçe ve Türkçe-Özbekçe Sözlük*, Taşkent: Nevayi İsimli Özbekistan Cumhuriyeti Devlet Kütüphanesi.
- Coşkun, M. V. (2017). *Özbek Türkçesi Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dilçin, C. (1992). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Dirks, W. (2015). *Uzbek/English Distionary*, The Central Asian Heritage Group.
- Ercilasun, A. B. (2012). *Türk Lehçeleri Grameri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım/Yayıml/Tanıtım.
- Ergüzel, M. M. (2007). *Dil ve Kültür Üzerine Yazılar*, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Gencan, T. N. (1979). *Dilbilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- <http://hozir.org/ozbekiston-respublikasi-olliy-va-orta-maxsus-talim-vazirligi-ur.html?page=2> (Erişim Tarihi: 09.06.2020).
- <https://uz.lyricsus.com/artists/a/> (Erişim Tarihi: 15.03.2019).
- Irzayev, B. (2014). Şura Döneminde Özbekistan'da Müzik Kültürü: Gelişme Süreci ve Sorunlar, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Temmuz-Aralık, ss. 59-70.
- Kafesoğlu, İ. (2015). *Türk Milli Kültürü*, İstanbul: Yaylacık Matbaası.
- Kaplan, M. (1983). *Kültür ve Dil*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Karadüz, A. (2009). International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/4 Summer 2009.
- Kırkpınar, L (2011). *Türk Kültür Tarihi*, İzmir: Birleşik Matbaacılık.
- Korkmaz, Z. (2017). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Körükçü, Ç. (1998). *Türk Sanat Müziği*, İstanbul: Hürriyet Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş..
- Ma'rüfov, Z. M., (1981). *Özbek Tilining İzahli Luğati*, Moskva: Rus Tili Neşriyatı.
- Matyakubov, O. (2016). Özbek Müzikal Hazinesi: Özbek Klasik Müziği Olgusu, *Avrasya Antropolojisi ve Arkeolojisi*, c. 55, s. 1, ss. 60-105.
- Necip, E. N. (2013). *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özbekistan Cumhuriyeti Halk Talim Vezirliği Silm A.Ş., Özbek-Türk Liseleri Genel Müdürlüğü, (1997). *Özbekçe-Türkçe ve Türkçe-Özbekçe İzahli Luğat*, Taşkent: Özbek-Türk Liseleri Yayınlar.
- Özkan, İ. H. (1998). *Türk Misikisi Türk Musikisi Nazariyatı ve Usülleri Kudüm Velvelleri*, İstanbul: Ötüken Neşriyat A. Ş..
- Özşahin, M. (2011). *Başkurt Türkçesinde Söz Varlığı*. (Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öztopçu K., Abuov Z., Kambarov N. ve Azemoun Y. (1999). *Distionary of the Turkis Languages*, London and New York: Raudledge Taylor Francis Group.
- Öztürk, R. (2016). *Özbek Türkçesi El Kitabı*, Konya: Palet Yayınları.
- TDV İslam Ansiklopedisi, “Şarkı” Madde Başı, c.38, s.351-359.
- Türkçe Sözlük, (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Üşenmez, E., Boltabayev, S. ve Tuğlacı, G. (2016). *Özbekçe Türkçe Sözlük*, Eskişehir: Türk Dünyası Vakfı.
- Yaman E. ve Mahmud N. (1998). *Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi-Özbek Türkçesi Karşılıklar Klavuzu*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Yazıcı, T., Buluç, S., Işıltan, F., Çetin, N. M., Karahan, A. Ve Köprülü, O. F. (1979). *İslam Ansiklopedisi*, C. XI, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, ss. 346-347.
- Yuldasheva N. ve Raxmatova, N. (2016). O‘zbek Musıqa Adabıyotı Toshkent İqtisod-Moliya, 5, 15 s.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Rahmon Ernazarov
Doğum Yeri: Özbekistan Semerkant
Doğum Tarihi: 12.07.1994
Yabancı Dili: Rusça
Lise: Semerkant QXİ, Lise No:1, 2013
Lisans: Semerkant Devlet Ü. Filoloji. Fak, 2018
Yüksek lisans: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Çağdaş Türk
Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, 2020

